

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programı

GÖÇ POLİTİKALARININ SURİYELİ KADINLARIN ENTEGRASYONU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: İSVEÇ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

GÖÇ POLİTİKALARININ SURİYELİ KADINLARIN ENTEGRASYONU BAĞLAMINDA DEĞER-
LENDİRİLMESİ: İSVEÇ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara,2024

KABUL VE ONAY

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ tarafından hazırlanan "Göç Politikalarının Suriyeli Kadınların Entegrasyonu Bağlamında Değerlendirilmesi: İsveç ve Türkiye Örneği" başlıklı bu çalışma, 19.04.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Selin Akyüz (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Pelin Dinçer Boone (Danışman)

Doç.Dr. Selda Taşdemir Afşar (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Pelin DİNÇER BOONE** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

TEŞEKKÜR

Tez aşamasında değerli önerileri, ufuk açıcı bakış açısıyla ve sabrıyla tez metnimi nitelikli kılan, kıymetli desteğini hiç esirgemeyen ve 'kadın kadının yurdudur' sözünü hissettiren yaklaşımıyla beni motive eden sevgili tez danışmanım Pelin DİNÇER BONNE hocama,

Tez çalışmamın konusunu belirlerken görüş ve desteğinden istifade ettiğim ilk tez danışmanın Sevgili Ahu SUMBAS YAVAŞOĞLU hocama,

Bu değerli çalışma alanını sunan Hacettepe Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Programı bölümüne, emeği geçen tüm hocalarıma ve aynı dönemi paylaştığım arkadaşlarıma

Tez konusunda kıymetli görüş ve önerileriyle tez metnimi zenginleştiren sevgili Selin AKYÜZ TURSUN ve Selda TAŞDEMİR AVŞAR hocalarıma,

Hayatın her zorluğunda yanımda olan ve insani temel hak ve değerleri esas alarak yaşamayı ve mücadele etmeyi öğreten, doğa sevgisini aşıl原因an özellikle sevgili anneme ve babama,

Tez yazım aşamasında hayatın adil olmayan yüzünden kaynaklı karşılaştığım tüm zorluklara ve strese rağmen tez metnini tamamlamam için beni sürekli yüreklendiren ve desteğini her manada his ettiğim sevgili eşime,

Daha karnımdayken tez sürecime eşlik eden ve dünyaya geldikten sonra masum tebessümü, beni yormayan ve neşelendiren sevimli muziplikleri ve saf sevgisiyle umut kaynağım olan canım kızım Arin'e

Tez aşamasında varlıklarıyla ve destekleriyle hayatıma anlam katan kardeşlerim ve tüm aile fertlerime

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım

ÖZET

ÖZMEN AL RAHMANI Hacer. *Göç Politikalarının Suriyeli Kadınların Entegrasyonu Bağlamında Değerlendirilmesi: İsveç ve Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Bu çalışmada İsveç ve Türkiye’de uygulanan göç politikaları toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu ve Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonu bağlamında incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında birbirinden farklı tutumlara sahip olan Türkiye ve İsveç örnekleri üzerinden Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonu adına uygulanan göç politikaları incelenmiştir. Göçün toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden değerlendirildiği literatür analizine yer verilmek ile birlikte ve 2019-2023 yılları arasında Birleşmiş Milletlere bağlı ajanslar tarafından hazırlanan raporlarda yer alan ilgili konudaki veriler de irdelenerek tez çalışmasına eklenmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen veriler analiz edilerek söz konusu iki ülkede uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği ve göç politikalarının farkları ve etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye ve İsveç’te toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında var olan farklı uygulamaların her iki ülkenin göç politikalarına yansıdığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği tutumunun göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu önemli ölçüde etkileyen bir faktör olduğu görülmüştür. Çalışma neticesinde ülkelerin uyguladığı toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının kadın göçmenlerin genel durumunu ve sosyal entegrasyonunu doğrudan etkileyen bir etken olduğu ve göç politikalarının başarısını doğrudan etkileyen bir olgu olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Toplumsal cinsiyet eşitliği, Göç, Entegrasyon, Politika, Suriyeli Göçmen Kadınlar, Türkiye, İsveç.

ABSTRACT

ÖZMEN AL RAHMANI Hacer. *Evaluation of Migration Policies in the Context of Integration of Syrian Women: The Case of Sweden and Turkey, Ankara 2024.*

In this study, migration policies implemented in Sweden and Turkey are analyzed in the context of gender equality and social integration of Syrian migrant women. Through the examples of Turkey and Sweden, which have different attitudes towards gender equality in their policies, the effects on migration policies implemented for the social integration of Syrian migrant women were analyzed. In addition to the literature analysis in which migration is evaluated through gender equality, the data on the relevant subject in the reports prepared by the agencies affiliated to the United Nations between 2019 and 2023 have also been analyzed and added to the thesis study. By analyzing the data obtained from these studies, the differences and effects of gender equality and migration policies implemented in these two countries were tried to be understood. It has been observed that the different practices in the context of gender equality in Turkey and Sweden are reflected in the immigration policies of both countries and that gender equality attitude is a factor that significantly affects the social integration of immigrant women. As a result of the study, it has been extrapolated that gender equality policies implemented by the countries is a phenomenon that directly affects the success of migration policies and concurrently, it is directly affects the general situation and social integration of women migrants.

Key words:

Gender equality, Migration, Integration, Policy, Syrian Migrant Women, Turkey, Sweden.

İÇİNDİKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ	7
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	7
1.2. ARAŞTIRMACININ KONUMSALLIĞI: FEMİNİST METODO- LOJİ	10
1.3. VERİLERİN ANALİZİ	12
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	15
2. BÖLÜM: GÖÇ, ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ...	18

2.1. GÖÇ ÇALIŞMALARINA YAKLAŞIM VE GÖÇMEN KORU- MAYA DAİR KAVRAMLAR	18
2.2. SOSYAL ENTEGRASYON, İLGİLİ TEORİLER VE KAVRAM- SAL TANIMLAR	22
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET, FEMİNİZM VE GÖÇ	24
2.4. SOSYAL ENTEGRASYONUN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİT- LİĞİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: GÖÇ MODELLERİ	28
3. BÖLÜM: İSVEÇ VE TÜRKİYE’NİN GÖÇ DENEYİMİ VE İLGİLİ KURUMSAL YAPILARI	32
3.1. İSVEÇ’İN YAKIN TARİH GÖÇ DENEYİMİ VE SOSYAL ENTEG- RASYON POLİTİKALARI	35
3.2. İSVEÇ GÖÇ YÖNETİMİNDE FARKLI DEVLET KURUMLARI- NIN ROLLERİ VE SORUMLULUKLARI	39
3.3. TÜRKİYE’NİN YAKIN TARİH GÖÇ DENEYİMİ VE SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI	41
3.4. TÜRKİYE GÖÇ YÖNETİMİNDE FARKLI DEVLET KURUMLA- RININ ROLLERİ VE SORUMLULUKLARI	44
4. BÖLÜM: İSVEÇ VE TÜRKİYE’DE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUM- SAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ	47

4.1. İSVEÇ’TE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARI	48
4.2. TÜRKİYE’DE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARI	53
5. BÖLÜM: İSVEÇ VE TÜRKİYE’DE UYGULANAN CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARININ SURİYELİ GÖÇMEN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	58
5.1 2019-2023 BM AJANSLARI TARAFINDAN HAZIRLANAN RAPORLARDA GÖÇ VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ	71
SONUÇ VE ÖNERİLER	80
KAYNAKÇA	85
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	95
EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU	96

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil durum Yönetim Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

GİB: Göç İdaresi Başkanlığı

ICRC: Kızıl Haç Komitesinin

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

KADAV: Kadınlarla Dayanışma Vakfı

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SUYE: Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi

ŞÖNİM: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

TİKA: Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

GİRİŞ

Göç tarihi en az kadınların mücadele tarihi kadar eski ve çok boyutlu bir olgu olarak var olmuştur. İnsanoğlunun yeni bir yaşam bulma kaygısıyla sürekli hale gelen göç serüveni, son yıllarda insanların kendi eylemleriyle de neden olduğu iklim değişikliği, iç savaş ve zorlu yaşam koşullarından kaçış olarak daha da sürekli hale gelmiştir. Göç, ekonomik, demografik siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik etkilere sahip ve çok boyutlu bir olgu olarak tasvir edilmektedir (Karpas & Sönmez, 2003, Yalçın, 2004). Bunun yanı sıra gelişen ulaşım teknolojileri ve globalleşen iletişim ağı da insani hareketliliği artıran faktörlerden bir tanesidir. Daha nitelikli eğitim almak, ekonomik gerekçeler, iş gücü ihtiyacını karşılamak ve ülkelerde yaşanan politik istikrarsızlıklar da evrensel insan hareketliliğini artıran diğer sebeplerdir. Güncel verilere göre dünya çapındaki uluslararası göçmenlerin sayısı 281 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir (McAuliffe & A. Triandafyllidou, 2022). Bununla birlikte, istatistiklere göre dünya genelinde göç edenlerin neredeyse yarısı kadınlardan oluşmaktadır (UN WOMEN, 2023). İnsanlık tarihinde olduğu gibi modern dünyanın kaçınılmaz gerçeği olan göç olgusu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkileyen bir fenomen haline gelmiştir. Göç olgusu söz konusu ülkeleri göç sorununu yönetmek adına yeni göç politikaları ve göç yönetimi biçimleri geliştirmeye itmiştir. Özellikle, göç yönetiminde sosyal entegrasyon politikaları ve uygulamaları oldukça önemli bir yere sahip olmuştur.

Göç kavramı, bireylerin veya toplulukların bir bölgeden diğerine hareketi ve yer değiştirmesi olarak tanımlanmakta olup sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok faktörü içermektedir (Sağlam, 2006). Günümüzde göç olarak tanımlanan ve çeşitli sebeplerden kaynaklanan insani hareketlilik evrensel bir sorun haline gelmiştir. Daha güvenli bir yaşam uğruna yapılan bu zorunlu ve zorlu yolculuk, özellikle çocuklar, kadınlar gibi dezavantajlı grupta olanlar için daha da zor geçmektedir. Ayrıca hassas gruplara mensup olan bireyler hem göç esnasında hem de ulaştıkları ülkelerde birçok zorlukla, ayrımcılıkla ve şiddet türleriyle karşı karşıya kalabilmektedir. Göç alan ülkeler yaşanması olası olan bu sorunları elimine etmek ve sosyal entegrasyonu sağlamak adına yeni politikalar ve yaklaşımlar üretmektedirler.

Günümüzde nitelikli bir göç ve entegrasyon politikasına sahip olarak görülen İsveç, nüfusuna oranla yoğun göç alan ülkelerden birisidir. Bu çerçevede, İsveç göç yönetimini kolaylaştırmak adına bazı yasal düzenlemeler hayata geçirmiştir. İlk olarak 1989 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ni esas alan göç yasası (İsveç Yabancılar Yasası) 1954 yılında yürürlüğe sokulmuştur. Bu anlamda, göçmenlerin ve sığınmacıların topluma ve iş hayatına entegrasyonunu kolaylaştırmak amacıyla İsveçlilere yönelik mevcut olan anayasal ve yasal düzeydeki olanaklar göç yönetimi politikaları temelinde hayata geçirilmeye çalışılmıştır (Borevi, 2012) Bununla birlikte, 1980'lerin sonlarından bu yana, söz konusu göç yasaları kapsamında İsveç'e kabul edilenler de dahil olmak üzere birçok sığınmacı için geçici koruma sağlanmıştır (Akarçay, 2019). İsveç'in uyguladığı ve olumlu bir intiba uyandıran göç politikaları, göçmenlerin yönünü İsveç'e çevirmesini sağlayan nedenlerin başında gelmektedir. Bu noktada, Sosyal Demokrat Parti'nin¹ (Sverigedemokraterna, 1994) ülkede uzun zaman hâkim olan eşitliğe ve şeffaflığa dayanan siyasi tutumlarının İsveç'in göçmen ve sığınmacı politikasını olumlu yönde etkilediği söylenebilir (Akarçay, 2021, s. 165-190). Bu sebeplerden dolayı, diğer İskandinav ülkeleriyle mukayese edildiğinde, İsveç daha az kısıtlayıcı göçmen politikası ve daha geniş sivil entegrasyon süreçleri yürütme çabası içinde olan bir ülke olarak görülmektedir. Bu girişimler, İsveç'e insani göç politikalarına sahip bir ülke olma namını kazandırmıştır. Bununla birlikte İsveç'i birçok göçmen ve sığınmacının ilk tercihi olan ülke konumuna getirmiştir (Cornelius & Rosenblum, 2005, s. 99-119). İsveç'in göçmenler konusundaki olumlu tutumu, ülkeyi Suriyeli göçmenler için cazip bir ülke haline getirmiştir.

Türkiye'ye baktığımızda, tarih boyunca hem jeopolitik hem coğrafi konumundan kaynaklı olarak çeşitli göç akımlarına maruz kalan bir ülke olmuştur. 2011 yılında yaşanan Suriye iç savaşı modern zamanların en kitlesel ve global etkiye sahip göç hareketlerinden biri olmuştur ve Suriye'nin sınır komşusu olan Türkiye bu göç hareketinden en çok etkilenen ülke konumuna gelmiştir. Neticede, yakın tarihin en büyük göç

---

¹ 1889 yılında İsveç Sosyal Demokrat İşçi Partisi adı altında kuruldu. Modern İsveç'i inşa eden siyasi parti olarak İsveç tarihinde önemli bir yere sahiptir. İsveç'in ilk modern anayasasını hazırlayan siyasi parti, eşit oy hakkı, adil çalışma saatleri, kadın ve erkek için eşit eğitim, adil gelir dağılımı gibi düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Parti, sosyal demokrat ideolojiden kopmadan, "eşitlik", "dayanışma" ve "özgürlük" temel ilkeleriyle kendi uzlaşmaya dayalı korporatist veya "bütünleştirici" sosyal ve politik sistemini inşa etmiştir. Toplumun her katmanı siyasi müzakerelere ve karar alma süreçlerine katılması yönünde bir politika sürdürmüştür. <https://www.socialdemokraterna.se/>

hareketi olarak tasvir edilen Suriye göçü, Türkiye'yi en çok göçmene ev sahibi yapan ülke konumuna getirmiştir (Ateş, 2019, s. 17). Güncel verilere göre Türkiye'de geçici koruma altında olan Suriyeli sayısı 3.264.248'dir (MSYDD, 2023). İlk başlarda, Türkiye bu göç akımını geçici bir durum varsayarak acil insani yardımlarla ve müdahalelerle idare etmeye çalışmıştır. Bu sürece birçok ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluş da destek sunmuştur. Fakat süreç uzayınca, Türkiye yaptığı yasal düzenlemelerle "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nu 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek Cumhurbaşkanlığı'nın onayına sunmuştur. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 10 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 28615 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir (Mevzuat, 2013). Bu yasal düzenlemelerin temel olgusu, Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacıların temel haklardan istifade etmelerini sağlamaktır. Bu düzenlemede en belirgin olan iki madde mülteci tanımı ve Türkiye'ye sığınanların hangi kapsamda korunacağıyla ilgili olan 61. ve 4. Maddelerdir. Söz konusu Kanunun 61. Maddesi mülteci tanımını şu şekilde ifade etmiştir:

"Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir" (YUKK, 2013).

Kanunun 4. Maddesinde ise, Türkiye'ye sığınan mültecilerin korunacağı kapsamlar şu şekilde belirlenmiştir:

"Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez" (YUKK, 2013).

Bu maddelerde temel haklara yönelik oldukça genel kavramlar kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamına özellikle vurgu yapan bir nitelikte olduğunu söylemek zordur ve göç edenler arasında kadınların sayısı oldukça fazladır. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının 31 Aralık 2023 tarihli verilerine göre Türkiye’de geçici koruma altında olan Suriyeli kadın sayısı 1.535.503 olarak açıklamıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Buna rağmen, söz konusu yasal düzenlemelerde kadına yönelik bir özel bir ekleme görülmemektedir.

Hassas gruba mensup olan kadınların yasal düzenlemelerden nasıl faydalandığı çok fazla bilinmemektedir. Bununla birlikte, Türkiye’ye yerleşen Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalış sürelerinin öngörülenden uzun olmasından kaynaklı olarak yeni bir yaklaşım olan entegrasyon uygulamalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu noktada, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi kuruluşların desteğiyle entegrasyon süreçleri hayata geçirilmiştir. Fakat, uygulanan bu sosyal entegrasyon projelerinden Suriyeli göçmen kadınların ne şekilde etkilendiğine dair veriler oldukça kısıtlıdır. Yapılan çalışmalarda Suriyeli kadınların Türkiye’ye geldikten sonra dil bariyeri, işsizlik, konut erişimi gibi sorunlardan daha fazla mustarip olduğu tespit edilmiştir (UN Women , 2018). Bu sorunların yanı sıra, Suriyeli kadınların cinsel taciz, şiddet gibi cinsiyetçi yaklaşımlara da maruz bırakıldığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Cankurtaran,Albayrak, 2019). Suriyeli kadınların yaşadığı bu deneyimler göçün feminizasyonunu vurgulayan yaklaşımlar ışığında yapılmasını, kadınların göç sürecinin pasif değil aktif birer öznesi olarak değerlendirilmesini ve kadın göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları deneyimleri toplumsal cinsiyet perspektifi bağlamında tecrübe edilen bir süreç olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Akarçay, 2019).

Yakın zamanda entegrasyon konusunda yapılan bazı araştırmalar, Suriyeli kadınların entegrasyon sürecinde yaşadığı değişimler ve zorluklara işaret etmiştir. Bu çalışmalarda, Suriyeli kadınların Türkiye’de yaşadıkları deneyimin göreceli olarak olumlu ve olumsuz yönleri olduğunu belirtmektedirler. Örnek olarak, Türkiye’ye göç ettikten sonra evden çıkan kadınların daha özgür bir yaşam deneyimine sahip oldukları belirtilmekle birlikte hem cinsiyetçi hem de ırkçı ayrımcılığa maruz bırakıldıklarını da ifade etmektedirler (Ateş, 2019, Cavlak, 2018, Şimşek, 2019, Cankurtaran,Albayrak,

2019). Bu çalışmalar veri bakımından oldukça önemli çalışmalardır. Söz konusu çalışmalarda temel olarak göç öncesi ve sonrası kadın göçmenlerin yaşadıkları sorunlar tespit edilerek bu sorunlara çözümler bulabilmek, entegrasyon süreçlerine ilişkin yeni sosyal politikalar inşa etmek ve genel olarak kadın göçmenlerin yaşadığı kamusal ve özel sorunlara ve konulara değinilmektedir. Yapılan bu çalışmalarda, toplumsal cinsiyet eşitliği ve entegrasyon boyutu da irdelenmiştir. Bu tez çalışması ile, göç çalışmalarının önemli bir parçası olan entegrasyon konusu toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınarak, birbirinden farklı tutumlara sahip olan ve yoğun göç dalgasına maruz kalan İsveç ve Türkiye'nin uygulamaları üzerinden yapılan analizler ile literatüre katkı sunulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, çalışma neticesinde, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, göç politikaları ve entegrasyon faaliyetleri feminist metodoloji ile irdelenerek kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet başlığı altında yürütülen çalışmalara da katkı sunmak amaçlanmıştır.

Bu tez çalışması beş bölümden oluşacak şekilde tasarlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümü olan birinci bölümde; araştırmanın konusu, amacı, metodu, sınırlılıkları ve yapılan veri analizine yer verilmiştir. Bu çerçevede, göçmen kadınların deneyimi ilgili yazınsal literatürde yer alan bulgular ışığında ve göç politikalarının kadınların entegrasyonu bağlamında irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise göç kapsamında kullanılan; göç edenlerin statüsünü belirleyen ve sosyal entegrasyona dair çağdaş terim ve kavramlara yer verilmiştir. Bunlarla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği sosyal entegrasyon bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca, ülkelerin benimsediği toplumsal cinsiyet eşitliği bilinç ve yaklaşımının göç eden kadınları hem göç yolunda hem de vardıkları ülkede nasıl etkilediği bu bölümde irdelenmiştir.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde İsveç ve Türkiye'nin yakın tarih göç deneyimi ve sosyal entegrasyon politikalarının oluşum ve uygulama biçimleri hakkında bilgilere yer verilerek, her iki ülkenin yakın zaman göç tarihçesi ve sosyal entegrasyon politikaları anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, İsveç ve Türkiye'de göç yönetimine dahil olan devlet kurumlarının rolleri ve görevleri irdelenmiştir. Bu şekilde, her iki ülkenin kurumsal ve siyasal olarak göç tutumları verilmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmasının dördüncü bölümünde göç ve toplumsal cinsiyet olgusunun birbiriyle ilgisi incelenmiştir. Göç esnasında ve sonrasında, toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında olan tutumların göç edenlerin hayatı üzerindeki etkisi ve önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu noktada, İsveç ve Türkiye'nin sosyal entegrasyon ve cinsiyet eşitliği bakımından tutumları, her iki ülkenin sosyal entegrasyon faaliyetlerinde yer verdikleri toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımları üzerinden irdelenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümünde, Türkiye ve İsveç'te yürürlükte olan göç politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımlarını nasıl şekillendirildiği Birleşmiş Milletlere bağlı ajanslar ve kurumlar tarafından hazırlanan raporlarda yer alan ve özellikle göçmen kadınlara yönelik olan göç ve entegrasyon politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği boyutuna değinen bulgular kapsamında analiz edilmiştir. Bu kapsamda, uygulanan sosyal entegrasyon faaliyetlerinin her iki ülkede yaşayan Suriyeli göçmen kadınlara nasıl ve ne şekilde yansıdığı da ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde, entegrasyon faaliyetlerinin ve göç politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle üretilmesinin önemine dair öneriler ve tespitlere yer verilmiştir.

Sonuç olarak, İsveç ve Türkiye'de uygulanan sosyal entegrasyon politikaları toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmiş ve bu politikaların Suriyeli göçmen kadınlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin ülkelerin entegrasyon politikalarını nasıl değiştirdiği incelenmiştir. Ayrıca, ülke politikalarının göçmen kadınların sosyal hayata daha aktif bireyler olarak dahil olmaları ve temel hak ve hürriyetlerden istifade etmeleri açısından nasıl bir öneme sahip olduğu İsveç ve Türkiye örnekleri karşılaştırarak analiz edilmiştir. Bu çerçevede, katı ataerkil sistemin etkin olduğu politik yapıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen politik yapının göçmen kadınlara yönelik yaklaşım farklarına ışık tutulmuş olacaktır. Bu olguyu, toplumsal cinsiyet bağlamında ele almak, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yapılan girişimleri güçlendirici bir nitelik kazandıracaktır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın konusu, amacı, sınırlılıkları ve veri analizleri gibi teknik boyutlarına yer verilmiştir. Bu çerçevede, çalışmanın temel amacı ve feminist metodolojinin kısa tanımına değinilmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın sınırlılıklarının ne olduğu ve bunun çalışma açısından etkilerine de yer verilmiştir. Ayrıca, veri analizlerinin nasıl yapıldığı, nelerin kapsam içinde/dışında tutulduğu sorularının cevapları da bu bölümde açıklanmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Suriye'de yaşanan iç kargaşa dünyanın en büyük yerinden edilme krizine neden olmuştur ve neticede 5,7 milyon mültecinin komşu ülkelere göç etmesine ve Suriye Arap Cumhuriyeti içinde tahmini 6,2 milyon kişinin yerinden edilmesine yol açmıştır (UN World Food Programme, 2019, s. 46). Öngörülemeyen bu kitlesel göç hareketi özellikle Türkiye gibi komşu ülkeleri göç yönetimlerini gözden geçirmeye ve bu kapsamda göç eden Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal entegrasyon faaliyetlerine ağırlık vermeyi bir nevi zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, göç alan birçok ülkede Suriyeli sığınmacıların topluma entegre olmasını kolaylaştırmak için birçok projenin hayata geçirildiği bilinmektedir. Söz konusu sosyal entegrasyon faaliyetleri ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların iş birliği ile hayata geçirilmektedir. Bu noktada, Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanmakta olan sosyal entegrasyon faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin önemszenmesinin yarattığı olumlu etkiler ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin ihmal edilmesinin neden olduğu olumsuz etkiler de bu çalışma kapsamında irdelenmiştir.

Bu noktada, göç politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi ve uygulanmakta olan sosyal entegrasyon faaliyetlerini ne şekilde etkilediği, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu bir tecrübeye sahip olan İsveç ile, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ataerkil kodların hâkim olduğu bir toplumsal yapıya sahip olan Türkiye örnekleri üzerinden Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonu bağlamında irdelen-

miştir. Bu anlamda, Türkiye ve İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm konusunda birbirinden farklı yaklaşım ve söylemlerinin göç politikalarını nasıl şekillendirdiğine ve özellikle Suriyeli göçmen kadınlara yönelik entegrasyon faaliyetlerine nasıl yansıdığı ele alınmıştır.

İsveç'in ilk cinsiyet eşitliğini amaçlayan yasal düzenlemeler ve cinsiyet eşitliği konseyi 1976 yılında hayata geçirmiştir. Bu kapsamda İsveç, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına 1979 yılında Fırsat Eşitliği Yasası çıkarılmıştır. Akabinde, 1980 yılların başında Kadın ve Erkek Eşitliği Komitesi ve Kadın ve Erkek Arasında Eşitliği Araştırma Komisyonu gibi kurumlar kurulmuştur. Ayrıca, İsveç Anayasası gereği toplumsal cinsiyet eşitliğini ve entegrasyonu amaçlayan girişimlere bütçe ayırmıştır ve bu konudaki girişimleri desteklemiştir. Örneğin, İsveç Anayasası kapsamında bütçe ayrılan 17 harcama alanlarında birisi Entegrasyon ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğidir (Doğan & Piyal, 2017, s. 153). Ayrıca, İsveç 2015 yılında 'Kadın, Barış ve Güvenlik' söylemleri eşliğinde feminist bir dış politika benimseyeceğini ilan eden ilk ülke olmuştur (Frisell, 2019).

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının temelleri Cumhuriyet devrimleri ile kadına yurttaşlık ve oy kullanma hakkı tanınması gibi bazı reformlarla atılmıştır. 1985'e gelindiğinde, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW), 1985 yılında Türkiye tarafından imzalanmıştır. Fakat, 2000'li yılların başlarında cinsiyet eşitliğinin toplumsal alanda tesis edilmesi için uluslararası taahhüt ve normlara uymak konusunda birtakım adımlar atılmaya başlanmıştır. 2004 yılında Anayasanın 10'uncu maddesinde yapılan bir değişiklikle "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" ifadesi eklenerek, cinsiyet eşitliğine anayasal güvence altına alınmıştır. Daha sonra, aynı fıkraya 2010 yılında da "Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz" cümlesi eklenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Kadın ve Fırsat Eşitliği Komisyonu 2009 yılında kurulmuştur. Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin yasal güvencelerinden biri olarak görülen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 2012 yılında kabul edilmiştir (BBC Türkçe, 2019). Ayrıca, Türkiye İstanbul sözleşmesini 2011 yılında imzalayarak taraf olmuştur ve Mart 2021 yılında İstanbul Sözleşmesinden çe-

kilme kararı almıştır. Türkiye’de feminist kadın hareketlerin katkısıyla gelişim gösteren toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi çabaları, İstanbul Sözleşmesinin feshedilmesiyle birlikte sekteye uğradığını söylemek mümkündür. Ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından öznel tavırları ve taraf oldukları uluslararası sözleşmeler göç politikalarını da belirleme gücüne sahiptir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle, bu tez çalışması kapsamında “toplumsal cinsiyet eşitliğini öncelemenin Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu kolaylaştırmakta mıdır” ve “Suriyeli göçmen kadınlara yönelik uygulanan sosyal entegrasyon faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmemesi, göçmen kadınlara yönelik olan entegrasyon faaliyetlerini başarısını ve etkinliğini olumsuz olarak etkileyen bir faktör müdür?” araştırma soruları Türkiye ve İsveç örnek ülkeleri üzerinden cevaplanmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi temel alınarak, İsveç ve Türkiye’nin sosyal uyum politikalarının ve uygulamalarının etkinliklerinin ve birbirlerinden farklılıklarının, ikincil kaynaklar ve mevcut literatür üzerinden analiz ederek ortaya konması hedeflenmiştir. Bu nedenle, politik zeminde ve sosyal yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen ve pratikte uygulayan bir ülke olarak bilinen İsveç ile oldukça yoğun bir göçmen nüfusa ev sahipliği yapan ve muhafazakâr bir sosyo-politik yapıya sahip olan Türkiye’de sosyal entegrasyon sürecinin ve entegrasyon politikalarının Suriyeli göçmen kadınlara nasıl ve ne oranda yansıdığını irdelemek tezin temel sorunsalını oluşturmaktadır. İki ülke örneği karşılaştırılarak, söz konusu ülkelerin Suriyeli göçmen kadınları etkileyen boyutuyla göç ve entegrasyon politikaları tartışılacaktır. Özellikle, kadınlara yönelik sosyal entegrasyon politikalarında İsveç ve Türkiye örneklerinin incelemesinin hem ilgili literatür hem de ileride uygulanacak sosyal entegrasyon politikalarının üretilmesine destek sunan bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu karşılaştırmalı çerçeveden Türkiye özelinde Suriyeli kadın göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarına dair öneriler sunulabilecektir. Zira, sosyal uyum/entegrasyon² politikaları, göç yönetiminin en önemli

---

² Sosyal Entegrasyon, İlgili Teoriler ve Kavramsal Tanımlar başlıklı bölümde ilgili kavramlara dair farklar detaylıca açıklanmıştır.

ayağını oluşturmaktadır. Neticede, göç olgusu var olduğu sürece, sosyal uyum/entegrasyon politika ve projeleri güncelliğini koruyan önemli bir konu olmaya devam edecektir.

Göç yönetiminin önemli bir parçası olan ve göçmenlerin vardıkları topluma adapte olmalarını kolaylaştırmayı amaçlayan sosyal entegrasyon politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı esas alınarak yapılmasının Suriyeli göçmen kadınları nasıl etkilediğini ve vardıkları ülkelerde entegrasyon süreçlerine ne şekilde dahil oldukları soruları ışığında, Türkiye ve İsveç gibi toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine farklı yaklaşan ve Suriye’de yaşanan göçten farklı biçimlerde etkilenen iki ülkenin sosyal entegrasyon politikalarının Suriyeli göçmen kadınlar üzerindeki etkilerini araştırmanın akademik literatüre de katkı sağlayacağı düşüncesiyle bu tez çalışması hazırlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMACININ KONUMSALLIĞI: FEMİNİST METODOLOJİ

Bu çalışma, feminist araştırma yöntemlerinin önerdiği esaslara dayanmaktadır. Zira, genel biçimi ile eril zihniyet örüntüsün bir yansıması olarak nitelendirilebilecek pozitivist araştırma yöntemleri kadınların deneyimlerini bilimsel alanın dışına itmiştir. Bu noktada, feminist metodoloji, erkek egemen pozitivizmde var olan metodolojik ayrı-lıkçılığa tepki olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak, eril düşünce biçimini esas alan pozitivist sosyal bilimlerin ve bu eril anlayışa dayanan literatürdeki araştırma yöntemlerinin taraflı yaklaşıma dayanması, feminist bakış açılarının araçsal akla karşı çıkmasına neden olmuştur (**Erdoğan & Gündoğdu, 2020, s. 1**). Dolayısıyla bu çalışmanın metodolojisi feminist araştırma yöntemlerinin önerdiği şekilde kadınların deneyimini önceleyen anlayışa dayanmaktadır. Özellikle, pozitivizmin var olan gerçekliği ve ontolojik bilgiyi ortaya çıkarma iddiasında olduğu halde kadınların bilgilerini dışlaması nedeniyle feminist metodoloji ve araştırma yöntemleriyle çelişmiştir. Bu nedenle feminist araştırma yöntemi, sabit bir kurallar sistemi olmaksızın pozitivist ve niceliksel araştırma yöntemlerinin bir eleştirisi olarak doğmuştur (**Mies, 1996, s. 50**). Bu yaklaşım kadınların deneyiminin ve bilgisinin biricikliğini hesaba katarak önem atf eden bir yöntemin doğmasına ve geliştirilmesine yol açmıştır. Bu temelde feminist araştırmalarda hudutları çizilmiş araştırma yöntemi fikrine karşı çıkılması gerektiği vurgusu yapılmıştır (**Harding S. , 1996, s. 34**) Salt ataerkil kalıp ve düşüncelerle

sınırlandırılmış yöntemlerle üretilen bilgilerin kadınların gerçek manada bilgi beceresini yansıtmamaktadır. Bu anlamda, feminist araştırmalar kadınlar için ve ana akım bilgi üretimine karşı, metodolojik yenilik ve çeşitliliğe önem vererek, sosyal değişim, sosyal adalet ve haklar savunuculuğuyla yapılmalı düşünceyi etrafında şekillenmiştir **(Doucet ve Mauthner, 2006)**. Bu çerçevede, kadınların deneyimini yansıtan çalışmalar veri oluşturma bakımından önem kazanmıştır.

Bundan hareketle, bu çalışmada İsveç ve Türkiye’de uygulanan sosyal uyum politikalarını toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde ele alınarak yaşanan zorunlu göç neticesinde Türkiye ve İsveç’e yerleşen Suriyeli göçmen kadınları sosyal entegrasyon bağlamında nasıl etkilendiği irdelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayı gerçekleştirmede kendi kişisel yaşam deneyimim de önemli bir etken olmuştur. Türkiye’de yaşanan politik sebeplerden dolayı 1990’lı yıllarda yaşanan iç göç sonucu ailem doğudan batıya göç etmiş ve çocukluğumda, dil bariyerinin yarattığı sosyal zorlukları, kültürel farklılıkların sebep olduğu önyargılı yaklaşımları, yeni bir topluma entegre olmaya çalışılırken karşılaşılan engelleri ve göçmen olmanın hissiyatını yaşamış olmak, göç alanına ve göç sorunlarına yönelik özel bir ilgi göstermeme neden olmuştur. Ayrıca, yaklaşık sekiz senedir gönüllü ve profesyonel olarak göç alanında proje yürüten ulusal ve uluslararası kurumlarda, Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışma yürüten uluslararası projelerde (İstanbul ve Konya) sahada ve danışmanlık desteği veren birimlerde çalışmalar yürüttüm. Bu süre zarfında saha faaliyetlerine dahil olma ve göç olgusunu sosyal alanda gözlemlene fırsatım oldu. Bununla birlikte, sahada yürüttüğüm faaliyetler esnasında, Arapça ve Kürtçe konuşma yetisine sahip olduğum için özellikle Suriye’den göç kadınlarla daha fazla iletişim ve etkileşime girdiğim birçok durum oldu. Bazen tercüman olarak, bazen hane ziyaretlerinde, bazen de vaka yönetimi çalışırken, Suriyeli kadınların Türkiye’de yaşadığı deneyimi yakından öğrenme ve irdeleme imkânı buldum. Özellikle, kadın göçmenlerin yaşadığı sorunları incelemenin ve varılan topluma entegre olmanın en önemli temel taşlarından biri olan sosyal entegrasyon politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alınmasının önemine akademik bir çalışma ile değinmek istedim. Son olarak, Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Göç Örgütü (IOM) de çalıştığım projelerden biri sosyal uyum hedefleyen faaliyetlerdi ve projenin amacı Türkiye halkı ve Türkiye’de yaşayan

göçmenler arasında sosyal uyumu güçlendiren aktiviteleri içermekteydi. Çalışma esnasında edindiğim bu deneyimlerin de katkısıyla ve akademik alandaki çalışmalara yönelik yaptığım taramalar neticesinde böyle bir konunun çalışılmasının ihtiyaç olduğunu düşündüm. Göç çalışmaları alanındaki kişisel tecrübelerim ışığında, sosyal uyum politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğunu gözlemledim. Bu noktada kadın deneyimini bilimsel alanda veri niteliği taşıdığını savunan feminist metodolojiden faydalanarak akademik olarak bu konuya yönelmeye ve yoğunlaşmaya karar verdim.

Ayrıca, bir kadın olarak alanda yürüttüğüm çalışmalar sonucunda, göçe dair çalışmaların feminist araştırma yöntemlerinin önerdiği bakış açısıyla ve toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen bir noktadan irdelenmesi gerektiği kanaatine vardım. Zira, hassas grupta olan bireyler ve kadınlar göç sürecinden daha fazla olumsuz olarak etkilenmektedirler. Özellikle, göç edilen ülke toplumsal cinsiyet eşitliğini ve insani temel hakları önemseyen bir göç politikası ve yönetim şekline sahip değilse, bu durum hassas grupta olan göçmenler için daha kaotik ve zor hale gelmektedir. Bu noktada, hassas grupta olan kadın göçmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak yaşadığı sorunlara dikkat çekmek ve feminist metodolojiyle bu olguları akademik zeminde ifade etmek daha da önem kazanmaktadır.

1.3. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada yapılan analizler, asıl olarak konu ile ilgili mevcut literatür incelemesine dayanmaktadır. Literatür üzerinden gerçekleştirilen analizleri desteklemek adına, çalışmanın son bölümünde yer verileceği üzere, Birleşmiş Milletlerin (BM) dijital kütüphanesinde yer alan ve BM'ye bağlı ajansları tarafından hazırlanan raporlar incelenmiştir³. Çalışmada yer verilen raporlar belirlenirken, ilk taramada BM'nin dijital kütüphanesinde yer alan arama ve filtreleme seçenekleri kullanılarak 'Suriyeli Mülteciler, Toplumsal Cinsiyet, Türkiye ve İsveç' anahtar kelimeleri kullanılmış, özellikle Suriyeli mültecilere yönelik sosyal entegrasyonun ağırlık kazandığı 2015 yılı sonrası raporlar seçilmiştir. Raporların sayısını sınırlamak için, BM'nin dijital kütüphanesinde yer alan gelişmiş tarama seçenekleri kullanılarak 2019-2023 yılları arasında BM'nin ajansları tarafından hazırlanan raporlar aranmıştır. Bu yöntemle çıkan raporların sayısı 23'e

---

³ Bakınız Tablo 1.

düşürülmüştür. 23 raporda yer alan veriler içerik olarak taranmıştır ve araştırmanın konusuyla ilgili bilgiler içermeyen 4 rapor elenmiştir. Geriye kalan 19 raporda yer alan ve araştırmanın konusuyla ilgili olan veriler içeren bulgular nitel içerik analizi yöntemiyle irdelenerek tez çalışmasına eklenmiştir. Nitel araştırma tekniği çerçevesinde çalışmanın konusuyla bağlantılı olarak elde edilen olgular ve bulgular kendi doğal ortamı içerisinde yorumlanarak ya da anlamlandırılarak ortaya konmaya çalışılmıştır (Neuman, 2012, s. 224). Zira nitel araştırma yöntemi var olan olgular hakkında çıkarım yapmaya olanak sağlayarak (Metin & Ünal, 2022, s. 277) ilgili verilerin irdelenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu temelde, raporlarda yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın göçmenlere yönelik tespitler ve göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu kapsayan ifadeler analiz edilerek elde edilen bulgular tez çalışmasına eklenmiştir.

Bu çerçevede, cinsiyet eşitliği konusunda iki farklı dinamiğe sahip olan İsveç ve Türkiye'nin uygulamış oldukları göç politikaları ve bu kapsamda izlenen sosyal entegrasyon faaliyetlerinin cinsiyet eşitliği bakımından Suriyeli kadınları ne şekilde ve ne ölçüde etkilediği ve nasıl bir değişim yaşadığı her iki ülkede yaşadığı deneyimleri yansıtan yazınsal çalışmalar esas alınarak irdelenmiştir. Bu temelde yapılan veri analizi, ülkelerin benimsemiş olduğu tutumların göçmenlerin entegrasyonunda her zaman beklenen sonucu vermediği ve gözden kaçırılan fakat fiiliyatta olan durumların özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda nasıl değişken bir faktör olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Tablo1:

No	Rapor Başlığı	Kurum	Tarih	Link
1	Global report on children with developmental disabilities From the margins to the mainstream	World Health Organization and the United Nations Children's Fund (UNICEF), 2023	2023	https://digitallibrary.un.org/record/4020810?ln=en&v=pdf
2	HUMAN DEVELOPMENT REPORT 2023/2024 Breaking the gridlock Reimagining	UNDP	2024	https://digitallibrary.un.org/record/4040333?ln=en&v=pdf

	cooperation in a polarized world			
3	World Cities Report 2022 Envisaging the Future of Cities	United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat)	2022	https://digitallibrary.un.org/record/3984713?ln=en&v=pdf
4	Financial report and audited financial statements for the year ended 31 December 2020 and Report of the Board of Auditors	United Nations (UN) United Nations Population Fund	2021	https://digitallibrary.un.org/record/3936263?ln=en&v=pdf
5	Report of the Administrator on results for 2018 and progress on the Strategic Plan, 2018-2021	Executive Board of the United Nations Development Programme, of the United Nations Population Fund and of the United Nations Office for Project Services	2019	https://digitallibrary.un.org/record/3802150?ln=en&v=pdf
6	Cumulative review of the Strategic Plan, 2018-2021 and annual report of the Administrator for 2020	Executive Board of the United Nations Development Programme, the United Nations Population Fund	2021	https://digitallibrary.un.org/record/3925278?ln=en&v=pdf
7	Report of the Executive Board on its work during 2019* Economic and Social Council Official Records, 2019 Supplement No. 15	The United Nations Population Fund and the United Nations Office for Project Services	2019	https://digitallibrary.un.org/record/3926702?ln=en&v=pdf
8	Annual performance report of the World Food Programme for 2018	United Nations (UN) Economic and Social Council	2019	https://digitallibrary.un.org/record/3814421?ln=en&v=pdf
9	Report of the Executive Board on its work during 2020	The United Nations Population Fund and the United Nations Office	2020	https://digitallibrary.un.org/record/3926475?ln=en&v=pdf

	Economic and Social Council	for Project Services		
10	Annual report of the World Food Programme for 2019	United Nations Economic and Social Council	2020	https://digitallibrary.un.org/record/3885101?ln=en&v=pdf
11	Annual report for 2018 of the Executive Director of UNICEF	United Nations Economic and Social Council United Nations Children's Fund(UNICEF)	2019	https://digitallibrary.un.org/record/3803039?ln=en&v=pdf
12	HUMAN DEVELOPMENT REPORT 2021/2022 Uncertain times, unsettled lives Shaping our future in a transforming world	United Nations Development Programme (UNDP)	2022	https://digitallibrary.un.org/record/3986309?ln=en&v=pdf
13	More than a billion reasons: The urgent need to build universal social protection for children Second ILO–UNICEF joint report on social protection for children	International Labour Organization (ILO) and United Nations Children's Fund(UNICEF)	2023	https://digitallibrary.un.org/record/4011711?ln=en&v=pdf
14	SPECIAL REPORT 2022 New threats to human security in the Anthropocene Demanding greater solidarity	United Nations Development Programme (UNDP)	2022	https://digitallibrary.un.org/record/4011743?ln=en&v=pdf
15	World Cities Report 2020 The Value of Sustainable Urbanization	United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat)	2020	https://digitallibrary.un.org/record/3905819?ln=en&v=pdf
16	World Development Report 2023 Migrants, Refugees, and Societies	International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank	2023	https://digitallibrary.un.org/record/4010761?ln=en&v=pdf

17	State of School Feeding Worldwide 2022	World Food Programme (WFP)	2022	https://digitallibrary.un.org/record/4011743?ln=en&v=pdf
18	Report of the Under-Secretary-General/Executive Director of the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women on progress made on the Strategic Plan 2018–2021	UN WOMEN	2022	https://digitallibrary.un.org/record/3974051?ln=en&v=pdf
19	UN Women Annual Report 2018-2019	UN WOMEN	2019	https://digitallibrary.un.org/record/3921332?ln=en&v=pdf

Tez çalışması kapsamında analiz edilen ve yukardaki tabloda yer alan BM raporlarından toplanan verilerde sosyal entegrasyon, göç ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne şekilde irdelendiğine yer verilmiştir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın konusu Türkiye ve İsveç'in uyguladığı göç politikalarının kadınların sosyal entegrasyonu ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmesi hedeflenmektedir. İsveç'te uygulanan göç politikalarını ve İsveç'te yaşayan kadınların deneyimini sadece literatür ve ikincil kaynaklar üzerinden irdellemek araştırma açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. İsveç'te uygulanan göç politikaları kapsamında uygulanan entegrasyon faaliyetlerini ve Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonunun toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında etkilerini, Suriyeli göçmen kadınlarla mülakatlar gerçekleştirilmeden sadece yazılı kaynaklardan aktarmak, İsveç'te yaşayan Suriyeli göçmen kadınların birebir deneyimini aktarmak adına bir sınırlılık oluşturmuştur. Söz konusu sınırlılığın farkında olarak, Suriyeli göçmen kadınların entegrasyonuna yönelik olan literatür sistematik olarak incelenip analiz edilerek, çalışmaya dahil edilmiştir.

Bununla birlikte Türkiye’de göç alanında çalışma yürütmüş olmak ve Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen kadınların deneyimi hakkında doğrudan bilgi sahibi olmak, çalışmanın Türkiye örnekleme bakımından bir avantaj sağlamaktadır. Fakat, Türkiye’de uygulanan göç politikalarının ve ilgili faaliyetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı olmaması ve Suriyeli göçmen kadınların hukuki olarak bir sorun yaşama konusunda duydukları kaygı, bireysel deneyimlerini objektif olarak aktarmalarına mâni olan bir duruma neden olabilmektedir. Bu nedenle ve İsveç örneği ile benzer bir sistematik ilerlemede analiz yapabilmek adına, çalışmanın Türkiye örnekleme de bireysel mülakatlar yerine ikincil kaynakların analizine dayanmaktadır. Bu durumu da çalışma adına sınırlılık yaratan bir diğer olgu olarak değerlendirmek mümkündür.

2.

BÖLÜM

GÖÇ, ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Bu bölümde, çalışmanın kavramsal arka planı açıklanacaktır. Göç çalışmalarına ve sosyal entegrasyona dair tarihsel arka plan ve temel kavramlar tartışıldıktan sonra, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramsal olarak açıklanacak ve devamında göç modellerinin toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu sosyal entegrasyon teorileri ve kavramlarının ilgili literatürdeki yeri üzerinden incelenecektir.

2.1. GÖÇ ÇALIŞMALARINA YAKLAŞIM VE GÖÇMEN KORUMAYA DAİR KAVRAMLAR

Yaşanan küresel göç sorunlarıyla birlikte, göç sorunsalı akademik alanda başlıca bir araştırma konusu haline gelmiştir. Özellikle, göçün neden olduğu ve göçe neden olan sorunlar teoriler ve yeni kavramlar çerçevesinde tartışılarak, göç ve göçe dair analizler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde aşağıda belirtilen bazı kavramsal çerçeveler ortaya çıkmıştır.

“Neo klasik olarak adlandırılan ve merkezinde itme-çekme gibi tanımların yer aldığı yaklaşım modern göç teorilerinin temeli olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda mikro ve makro düzeyde açıklanan göç olgusunun ülkeler arası üretim faktörlerinin dağılımındaki eşitsizlikten kaynaklandığını ve göç hareketlerinin emeklerine oranla düşük kazançlı ülkelere, daha yüksek ücretlerin kazanılabilecek ülkelere olduğu olduğu vurgulanmaktadır (King, 2012, s. 13). Bu yaklaşım, milletler arası göçün ülkeler arasındaki ücret farklılığından kaynaklandığını ve bu farklılıkların olmadığı yerlerde göç hareketlerinin de olmayacağını belirtmektedirler (İçduygu, 2009). Bu kurama göre emeğin geleneksel sektörden modern sektördeki daha iyi ücretli işlere yöneldiğini ve sonuç olarak ortaya çıkan göç hareketlerinin sermaye ve emeğin eşitsiz dağılımından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Dedeoğlu S. , 2016, s. 42). Bununla birlikte, göç etme ve etmemenin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin tam bilgiye sahip rasyonel

bireyler tarafından verilen kararlarının sonucu mikro düzeyde ise göçün gerçekleştiğini savunmaktadırlar” (Biehl ve Daniş, 2020, s. 20).

Bu yaklaşımın, bir nevi göç olgusunu daha yüksek kazançlar elde etmek adına ve hesaplı olarak yapılan bir yer değiştirme olarak tanımlandığını söylemek mümkündür. Zira bu yaklaşımda göçmenlerin rasyonel bireyler olarak kendi doğdukları ülkelerdeki sınırlı fırsatlardan kaynaklı olarak başka yerlere göç ettiklerini, bunun fayda ve maliyet analizini yaptıkları düşünülmüştür. Böylece bireylerin gidecekleri ülkede sahip olmayı umdukları yüksek ücret ve yaşam standartları, göç esnasında maruz kalacakları maliyetten (taşınma ve yolculuk maliyetleri, yeni bir dil öğrenme, uyum ve psikolojik sıkıntılar gibi) daha yüksek ise göç etme kararı aldıklarının altı çizilmektedir (Biehl ve Daniş, 2020, s. 20) . Yani daha iyi bir yaşam arayışı göç etmenin temel faktörü olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, yapılan bu çalışmalarda göç esnasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ileri gelen sorunlara da değinilmiştir. Bu noktada, göç ve toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımlarının göçmen kadınları ne şekilde etkilediği de irdelenmiştir ve kadınların yaşamış olduğu göç deneyimine ışık tutulmuştur (Biehl ve Daniş, 2020, s. 20).

Bu duruşla cinsiyetçi ve ataerkinin hâkim olduğu bakış açısıyla üretilen yaklaşımların kendini tekrar ederek akademik alanda iktidar kurmasının önüne geçmeye çalışılmıştır. Örneğin, Ravenstein’in göç yasaları (The Laws of Migration, 1885, 1889) olarak adlandırılan ve göç konusunda yapılan teorik çalışmalardan biri olan ampirik çalışmanın ardından nerdeyse yüz yıl boyunca yapılan göç teorilerinde kadınlar göz ardı edilmiştir. Bu yaklaşımlarda, bilinçli ve rasyonel tercihlere dayalı olarak gerçekleşen hareketler olarak tasvir edilen göç olgusu, irrasyonel bireyler olarak kabul edilen kadınların bu göç hareketlerinde yer alacağı düşünülmemiştir. Sonuç olarak, cinsiyetçi yaklaşımlarla ve kadın göçmenlerin deneyimlerini görmezden gelerek üretilen teorilerin kapsayıcılıktan uzak olmasına ve objektiflik yönünün eksik kalmasına neden olmuştur.

Ayrıca, göçün cinsiyet bağlamında değerlendirmesi yapılırken göçmenlere dair kullanılan kavram ve tanımlara kısaca değinmekte fayda vardır. Zira, göçmenlere dair bir kavram karmaşası da söz konusudur. Bu durum göç eden kişinin faydalanacağı

yasal ve sosyal statüsünü etkilediği gibi ev sahibi toplumda da yanlış algıdan kaynaklı, göçmen karşıtlığını artırarak toplumsal gerginliğe neden olabilmektedir. Bu nedenle, kullanılan terimlerin yasal olarak ifade ettiği anlam ve kişilere yüklediği yükümlülüklerin bilinmesi göç yönetimini de kolaylaştıracaktır ve olası sosyal gerginlikleri azaltacaktır.

İnsanların buldukları ülkede yasal statüsünü tanımlamak için kullanılan söz konusu bu terimler, kişilerin buldukları ülkelerdeki yaşam sınırlarını ve haklarını da tanımlayan niteliktedir. Bu anlamda, ilgili terimlerin irdelenmesi ve yerine kullanılması göçmenler açısından belirleyici bir etkiye sahiptir. Örneğin, genel bir tanım olan yabancı terimi, herhangi bir ülke vatandaşlığı olmayan mültecileri, sığınmacıları, vatansızları, göçmenleri/muhacirleri, NATO üyelerini, uluslararası kuruluşların çalışanlarını, diplomatları, özel statüye sahip yabancı uyruklu kişileri kapsamaktadır. Kendi ülkesini terk ederek iktisadi, siyasi, dini ve iklimsel gibi zorunlu ve gönüllü gerekçelerle daha iyi bir yaşam biçimini inşa etmek adına yer değiştirmek zorunda kalan insanları tanımlamak için kullanılan sözcük göçmen terimidir. Mülteci kavramı ise iltica eden kişilerin yasal durumu bakımından en koruyucu statüyü ifade etmektedir ve genelde başka bir ülkeye zorunlu, siyasi sebeplerle giriş yaparak diplomatik koruma alan kişiler için kullanılan bir terimdir. Sığınmacı tanımı zorunlu ve ani bir durumdan kaynaklı olarak başka bir ülkeye sığınan kişidir ve uluslararası hukuk zemininde mülteci başvurusunu yapmış, ancak henüz işlemleri tamamlanmamış olan yabancıнын durumunu belirtmek için de kullanılan bir terimdir. Herhangi bir devlet hüviyetine ve bağına sahip olmayan kişiler vatansız olarak adlandırılmaktadırlar ve bu kişiler diplomatik korumanın vatandaşlığa bağlı olması sebebi ile koruyucu uygulamalardan mahrum kalmaktadırlar. Yerinden edilmiş kişiler çeşitli ekonomik, sosyal, siyasal ve çevresel nedenlerden dolayı ülke sınırları içerisinde göç etmek zorunda kalan kişileri belirtmektedir. Bu, insanların kendi hükümetleri veya halkları tarafından zorla, kendi iradeleri dışında ve sistematik olarak yaşadıkları yerden uzaklaştırılıp göçe zorlanması durumudur. Birleşmiş Milletler; gönüllü veya gönülsüz, nedenli veya nedensiz, düzenli veya düzensiz göç yollarına bakılmadan bir yılı aşkın başka yabancı bir ülkede ikamet eden bir bireyi, göçmen olarak tanımlanmaktadır (Fansa, 2021, s. 296). Bu alanda kullanılan diğer bir terim ise uluslararası korumadır. Bu tanım 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1949 tarihli Cenevre

Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kızıl Haç Komitesinin (ICRC) inisiyatif hakkı, Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri (ILO) ve insan hakları belgeleri gibi hukuki belgelerde öngörülen haklara devletlerin saygı göstermesini sağlamak adına antlaşmalara dayanan hukuki korumayı belirten bir ifade biçimidir. 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımına uymadıkları için mülteci sayılmayan ancak hayatları veya özgürlükleri tehlikede olan veya başka sebeplerden dolayı kaçtıkları ülkeye geri dönme konusunda meşru nedenleri olan insanların uluslararası koruma kapsamına alınmaları adına kullanılan terim ise ikincil korumadır. Bu noktada mülteci tanımına uymayan ancak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin, fiili mülteci, savaş mültecisi, insani sığınmacı gibi statülerle AB ülkelerinde kalmalarına izin verilmektedir. Örneğin, ikincil koruma kapsamına giren kişilerin geri göndermeme ilkesi temelinde gittikleri ülkelerde konaklamalarına izin verilirken, bazı durumlarda ikincil koruma altında olan kişilere konaklama izninin yanı sıra yasal olarak bazı temel hakları da tanımaktadırlar (Özgüler, 2018, s. 14).

Genel olarak göç alan ülkeler kendi güvenliklerini sağlamak ve göç edenlerin konumunu yasal zemine oturtmak adına ihtiyaca binaen terim ve tanımlar üreterek kullanılmaktadır. Örneğin, Suriye kriziyle birlikte ve göç eden insanların statüsünü ifade etmek adına günümüzde çokça kullanılan terim geçici koruma ifadesidir. Özellikle askeri çatışmalardan kaynaklı kendi yerlerini değiştirmek zorunda kalan, ani durumlarda gelişen kitlesel göçlerde ve genellikle uluslararası korumaya muhtaç olan insanları uluslararası antlaşmaların maddelerine dayandırılarak hukuki olarak kullanılan bir koruma biçimidir (Ineli-Ciger, 2018, s. 1-2). Suriyeli göçü ile birlikte çokça kullanılan geçici koruma tanımı, dünyada yeni olmamakla birlikte birçok ülkenin kendi öznel durumlarına göre bu mekanizmayı geliştirdiği ve kullandığı görülmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise kendi ülkelerinde devam eden silahlı çatışmalardan kaynaklı olarak geri dönmeleri durumunda kişisel güvenlikleri önemli ölçüde tehlikeye girecek olan yabancı uyruklu kişilere geçici olarak verilen bir tanımdır. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri, çevre felaketlerinin etkileri ve diğer istisnai ve geçici nedenler den dolayı Haiti, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Somali, Sudan, Güney Sudan ve Suriye vatandaşlarına geçici koruma sağlamaktadır. Bu koruma biçimi temelini Amerika Birleşik Devletleri Göç ve Vatandaşlık Kanununun 244. Bö-

lümü Geçici Koruma Statüsü tanımından almaktadır (USCIS, 2023). Kanada ise geçici durumlar (devam eden silahlı çatışma, iklimsel değişikliklerin getirmiş olduğu doğal afetler, diğer olağanüstü durumlar) karşısında belli statüyü göçmenlerden farklı olarak sınırlı süreli olarak vermekte ve koruma sağlanmaktadır. Geri göndermeme ilkesi gözetilmekte, süre bittikçe menşei ülkenin objektif koşullarına ve olaydan olaya göre korumanın süresi uzatılabilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Yani olağanüstü durumlarda başka ülkelere ani olarak giriş yapan ve insanî korumaya ihtiyaç duyanları kapsayan ve vardıkları ülkelerin sorumluluklarını da sınırlayan bir statüdür. Suriyeli bireyler vardıkları ülkelerin yasal durumuna göre statüler almaktadırlar. Fakat Türkiye’de varlığını sürdüren göçmenlerin Türkiye’ye geliş ve kalış süresi göç öznünde bulundurulduğunda, Türkiye’de kalan Suriyeliler için göçmen tanımı daha makul gözükmemektedir. Bununla birlikte, İsveç’e göç eden çok sayıda göçmen üç kategoride değerlendirilmiştir: iş gücü göçmenleri, mülteciler ve aile birleşimi kapsamında gelen göçmenler (Riniolo, 2016, s. 3). Mülteci kavramı daha ziyade zorunlu bir sebepten dolayı iltica edip mültecilik statüsü alanlar için kullanılan bir kavram olsa da İsveç’in mülteci kabulünde seçici davranması ve kendi iç dinamikleri ile sosyal yapısını hesaba katarak mültecileri kabul etme süreçleri, iş gücü göçmenlerinin geçtiği süreçle benzeşmektedir. Neticede, İsveç’e iltica edenler göçmenlik sürecini takip etmektedirler ve İsveç toplumuna entegre olarak İsveç’te yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu açıdan bakıldığında, göçmen kavramı daha kapsayıcı durmaktadır. Bu nedenle, bu tez çalışmasında Suriyeli kadınlar için göçmen terimi tercih edilmiştir.

2.2. SOSYAL ENTEGRASYON, İLGİLİ TEORİLER VE KAVRAMSAL TANIMLAR

Göç süreciyle birlikte farklı kültürel ve sosyal yapıya sahip olan bireylerin bir arada yaşama zorunluğu doğmuştur. Farklılıkların bir arada ve ahenk içinde yaşama ihtiyacını karşılamak adına sosyal entegrasyon gibi kavramlar temelinde teoriler, projeler ve uygulamalar geliştirilmiştir. Sosyal entegrasyon kavramı teorik olarak çokça tanımlanan kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Tanımlarda, sosyal entegrasyon bir bakıma farklılıkların var olan sosyal yaşam sürecine birlikte dahil olup sürdürülmesidir. Entegrasyon diğer bir deyişle bütünleşme terimi, bir ülkeye yerleşen ve birkaç kuşaktır bir ülkeden bulunan insanların toplumun bir parçası haline gelme süre-

cini ifade etmektedir (Rudiger, 2003, s. 4). Bu tanımlara bakıldığında sosyal bütünleşmenin birlikte yaşayan farklı toplumların kendi farklılıklarını yadsımadan ortak paydalarda buluşması ve birlikte bir yaşam inşa etmesini anlatan bir süreç olarak adlandırılabilir. Sosyal entegrasyon aynı zamanda her türlü ayrımcılığa karşı farkındalık oluşturma ve sosyal ahengi kuruma çabası olarak da tanımlanmaktadır.

Göç alan ve 'ev sahibi' toplum konumunda olan toplumlar gelen göçmenleri genelde kaygı ve beğeni gibi pek çok farklı duyguyla karşılamaktadırlar (Zafer, 2016, s. 87) . Bu durum göç edenleri farklı etkileşimlere maruz bırakmıştır. Bazen zorunlu olarak bazen de gönüllü olarak, yerleştikleri ülkelerin toplumsal yapısına entegre olmak adına bazı uygulamaları benimsemişlerdir. Bütünleşme kavramı da bunlardan bir tanesidir. Bütünleşme, bireyin kendi kimliğini koruyarak yaşadığı toplumla bir yaşam inşa etmesidir. Bu yaklaşım bireylerin kendi öz varlıklarını muhafaza etmesine ve aynı zamanda yaşadıkları toplumlarla güçlü bir iletişim sağlamlarına olanak tanımaktadır. Küresel göç hareketliliği, göçün sebep olduğu toplumsal sorunlar ve farklılıkların bir arada yaşama zorunluluğu yeni birlikte yaşam formüllerinin üretilmesini de zaruri hale getirmiştir.

İnsani hareketlilik ve göç olgusu farklılıkların bir arada yaşamalarını farklı yaklaşımlarla organize etmeyi zorunlu kılmıştır. Farklı kültürlerin bir arada var olma ve yaşama ihtiyacı, toplumları birlikte yaşama modellerini geliştirmeye zorlamıştır. Bu modellerden biri olan ve son zamanlarda daha da popüler hale gelen entegrasyon ya da diğer bir deyişle sosyal uyum kavramı oldukça yaygın kullanılmaya başlanmıştır. Zira, farklı anlayış, kültür, yaşayış biçimine sahip olan göçmen ve ev sahibi toplum arasında sosyal entegrasyon uygulamaları aracılığı ile ortak paydalar ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Her ülke kendi hassasiyet ve toplumsal yapısına göre göçmen entegrasyon sürecine yönelik terim ve kavramları kullanmayı tercih etmektedir. Örneğin, Türkiye'de "entegrasyon" terimi resmen kullanılmamaktadır. Türkiye'de göç yönetimini amaçlayan ve bu anlamda yapılan yasal düzenleme metinlerinden olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda "entegrasyon" yerine "uyum (harmonization)" kelimesi kullanılması tercih edilmektedir. Ulusal ve uluslararası kurumlarla yürütülen sosyal uyum faaliyetlerinde de ekseriyetle tercih edilen sözcük uyum sözcüğü olduğu görülmektedir. Buna mukabil, İsveç'e yerleşen göçmenlerin sosyal yaşama uyum süreçlerini ifade etmek için entegrasyon terimi kullanılmaktadır.

Sosyal entegrasyon, tüm vatandaşların ayrımcılığa uğramadan ve eşit bir şekilde temel sosyal haklara erişimini sağlamayı amaçlayan değerleri, ilkeleri ve ekonomik hakları içeren bir kavramdır. Bu anlamda, her türlü ayrımcılık, eşitsizlik, marjinallik veya dışlanmaya karşı kolektif olarak dikkatli olma ve bunların farkında olma ihtiyacı olarak da tasvir edilmektedir. Ayrıca, sosyal entegrasyon, bireylerin toplum içerisinde etkili ve dengeli ilişkiler kurmasını sağlamaktadır (Coleman, 2015, s. 3) Bu çerçevede, sosyal entegrasyon, göç alan toplumlarda farklılıklara dayalı ayrımcılığı ve olası gerginlikleri önlemek, bununla birlikte, insani temel hak ve özgürlükleri gözetmek adına önemsenen ve kullanılan bir kavram olmuştur. Göç olgusunun güncel ve küresel bir gündeme dönüştükten sonra, göçten etkilenen ve etkilenmesi olası ülkelerin temel politikalarının bir parçası haline gelmiştir. Zamanla birlikte göç ve entegrasyon faaliyetleri toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınarak, göçmen kadınların ve hassas gruplara mensup bireylerin deneyimi üzerinden kadın çalışmalarının da önemli bir konusu olmuştur.

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET, FEMİNİZM VE GÖÇ

“Toplumsal cinsiyet, tüm sosyal yaşamı inşa eden ve tüm sosyal ilişkileri şekillendiren temel bir sistem, sadece olanı biteni etkileyen değil aynı zamanda olan bitenin nedeni olan yapısal (organic) bir sosyal değişken” olarak ele alınmıştır (Harding S. , 2004, s. 312). Toplumsal cinsiyet olgusu cinsiyetçi yaklaşımların yarattığı ayrımcı olguya karşı ortaya konan mücadeleli ifade etmektedir. İlk olarak 1972’de İngiliz sosyolog Ann Oakley, feminist literatüre kazandırdığı toplumsal cinsiyet kavramını Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum (1972) adlı kitabında irdelemiştir.

Bunu takip eden benzer araştırmalar bu konuyu ele alarak cinsiyet kavramını derinlikli olarak ele almış; kadın ve erkeklik rollerinin biyolojik olarak kararlaştırma hususunu reddederek cinsiyetçi rollerin toplumsal olarak belirlendiğine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, cinsiyetçi yaklaşımların ataerkil kodların hâkim olduğu kültürel ve inancsal iklimlerden de beslenerek kadınlara ve erkeklere yüklenen rolleri bir nevi meşurlaştırdığı tartışılmaktadır. Bu şekilde, toplumsal yapı sorgulayıcı düşüncelere ket vurulan bir niteliğe de dönüşmektedir. Böylece toplumsal olarak kurgulanan cinsiyetçi

roller bireylerin kimliğine ‘gerçeklik’ ve ‘cinsiyet algısını’ kusurlu bir şekilde bağlantılandıran bir olguya dönüşmüştür (Harding S. , 1986, s. 18) Fakat, her toplum cinsiyet rollerini sahip oldukları kültürel kodlar ile yeniden üreten bir niteliğe sahip olmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm alanındaki akademik çalışmalar aşamalı olarak sürekli bir gelişim göstermiştir. “Kadının eşitsiz konumunun bilincine varıp bunun değiştirilmesi için mücadele etmek anlamına gelen feminizm” 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Berktaş, 2004, s. 2-4) Birinci dalga feminizm, kadınların ikincil konumlarının toplumsal ve kültürel olarak inşa edildiğini savunmaktadır. 1949 yılında ise Simone de Beauvoir “İkinci Cins” kitabında “kadın doğulmaz, kadın olunur” (Beauvoir, 2019, s. 13) diye başlayan, beden cinsiyetinin ve toplumsal bir form olarak kadın ve erkek olmak arasındaki farkın vurgulandığı bu ifadelerle cinsiyete ilişkin geniş bir tartışma alanı başlatmıştır (Donovan, 2010). Bu dönemden itibaren 1960'lara kadar devam eden birinci dalga feminizm kadınların eşit eğitim ve oy haklarından yararlanma talepleri çerçevesinde şekillenmiştir. Simone de Beauvoir'ın “Kadınların kurtuluşu kadınlarından başlayacak” (Beauvoir, 2019, s. 14) ifadesi ikinci dalga feminizm dönemini anlatan bir içeriktedir. İkinci dalga feminizm hareketi kadınların bedensel özgürlüğünü savunarak kadınların özgürlüğünün bedenleri üzerindeki haklarını kullanmaktan geçtiğini vurgulamışlardır. Bu anlayıştan hareketle, ataerkil yapının aileden başlayarak ev içi cinsiyetçi rolleri pekiştirerek, kadınların bedenini, emeğini ve varlığını çeşitli şekilde sömüren ve bu sömürüyü “özel alan” tasviriyle olağanlaştırmaya çalışan eril zihniyete karşı kadınların haklı isyanının ve mücadelesinin bir evresinin doğmasına neden olmuşlardır. İkinci dalga feminist akımı genel olarak kadına yönelik şiddet, cinsellik ve kadının güçlendirilmesi gibi konularla ilgilenmişlerdir. Feminizm içerisinde başlayan bu tartışmaların toplumsal cinsiyet çalışmalarıyla birlikte ele alınması ise ikinci dalga feminizme denk gelmektedir (Ecevit, 2011, s. 11).

1990'larda mevcut feminist uygulamalara ve algılara bir tepki olarak üçüncü dalga feminizmi ortaya çıkmıştır. Diğer iki feminist dalgaya göre daha çeşitli konulara odaklanılmış, cinsiyet, sınıf, ırk, etnik köken, cinsellik, milliyetçilik, siyaset, ekonomi vb. mevzular irdelenmişlerdir. İkinci dalga feminist hareketinin tüm kadınların sorunlarını kapsamadığı ve belirli bir grubu temsil ettiği düşüncesi, feminizmde üçüncü dalga hareketinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle kadınlar söz konusu olduğunda

siyah ile beyaz, zengin ile fakir gibi ayrımların olması üçüncü dalga feminist hareketinin ayrımcılığa neden olan olguların altı çizilmiştir. Bununla birlikte, farklılıklara saygı duyulması gerektiğine inanan üçüncü dalga feminizm hareketi ayrıma neden olan durumların feminizmin kitlelere ulaşmasının önündeki en büyük engel olduğunu vurgulamışlardır. Küresel kadın sorunlarının sadece beyaz ırkı etkileyen bir olgu olmadığını ve kadını etkileyen sorunların dünyanın her yerinde yaşayan kadınların ortak sorunları olduğunu ifade etmişlerdir. Üçüncü dalga kadına bütünsel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır ve aktivizmlerinde, kadına yönelik her türlü şiddet, küresel, bölgesel her türlü ayrımcılığa karşı mücadele etmişlerdir ve kadınlara yönelik kapsamlı siyasi düzenlemelerle güçlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Taş, 2016: 169-170). Bu noktada üçüncü dalganın vurgusu olan 'kesişimsellik' kavramı ile kadın olmanın getirdiği ortak sorunlara dikkat çekilmiştir. Bilindiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı, hukuk ve eleştirel ırk teorisyeni olan Kimberle Crenshaw 1989 tarihinde kaleme aldığı '*Demarginalizing the Intersection of Race and Sex*' adlı makalesinde kesişimsellik kavramını ilk olarak kullanmıştır. Kesişimsellik kavramı sınıf, ırk, ulus, cinsel yönelim, cinsiyet, engellilik ve yaş/kuşak gibi kategorilerin birbirinden bağımsız kategoriler olarak ele alınamayacağını vurgulayan ve toplumsal eşitsizliklerin kesiştiği boyutuyla ortaya koymaya çalışan bir yaklaşımdır (Kocadost, 2021). Crenshaw kesişimsellik kavramını siyahi kadınların görünmez kılınan ayrımcılığına ve tahakküm katmanlarının kesişerek toplumda yer alan ezilmişlikleri perdelediği noktalara dikkat çekmiştir (Crenshaw, 1989). Daha sonra feminist araştırmada bu kavram toplumsal alanda görünmez olan veya güç dengeleri arasında ezilmeye mahkûm bırakılan azınlık ve toplulukların yaşadığı haksızlıklar için kullanılmıştır. Bu çalışmada da göç eden kadınların buldukları toplumda hem etnik hem de cinsiyetlerinden dolayı maruz bırakıldıkları eşitsizlikleri ifade etmek için kullanılmıştır.

Bu noktada, üçüncü dalga feminizmin üretmiş olduğu bilinçsel mücadele ve birçok alanda sürdürülen toplumsal cinsiyet çalışmaları göçmen kadınları güçlendiren bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca, üçüncü dalga feminizmin gelişim evresinde neo-liberal politikalar ve yaşanan göçlerden etkisiyle feminizmde yeni kuramların gelişmesine sebep olmuştur (Sarıgöl, 2020, s. 333). Üçüncü dalga feminizmin atmosferinde ortaya çıkan kuramlar mevcut feminist teorinin cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşanan sorunların genelleyci yaklaşımına karşın, yaşanan sorunların özerkliği ve

kesişimselliğine dikkat çekmiştir. Bu yaklaşımlar toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitsizlikleri bağlamında kullanılan bir betimleme aracı olmuştur.

Kısaca, toplumsal cinsiyet, iki cinsiyet üzerine yüklenen ve dayatılan toplumsallaşma yolu ile öğrenilen cinsiyet kimliğini anlatan bir kavram olarak kullanılmıştır. Fakat, bir toplumda kadınlar ve erkekler için kültür, gelenekler, eğitim, din ve diğer kurumlar tarafından uygun görülen toplumsal roller ve sorumluluklar, davranışlar, konumlar, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatları genel toplumsal cinsiyetin birer öğelerini oluşturmaktadır. Bu tür yaklaşımların toplum tarafından kadınlar ve erkeklere yüklenmesi toplumsal inşa olarak adlandırılmıştır. Özellikle toplumsal normlar çerçevesinde belirlenen ve dayatılan cinsiyetçi tutum ve dayatmalara karşı bir duruş olarak toplumsal cinsiyet kavramı günümüzde yaygın bir biçimde kullanılır olmuştur. Kadınların buldukları toplumda cinsiyetçi tutumlara karşı stratejiler ve pratikler geliştirerek eşitlik mücadelesi vermiştir. Göç eden kadınların cinsiyetçi tutum ve yaklaşımlardan kaynaklı yaşamış olduğu zorluklar, toplumsal cinsiyet eşitliği temelli yaklaşım kapsamında ve kesişimsellik tartışmaları ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımların göç eden kadınların yaşamak zorunda bırakıldıkları ayrımcılık türlerinin daha açık bir şekilde tespiti ve daha etkin bir mücadele yürütülmesini kolaylaştıracak mahiyettedir. Örneğin; Türkiye’de yaşayan göçmen kadınlar hem kadın olmaları hem de farklı bir etnisiteye mensup olmaları sebebi ile kesişimsel bir ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Bu noktada, göçmen kadınların yaşadığı ayrımcılığın kesişimsel olduğunun ifadesi ve toplumsal yaşamda var olma mücadelesi adına bir nevi yürütmek zorunda bırakıldıkları ‘ataerkil pazarlık’ (Kandiyoti 1988: 285-286) gibi feminist çalışmaların ortaya koyduğu ifadeler, göç etmek zorunda kalan kadınların durumlarının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğine karşı ortaya konan bu çabalar eril tekelciliğin her yönüyle hâkim olduğu akademik alana ve bilimsel alana da yansımıştır. Sosyal bilimler içerisinde önceleri “kadın çalışmaları” daha sonra “feminist çalışmaları” günümüzde ise “toplumsal cinsiyet çalışmaları” olarak evrilen (Ecevit, 2011, s. 3-5) toplumsal cinsiyet eşitliğini amaçlayan bu mücadeleyi daha nitelikli hale getirmiştir.

Feminist çalışmaların temelini oluşturan kadın ve feminist hareketler hem ulusal hem de küresel ölçekte çeşitli konularda kadın haklarını geliştirmiştir. Feminist hareketler, ekonomik hayata katılım, yasal haklar, siyasette daha fazla temsil, ücretli ve ücretsiz

ev içi bakım işleri için destek, cinsel tacizden daha iyi korunma, mülkiyet hakkına erişim ve bununla birlikte kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratma gibi konuları kapsayan bir mücadele ortaya koymuştur (Conceição, 2022, s. 204). Bu mücadelenin neticesi olarak günümüzde toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olan her konuda kendini ortaya koyan küresel ve kapsayıcı bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bu noktada, her toplumda kendine has kodlarla varlığını sürdüren toplumsal cinsiyet rolleri göç yolunda ve varılan ülkelerde özellikle de hassas gruplara mensup kişiler üzerindeki etkisini daha derinden hissettirmiştir. Bu durum, yürütülen göç çalışmalarının her alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilerek yapılması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşım, göçmen kadınların vardıkları toplumlarda yaşadıkları toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamındaki sorunların tespiti ve tahlilinin daha isabetli yapılması adına hayati önem arz etmektedir. Zira, toplumsal cinsiyet rolleri göçün her boyutunu olduğu gibi sosyal entegrasyonu da etkileyen bir faktördür.

2.4. SOSYAL ENTEGRASYONUN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: GÖÇ MODELLERİ

Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri her alanda önemli bir rol oynadığı gibi entegrasyon alanında önemli bir yere sahiptir. 1990'ların ortalarında kadının statüsüne yönelik politik öncelikler hakkında yapılan istişarelerin neticesi olarak sosyal entegrasyon, "sıcak bir politik sorun" şeklinde ortaya çıkmıştır. Modern dünyada var olan erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizlikler sosyal entegrasyon çerçevesinde ele alınmıştır (McDaniel, 2003). Dolayısıyla sosyal entegrasyonun kendisi ilk olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tanımlamak ve incelemek için gündeme alınan bir olgu olduğu söylenebilir. Daha sonraları, yine toplumsal cinsiyet eşitliliği perspektifinde ve büyüme neticesinde elde edilen karların eşitsiz dağılımını irdelemek adına sosyal entegrasyon tanımı kullanılmıştır (Gender Equality Strategy, 2020-2025). İlk başlarda sosyal entegrasyon olgusu daha ziyade kadın ve erkeklerin istihdam edildikleri alanda eşit emek vermesine rağmen emeklerinin eşitsiz bir şekilde ücretlendirilmesi paradoksuna dikkat çekmek adına kullanılan bir ifade olmuştur. 1 Kasım 1993 yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması sosyal entegrasyon hususuna da özel bir yer ayrılmıştır ve sosyal entegrasyonun odak noktası olarak sosyal ekonomik ve bölgesel farkların azaltılması olarak belirtilmiştir.

Sosyal entegrasyon özünde karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Göçmenlerin göç etme nedenleri, göç etmek isteyip istemedikleri, eğitim düzeyleri, politik tarz ve tutumları, göç ettikleri ülkenin mali durumu, istihdam olanakları ve gelir politikaları, göç etmek isteyip istemedikleri gibi dikkate alınabilecek birçok faktör vardır. Göçmenler erkek ya da kadın, evli ya da bekar olması entegrasyon sürecini doğrudan etkileyen unsurlardır (Karasu, 2017, s. 633). Toplumsal cinsiyet ve entegrasyon üzerine yapılan bazı yorumlar, mültecilerin entegrasyonu ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılan araştırmaların çoğunun niteliksel olarak yapıldığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini çok boyutlu olarak ele almaktan ziyade belirli ülkelerde yaşayan az sayıda kadının deneyimine odaklandığına işaret etmektedir (Cheung & Phillimore, 2017, s. 215).

Bu nedenle, entegrasyon süreçlerini yönetirken, söz konusu sürecin beklenildiği düzeyde sonuç vermesi adına çok boyutlu yaklaşım önem arz etmektedir. Göçmen profillerinin iyi irdelenmesi ve analiz edilerek bu doğrultuda bir entegrasyon planı yapılması, sosyal entegrasyon uygulamalarını kolaylaştıran ve başarı oranını arttıran bir faktör olacaktır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilen yasal düzenlemeler sosyal entegrasyonunun başarısı açısından belirleyici ve önemli bir konuma sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen İsveç gibi ülkelerde sosyal entegrasyon sisteminin daha gelişkin olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, göç politikaları kapsamında uygulanan entegrasyon faaliyetleri dahil, göçe dair genel yaklaşımların toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirilmesi; göç politikalarının toplumsallaşması adına da ihtiyaç duyulan ana unsurlardan bir haline gelmiştir. Ayrıca, yakın tarihte göç yönetimi kapsamında üretilen modellerin ve yaklaşımların toplumsal cinsiyet eşitliğini içermekten uzak olduğu görülmektedir.

Göç olgusunu yönetmek amacıyla yapılan ilk model olan imparatorluk modeli, imparatorluğun etnik ve ırksal açıdan çeşitlilik gösteren nüfusunu birleştirmeyi amaçlamaktadır. İmparatorluk döneminde farklı uyruklara mensup insanlara vatandaşlık vermek yasaklı bir yaklaşımdır. Britanya örneği düşünüldüğünde, kolonilerde yaşayan insanlarla Birleşik Krallık'ta yaşayan insanlar arasındaki ayrım 1914'te kaldırılmıştır. Daha sonra 1948 tarihli Vatandaşlık Yasası sömürge sakinlerine ülkeye yerleşme hakkı verilmiştir. Ancak bu yasal düzenleme göçmen kadınlara bir İngiliz va-

tandaşıyla evlilik yoluyla vatandaşlık kazanma hakkı verilmemiştir. Üstelik bağımsızlığını kazanan koloniler göçü aşamalı olarak kısıtlanmaya başlanmıştır ve bu modelin uygulanmasına 1962'de son verilmiştir (Biehl ve Danış, 2020). Bu modellerin özüne bakıldığında hem ırkçı hem de cinsiyetçi görüş ve düşüncelere dayandığını söylemek mümkündür.

Akademik alanlara da konu olan bir diğer model ise etnik modeldir. Bu model, ulusal kimlik etnik kimliğe bağlıdır. Vatandaşlık hakları etnik kimlik üzerinden kazanılmakta ancak yeni azınlıklar bu haklardan mahrum bırakılmaktadır. Bu sistemde vatandaşlık alabilmek, göç edilen ülkede uzun süre kalmak, belli düzeyde asimilasyona uğramak ve iyi dil becerisine sahip olmak gibi şartlara bağlanmıştır. Etnik modelin klasik bir örneği Almanya'dır. 1980 yılından bu yana Doğu Avrupa'da yaşayan binlerce kişi Almanya'ya yerleşerek bu şartlar çerçevesinde vatandaşlık hakkı elde edebilmiştir. 1998'de üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik yeni göç yasaları yürürlüğe girmiştir. Bu yasa özellikle Türk göçmenleri etkilemiş ve sekiz yıldır Almanya'da yaşayanlara vatandaşlık kazandırmıştır. Ancak göçmenlerin çocukları 23 yaşına geldiğinde iki milliyet arasında seçim yapmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, Alman vatandaşlığını kazanan Türk vatandaşları üzerinde caydırıcı bir etki yaratmıştır. Almanya'da aile birleşimi yoluyla oturma hakkı elde etmek de oldukça zordur. Çiftlerin bağımsız oturma izni alabilmeleri için yıllarca beklemeleri gerekmektedir. Bu uygulamalar göçmen kadınların işgücüne katılmasını engellemiş ve onları aile yaşamında erkeklere bağımlı hale getirmiştir (Biehl ve Danış, 2020, s. 29-30) .

Göçmen entegrasyonunun üçüncü modeli Cumhuriyetçi modeldir. Bu modelde göçmenlere kendi siyasi ve kültürel hakları tanınmamakta, göçmenlere ulusal kültür ve siyasi normları kabul etmeleri veya asimile etmeleri koşuluyla vatandaşlık hakkı verilmektedir. Cumhuriyetçi modelin klasik bir örneği Fransa'dır. Fransa'da uygulanan kültürel asimilasyon modeli ağır bir şekilde eleştirilmiş, bir noktadan sonra kültürel olarak homojen bir grup yaratmanın mümkün olmadığı ve etnik farklılıkların kabul edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Birinci nesil göçmenler vatandaşlığa geçebilmek için uzun süre beklemek zorunda kalmışlardır. Fransa'da uygulanan asimilasyon ve entegrasyon politikaları da kadınlar üzerinde güçlü bir etki yarattığı görülmektedir. Modernlik ile gelenek arasında sıkışıp kalan kadınlar, göçmenlerin topluma enteg-

rasyonunu sağlayan aktörler olarak hükümetin gündeminde kendilerine yer bulmuştur. Yeni gelen göçmenlerin entegrasyonu ve eğitiminde kadınların rolünü güçlendirmek için kadınlar, refah devleti kurumları ve onların eğitim sistemine katılımlarını destekleyen politikaların odak noktası haline gelmişlerdir (Biehl ve Daniş, 2020, s. 31).

Dördüncü model çok kültürlülüğe dayanmaktadır. Bu model de göçmenlerin yaşadıkları ülkelerin siyasi normlarına bağlı kaldıkları sürece ulus devletlerin çoğunluk ve azınlık kültürlerini koruduğu fikri hakimdir. Çok kültürlülük, kültürel çeşitliliği benimsemek ve farklı etnik grupların farklı ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak anlamına gelir. Bu aynı zamanda göçmenler ve toplumun diğer kesimleri için eşitliği sağlayacak ve mevcut ayrımcılığı ortadan kaldıracak ayrımcılık karşıtı yasaların çıkarılması anlamına da gelmektedir Birçok ülkede ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı yasaklayıcı tedbirler mevcuttur (Dedeoğlu & Gökmen, 2020, s. 31).

Toplumsal cinsiyet ve göçmen kadınların toplumsal entegrasyonu 1990'ların ortalarından itibaren daha ziyade çok kültürlülük yaklaşımının başarılı olmaması esas alınarak tartışılmaya başlanmıştır. Çok kültürlülük olgusunun ve politikalarının göç etmeye ihtiyaç duyan kadınlara yönelik riskleri ve tehditleri ve bu politikanın erkek egemen görüşler tarafından nasıl istismar edildiği feminist yazarlar tarafından ele alınan konular olmuştur (Biehl ve Daniş, 2020) Göçmen kadınların yaşadığı deneyimi analiz ederek ortaya koyan feminist yazarlar, ataerkil ve cinsiyetçi anlayışın göç esnasında ve vardıkları ülkede göçmen kadınları ne şekilde etkilediğini bariz biçimde ortaya koymuştur. Bu hususta en çarpıcı nokta, genel olarak olumlu çağrışımlarda bulunan çok kültürlülüğün, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile değerlendirildiğinde göçmen kadınlar için riskler barındırdığını yapılan çalışmalarda ortaya konulmasıdır. Çok kültürlü politikaların feminist yazarlar tarafından tenkit edilmesinin sebeplerinden biri erkeklerin önderliğini ve geleneksel değerlerin sürekliliğini destekleyen bir özelliğe sahip olduğu düşüncesidir (Bottomley & Martin, 1991, Sahgal & Yuval Davis, 1992).

Göçmenlerin kendi özlerini koruyarak ve içinde buldukları yapının parçası olmak anlamında gelen çok kültürlülük yaklaşımı, ataerkil pratikleri güçlendiren bir nitelikte de olabileceği, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ve baskılayıcı uygulamalara neden olduğu gerekçesiyle feministler tarafından eleştirilmiştir. Zira, söz

konusu eşitsizlikler ve baskılayıcı uygulamalar hiçbir değişimi ön görmeyen ve var olan geleneksel ataerkil ağlar içerisinde kadınları gelmiş oldukları yabancı toplumlarda birçok riskle yüz yüze bırakabilmektedir. Bu durum, kadınları ataerkil sistemin çizdiği sınırlara mahkûm eden bir olguya dönüşme ve ataerkil sisteme dayanan cinsiyetçi algıyı meşrulaşma riskini taşımaktadır. Çok kültürlülük terimi ve tanımı başka gelenek ve adetlere saygı duymayı ve sürdürülmesine destek sunan bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir. Bu şekilde, ataerkil kodların belirlediği aile içi şiddet ve çok eşlilik gibi cinsiyetçi rollerin kamusal ve özel alanda gelenek ve göreneklere müdahale edilmemesi mevcut ataerkil pratiklerin varlığını sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır. Feminist araştırmacıların üzerinde durduğu bir diğer konu da göçmenleri temsil eden kurum ve kuruluşların günümüzde erkeklerin tekelinde olması, muhafazakâr siyasetin bu kurumlar üzerinden yaygınlaşması ve kadınların biyolojik kültürel ve etnik hüviyetlerin yeniden üretimden tek sorumlu olduğunun düşünülmesidir (Dedeoğlu S. , 2014, s. 38). Ayrıca araştırmalarında kültürel değerleri yorumlama ve uygulama yetkisinin kimde olduğu sorusunu gündeme getirmişlerdir (Staeheli, Kofman, & Peake, 2004). Bu noktada çok kültürlü yaklaşımın kadınlar açısından olumsuz tarafları ortaya konmuştur (Biehl ve Daniş, 2020). Bunun temel sebebi ise ataerkil anlayışın da çok kültürlülük terimi kapsamında meşrulaştırılma riski taşımasıdır.

Her ülke tarihsel olarak yaşadığı göç deneyimini farklı şekilde yaklaşarak birbirinden farklı çözümler üretmiştir. Bu çözümlerden bazıları insani değerlerle örtüşürken, üretilen birçok çözüm ise insani temel hak ve değerleri esas almaktan çok uzak ve son derece cinsiyetçi bir bakış açısıyla oluşturulduğu görülmektedir. Fakat günümüzde göç olgusuna karşı benzer tutumların sürdürüldüğünü ve hatta ülkelerin bu modelleri devam ettirdiğini görmek mümkündür. Örneğin, Türkiye'ye baktığımızda bazı uygulamalar üçüncü modelin bir uyarlaması niteliğini taşımaktadır. Bu modelde göçmen hakları mevcut ulusal yapıyı koruma güdüsü ve algısı ile belirlendiği için daha kısıtlayıcı ve sınırlayıcı hükümler içerebilme potansiyelini taşımaktadır. İsveç'te ise dördüncü model olarak adlandırılan çok kültürlülüğe dayanan modelin gelişmiş halini uyguladığını söylemek mümkündür. Özellikle 1940'lardan sonra İsveç'in etnik kompozisyonunda yaşanan değişimden dolayı neredeyse homojen bir ülke olan İsveç'in

toplumsal yapısı çok kültürlü bir yapıya dönüşmüştür (Riniolo, 2016, s. 3). Bu nedenle, İsveç'te çok kültürlülük kavramı kullanılmaya başlanmıştır. İsveç'in çok kültürlülük kimliği, asimilasyonun reddedilmesi ve etno-kültürel çeşitliliğinin benimsemesine dayanmaktadır. İsveç'te bu temellere dayanan çok kültürlülük anlayışı, İsveç'in çağdaş göç ve entegrasyon politikalarında hala belirgin bir şekilde varlık göstermektedir (Wickström, 2015). Bu açıdan bakıldığında, İsveç'in benimsemiş olduğu çok kültürlülük anlayışı daha ziyade asimilasyon yerine etno-kültürel farklılıkların tanınmasına dayanmaktadır. Bu nedenle, göçmenlere daha geniş kapsamlı haklar tanınmaktadır. Ayrıca, İsveç'te benimsenen çok kültürlülük yaklaşımının amacı her topluluğun kendi öz değerlerini koruyarak İsveç toplumunun da bir parçası olmasıdır. Sonuç olarak, iki farklı modele dayanan yaklaşımlar hem uygulanan entegrasyon politikaları hem de toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından ayrılmaktadırlar. Yukarıdaki daha eski göç yaklaşımı örneklerden ve günümüzde bazı ülkelerin benzer tutumundan da anlaşılacağı üzere göç olgusu noktasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve temel insani haklar gözletilmediği için ülkeleri tekrara düşüren uygulamaları sürekli hale getirmiştir.

Avrupa ülkeleri genel olarak konumundan ve politik yapılarından dolayı mülteci hakları ve sosyal entegrasyonu konusunda önemli bir deneyime sahiptir. Avrupa Birliği, Avrupalı olmayan toplulukların entegrasyon süreci için dinamik bir resmi çerçeve sağlamaktadır. Bu çerçeve, göçmenler ile üye devlet vatandaşları arasındaki karşılıklı uyum süreçlerine dayanmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu hem göçmenlerin entegrasyon çabalarına hem de onları kabul eden toplumların sosyal politikalarına vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla sosyal entegrasyon kaynaklara erişim, katılım ve aidiyet duygusunun güçlenmesi olarak anlaşılabilir. Zira, göç ve entegrasyon politikalarının yarattığı ortam ve koşullar, göçmenlerin hayatta kalma stratejileri, sosyal katılımları ve aidiyet duygularının gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kontos, 2009). Avrupa Birliği'nin esas aldığı göç politikası, sosyal entegrasyonun dayandırılması gereken temel ilkeleri belirlemektedir. Bu temel ilkeler, göçmenlerin sağlanan kamu ve özel hizmetlere erişimi, vatandaşlar ile göçmenler arasındaki iletişim, farklı kültür ve dinlerin kendilerini ifade etme alanı, siyasi katılım vb. girişimlerin yanı sıra; Avrupa Birliği'nde göçmen kadınların işgücü piyasasına katılım oranı oldukça düşük olması nedeniyle de, iş gücü piyasasında kadınların katılım oranının

arttırılmasını, özellikle Avrupa Birliği üye devletlere göçmen kadınların işgücü piyasasına daha iyi entegre olmalarını önermektedir ve bu yönde olan girişimleri desteklemekle çabalarına dayanmaktadır (Dedeoğlu S. , 2014, s. 38). Teorik tartışmaya baktığımızda sosyal entegrasyonun cinsiyet ayrımının daha fazla olduğu görölmektedir. Cinsiyet sorunları ve göçmen kadınların toplumsal entegrasyonu, özellikle çok kültürlü yaklaşımların başarısızlığıyla bağlantılı olarak 1990'ların ortalarından beri tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Günümüzde küresel bir hal alan göç ve göçmen sorunlarıyla birlikte sosyal entegrasyon ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramları daha da önem kazanmaktadır. Her ne kadar, bazı analizler ekonomik ve sosyal entegrasyonun başarısızlığından çok kültürlülük politikalarına bağlasa da küresel göçün etkin olduğu bir dünyada daha barışçıl bir toplumsal yapı için çok kültürlü birlikte yaşamı ve bunun temel haklar esas alınarak formüle edilmesini zorunlu kılmaktadır.

3. BÖLÜM

İSVEÇ VE TÜRKİYE’NİN GÖÇ DENEYİMİ VE İLGİLİ KURUMSAL YAPILARI

Bu bölümde İsveç ve Türkiye’nin yakın göç tarihine ve göç yönetim biçimlerine ışık tutulacaktır. Bununla birlikte her iki ülkenin göç yönetiminde görev alan kurumlar ve bu kurumların işlevleri incelenecektir. İsveç ve Türkiye’nin uygulamış olduğu göç ve entegrasyon politikalarının farkları toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında irdelenecektir. Ayrıca, her iki ülkede yerel ve merkezi yönetimlerin göç yönetimine ve sosyal entegrasyona katkılarına ve merkezi yönetimle yaptıkları iş birliğine değinilecektir. İsveç ve Türkiye’de göç yönetimi kapsamında özellikle kadın göçmenlerin sosyal entegrasyon faaliyetlerine katılımlarını arttırmak için sağlamış olduğu hizmetlere ve kolaylıklara bakılacaktır.

3.1. İSVEÇ’İN YAKIN TARİH GÖÇ DENEYİMİ VE SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI

Ülkelerin yaşadığı göç deneyimleri ve uyguladıkları sosyal entegrasyon politikaları birbiriyle doğru orantılı bir gelişime sahiptir. Bununla birlikte ülkenin jeopolitik konumu, politik yapısı ve tarihsel geçmişi de üretilen politikalarda etkili olmakla birlikte sosyal entegrasyon politikalarını da etkilemektedir. Örneğin, İsveç’in 1980 öncesi genel olarak iş gücünden kaynaklı göç dalgaları yaşadığı ve bu süreci sosyal entegrasyon politikalarına ağırlık vererek yönettiği görülmektedir. Bu yıllarda İsveç’e göç edenlerin çoğunlukla Finlandiya, Norveç, Danimarka gibi diğer komşu İskandinav ülkelerden gelen nitelikli iş göçü oluşturmuştur (Scott, 1999).

Tarihsel olarak bakıldığında, 1950’ler-1960’larda İsveç’te hızla gelişen ve yeniden yapılanan ekonomiye nitelikli iş gücü bulma çabaları “Liberal Göçmen Politikası Dönemi”nin doğmasına sebep olmuştur. Bu dönemde (1954-1968) göçmenlere yönelik özellikle iş gücü göçünü destekleyen, zorlayıcı ve kısıtlayıcı olmayan göçmen düzenlemeleri yapılmıştır. 1968’de ise düşük nitelikli iş gücünü kısıtlayacak yasal düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Buna göre İskandinav ülkeleri dışındaki başvurular için

İsveç'e girmeden önce çalışma izni başvurusu yapmak zorunlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte, İsveç'e eğitim seviyesi yüksek ve iş gücüne nitelikli katkı sunabilecek göçmenler kabul edilmiştir. Fakat, 1960 yılına gelindiğinde göçmen işçi gücüne duyulan ihtiyaçtan dolayı düşük nitelikli ve eğitimsiz göçmenler de İsveç'e alınmıştır (Akarçay, 2019, s. 209).

1970'lerde yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler bağlı olarak İsveç ekonomisinde yaşanan dönüşüm ve ağır sanayinin gerileyişi, hizmet sektörünün yükselişi, buna bağlı olarak iyi eğitilmiş iş gücü ihtiyacı nedeni ile göçmen işçilerin İsveç'e gelmesi teşvik edilmiştir. 1972 yılına gelindiğinde göçmenlerin çalışma koşullarına yönelik politikalar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde çalışma saatlerine sınırlama getiren yasal düzenlemeler; 1975'te ise çalışma, sosyal ve politik alanlarda çok kültürlülüğü garanti eden yasal düzenlemelerle birlikte, eşitlik ve seçme özgürlüğü retoriğinin genişlemesi gibi düzenlemeler yapılmıştır. 1975 yılında göçmen ve İsveç toplumunun entegrasyon sürecini daha aktif ve verimli hale getirmek adına, İsveç halkına tanınan temel içtimai ve iktisadi haklar gelen göçmenlere de tanınmıştır. Bununla birlikte İsveç ve göçmen toplumunun karşılıklı olarak birlikte yaşamlarını kolaylaştıran kavram, söylem ve politikalara ağırlık verilmiştir (Riniolo, Sweden: A country of opportunities and constraints for migrant integration, 2016, s. 9). 1976'da en az üç yıl İsveç'te yaşamış olmak şartını taşıyan göçmenlere genel ve yerel seçimlerde oy kullanma hakkının verilmesi gibi gelişmeler olmuştur (Akarçay, 2019, s. 209-210). 1970'li yılların sonlarına kadar İsveç'e gelen göçmenlerin işçi göçü ve istihdamı kapsamında kabul edilen göçmenlerden oluşmuştur. Ayrıca, gelen göçmenlerin genel olarak İskandinav kültürüne yakın olan ülkelerden yapıldığı görülmektedir. Bu süreçte de göçmenlerin toplumsal uyumunu arttırmak için İsveç'in sosyal entegrasyon politikalarını yoğun biçimde uygulamaya çalışmıştır.

1980'li yıllarda İsveç'e göç edenlerin çoğu siyasi baskılar ve iç kargaşa sonucu kendi ülkelerini terk ederek yönlerini İsveç'e çevirmiştir ve bu nedenle göçmenlerin profili de değişmeye başlamıştır. Bu süreçte İsveç'in en çok bilinen göç yasası olan (Sweden Alien Act) 1989'da yürürlüğe sokulmuştur. İsveç diğer Avrupa devletlerine göre daha ılımlı, açık ve eşitlikçi göçmen politikaları özümsemiştir. 1980'lerin sonundan itibaren yine bu yasa çerçevesinde, geçici koruma dahil, çok sayıda sığınmacı

kabul edilmiştir İsveçlilere sağlanan tüm imkanlar anayasal ve yasal düzeyde İsveç'e gelebilen göçmen ve sığınmacıların topluma ve iş hayatına entegrasyonunu kolaylaştırabilmek adına göçmenlere de sağlanmıştır. Sosyal Demokrat Parti'nin ülkede uzun zaman hâkim olan eşitlik ve açıklık politikalarının neticesi olarak İsveç'in göçmen ve sığınmacı politikası bu yönde şekillenmiştir. İsveç'in diğer İskandinav ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha kapsayıcı ve daha geniş sivil entegrasyon süreçleri yürütmeye çalıştığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar, İsveç'i insani göçmen politikalarına sahip bir ülke konumuna yerleştirirken, aynı zamanda ülkeyi çok sayıda göçmen ve sığınmacının ilk tercihi haline getirmiştir. İsveç'te göç yönetimi politikaları sadece bir kurum veya kuruluş tarafından belirlenmemektedir. Bunun yerine farklı kurum ve kuruluşların iş birliği ve ortak yönetimi ile gerçekleştirilmektedir (Akarçay, 2021, s. 6). Bu durumun göç yönetim sorumluluğunu kurum ve kuruluşlar arasında paylaştıran ve göç yönetimini kolaylaştıran bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür.

1990'lar ise ekonomik durgunluk yılları olarak adlandırılmaktadır. Dönemin sosyal ve ekonomik gelişmeleri ve 1995'te İsveç'in Avrupa Birliği Üyeliği sonucunda 1998'de Merkezi yönetim bünyesinde göçmenler için Entegrasyon Birimi kurulmuştur (*Integrationsverket*). Bu dönemde büyük oranda işçi ve sığınmacı akışı olduğu görülmektedir. 90'lı yıllardaki sığınmacıların büyük çoğunluğu Irak'ta yaşanan Körfez savaşından göç edenler oluşmuştur. Bununla birlikte Yugoslavya'da yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmelerden kaynaklı olarak İsveç göç edilen rotalar arasında yerini almıştır. Bu süreçte Polonya ve Danimarka gibi ülkelerden den İsveç'e orta ve iyi nitelikli işçi akışları da olmuştur (Akarçay, 2019, s. 211).

2000'ler göçmen krizi yılları olarak tanımlanmaktadır. Bu yıllarda dünyada yaşanan ekonomik, toplumsal, siyasal ve iklimsel sorunlardan kaynaklı küresel bir göçmen krizi ortaya çıkmıştır. Yine bu dönemde İsveç göçmen rotaları arasında en popüler adreslerden biri olmuştur. 2001'de çifte vatandaşlık kabul edilmiştir. Fakat 2007 yılında ise Entegrasyon Birimi kapatılmıştır. 2010'larda göçmenlerin entegrasyonunda önceliği yeni gelen göçmenlere veren reformlar ve yeni politikalar gelişmiştir. 2013'te Suriyeli sığınmacılara hayat boyu oturum izninin verilmesine karar verilmiştir. 2016'da hükümetin bu tarihten itibaren gelen sığınmacı akımına karşı geçici oturum

izni verilmesi, diğer aile üyelerini getirmelerine sınır getirilmesi gibi sınırlayıcı önlemler almıştır. 2000'lerde yaşanan Arap Baharı olarak adlandırılan sosyal hareketler, Suriye'de yaşanan iç savaş ve Afganistan'da yıllardır süre gelen iç karışıklık ve Taliban tehdidinden dolayı; mülteci ve sığınmacı olarak tanımlanan birçok göçmen yönünü İsveç'e çevirmiştir. Yaşanan bu yoğun göç dalgasının sonucunda İsveç'te geniş çaplı bir entegrasyon politikasını hayata geçirmiştir. Bu süreçte Entegrasyon ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı'nın (Ministry of Integration and Gender Equality) entegrasyon politikalarında yaşanan aksaklık ve sorunlara dikkat çekerek çözüm önerilerini dile getirmiştir (Akaraçay, 2019). Bu durumdan anlaşılacağı üzere Entegrasyon ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı göç yönetimi ve entegrasyon süreçlerine doğrudan dahil olan ve katkı sunan bir yapıya sahip olmuştur. Bununla birlikte, entegrasyonun başarılı bir biçimde uygulanması amacıyla "Government reform to speed up the introduction of new arrivals in Sweden" ve "Swedish integration policy reform" ("İsveç'e yeni gelenlerin ülkeye uyumunu hızlandırmak için hükümet reformu" ve "İsveç entegrasyon politikası reformu") paketi gibi yeni yasal değişiklikler ve yenilikler yürürlüğe sokulmuştur (Riniolo, 2016, s. 10). Fakat uygulanan entegrasyon politikalarına ve reformlara rağmen beklenen netice elde edilmediği tespitleri yapılmıştır. Özellikle, Wiesbrock'un da çalışmalarında değindiği gibi çalışma hayatında İsveçlilerle göçmenler arasında belirgin bir ayrımcılık olduğu gözlenmiştir (Wiesbrock, 2011). Bu dönemde İsveç'te iş hayatında var olan ayrımcılığın giderilmesine yönelik bazı reformlar ve sosyal uyumun güçlendirilmesine yönelik girişimlere ağırlık verilmiştir. Sosyal entegrasyonun uygulama misyonu belediyelere bırakılmıştır.

2013-2017 yılları arasında yaşanan Suriyeli göçü ve sığınma talepleri sonucunda İsveç'te göç yöntemi ve entegrasyon politikalarında bir dizi değişikliklere gidilmiştir. Örneğin, belediyelerde olan göçmen entegrasyonu başvuru kabul gibi uygulamaları İsveç Göçmen Ajansı/Ofisi'ne (Migrationsverket) bırakılmıştır. Ayrıca, İsveç vasıflı göçmenlerin sığınma taleplerine yönelik görece daha esnek ve kolaylaştırıcı bir süreç işletirken; eğitimsiz ve vasıfsız göçmenlerin başvurularını zorlaştırarak bir nevi uyguladıkları göç politikaları ve sosyal uyum süreçlerini daha işlevsel hale getirmeyi amaçlamıştır. İsveç'in eşitlikçi olarak kabul edilmeyecek bu tutumuna rağmen, Suriye krizi esnasında daha esnek bir politika izleyerek Avrupa ülkeleri arasında nüfu-

suna oranla en çok göçmeni kabul eden ülke olmuştur ve Afganistan'da Taliban güçlerinin yönetimi ele almasından sonra, Afganistan'dan sığınma ve oturma izni başvurusunda bulunan kadın sığınmacıların başvurularını olumlu değerlendireceğini belirtmiştir (Migrationsverket, 2022).

Entegrasyon programları kendi kendini yaratma unsurlarıyla doğrudan bağlantılıdır. İsveç entegrasyon programları dil, barınma ve istihdam yardımı gibi hak temelli yaklaşım yoluyla mültecilerin sosyal içerilmesini kolaylaştırmayı amaçlayan İsveç entegrasyon programları, yaygın olarak çok liberal olarak değerlendirilmektedir (Valenta & Bunar, 2010). Bu programlar dil ve beceri kurslarının yanı sıra stajlardan oluşmaktadır. Göçmenlere bir vaka çalışmanı atanarak resmi olarak özelleştirilmiş planlar geliştirilmekte, kendi kariyer hedeflerini formüle etmeleri sağlanmakta, iki yıllık süre sonunda söz konusu entegrasyon politikaları sayesinde göçmenlerin kendi kendilerine yetebilmelerini amaçlanmaktadır (Fernandes, 2015). Sosyal entegrasyonu amacıyla uygulanan bu faaliyetlere katılım gösteren göçmenlerin geleneksel ve toplumsal cinsiyet rollerine dair algılarının değiştiği gözlemlenmiştir. Örneğin; kültürel olarak Suriyeli kadınların çoğu, evin geçimini sağlamak, akşam yemeğini hazırlamak, evi temizlemek ve çocuk yetiştirmek gibi görevlerin ötesine geçmeyen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgilenmek üzere yetiştirilmiş ya da şartlandırılmıştır (Olimat, 2014, s. 152). Fakat göç sürecinde eşini kaybeden, boşanan ya da kocaları tarafından terk edilen Suriyeli kadınlar, Suriye toplumunda geleneksel olarak erkeklerin üstlendiği rol olan ailenin geçimini sağlamak gibi sorumlulukları üstlenmişlerdir (Batha, 2016). Bu durum, göç eden Suriyeli kadınları ailelerinin geçimini sağlamakla mükellef kılmıştır ve daha önce iş deneyimleri olmasa da değişen yaşam şartlarından kaynaklı olarak bir iş edinmelerini gerektirmiştir (Simmons, 2016). Sonuç olarak, göçmen kadınların istihdam hayatına dahil olması, koşullandırılmış cinsiyet rollerini sarsarken, aynı zamanda, İsveç gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen ülkelerde kadınların sosyal entegrasyonuna da olumlu katkı sunan bir gelişme olduğunu söylenebilir.

3.2. İSVEÇ GÖÇ YÖNETİMİNDE FARKLI DEVLET KURUMLARININ ROLLERİ VE SORUMLULUKLARI

İsveç'te göç politikaları gereği göç yönetimi konusunda farklı ajanslar ve kurumlar yer almaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin etkin bir şekilde göç yönetiminde rol aldıkları görülmektedir. Örneğin, belediyeler ve kent konseylerinin göç yönetimini üstlenen makamlarına başta konut müsaitliği hakkında bilgi sağlamak; göçmenlerin kabul masraflarını karşılamak ve kabul süreçleri tamamlanıncaya kadar refakatsiz çocukların temel ihtiyaçlarını gidermek; barınma yeri tedarik etmek; toplum içinde yeniden yerleştirilen mültecilere ve sığınmacılara (hem karar bekleyenler hem de bölge sakinlerini de kapsayacak biçimde) sağlık bakımı, sosyal hizmetler ve eğitim konularında hizmet sunmak gibi görevleri üstlenmektedirler. İlgili kurumlar koordineli bir şekilde çalışarak göç yönetiminde yer almaktadırlar (Pasquarello, Bevelander, Törngren, Emilsson, & Irastorza, 2019). Aşağıdaki kısımda görüleceği üzere farklı kurum, ajans ve birimlerin farklı sorumluluk alanlarıyla göç yönetim operasyonuna dahil olmaktadır.

Göç yönetiminde en çok bilinen kurum İsveç Göçmen Ajansıdır (Migrationsverket, 2023). Söz konusu ajans, İsveç'e yeniden yerleştirilen mültecilerin seyahatini düzenlemek, yeniden yerleştirilen mültecilerin ve karar bekleyen sığınmacıların ikamet edecekleri yerleri temin etmek, iltica başvurularını işleme almak ve soruşturmalarını yürütmek gibi süreçlerden sorumludur. İsveç Sivil Acil Durumlar Ajansı adlı kurum ise, yerel yönetimler ve STK'larla koordinasyon sağlamak; göçmenlik süreçlerini yürüten ajanslara ve kurumlara kısa vadeli sığınma olanakları sağlamak; göçmenlerle ilgili kapasitelerinin değerlendirilmesinde yardımcı olmak ve nihayetinde durumla ilgili bir durum raporu oluşturmak gibi sorumlulukları yerine getirmektedir. İstihdam Servisi adlı kurum mültecilerin iş gücüne dahil edilmesinden sorumludur. Göç yönetimin diğer ve önemli ayaklarından bir tanesi de sağlık hizmetleridir. Bu noktada Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu; özellikle refakatsiz çocuklar ve diğer mültecilerle ilgili çalışmalara ilişkin soruları yanıtlamak için bir çağrı merkezini kurmak; mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi/hizmetlerine ilişkin bir rapor hazırlamak; Belediyelerin sağlaması gereken hizmetlerin düzeyine ilişkin kılavuzların geliştirmek gibi konularda hizmet sunmaktadır. Ülke çapındaki sağlık hizmetlerini denetlemek, hizmetlerin güncel ve erişilebilir olmasını sağlamak; huzurevlerini, destekli yaşam tesislerini ve gençlik tesislerinde yaşayan sığınmacılara (özellikle refakatsiz çocuklara) uygun şekilde dav-

ranılmasını hususunu denetlemek gibi sorumluluklar ise Sağlık ve Sosyal Bakım Müfettişliği tarafından yerine getirilmektedir (Pasquarello, Bevelander, Törngren, Emilsson, & Irastorza, 2019, s. 22-23).

Devlet okulu sisteminin denetlenmesinden sorumlu devlet kurumu Ulusal Eğitim Ajansı'dır. Özel okulların denetimi ve sığınmacı çocukların haklarını korumak konusunda ise İsveç Okulları Müfettişliği devreye girmektedir. İsveç Gençlik ve Sivil Toplum Ajansı; gençlere, özellikle de mültecilere yönelik politika gelişimini etkileyen konulara ve genç mültecilere yönelik cinsel eğitim eksikliğine ilişkin raporlar hazırlamakta ve İsveç'teki göç yönetimi çabalarına destek sunmaktadır (Pasquarello, Bevelander, Törngren, Emilsson, & Irastorza, 2019, s. 22-23). İsveç göç politikalarında farklı kurum ve kuruluşların birlikte hareket ederek göç yönetim sorumluluğunu paylaştığı görülmektedir. Kurumlar arası bu sorumluluk paylaşımının İsveç'teki göç yönetimini daha fonksiyonel hale getirdiğini söylemek mümkündür.

3.3. TÜRKİYE'NİN YAKIN TARİH GÖÇ DENEYİMİ VE SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI

Türkiye jeopolitik konumundan dolayı tarihsel olarak sürekli bir göç akışının adresi olmuştur. Bununla birlikte, coğrafi, siyasal ve toplumsal yapısından kaynaklı olarak iç göç deneyimini daimî olarak deneyimleyen bir ülke konumundadır. Türkiye'nin tarihsel göç sürecine bakıldığında Osmanlı Devletinden bu yana ülke göçlerle şekillenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da farklı göç akımlarını yaşama devam etmiştir (Karpas K. H., 2015). Türkiye'nin yakın tarihte yaşadığı göç deneyimini iç ve dış göç olarak irdelemek gerekmektedir. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan mübadele sonucu Türkiye'ye Balkanlardan bir göç akımı olmuştur ve bu kapsamda ilk mübadele anlaşması Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 1913 yılında imzalanmıştır (İnliceliler, 2019, s. 25).

Bu süreçte dinsel bağ üzerinden bir göçmenlik kavramı tanımına gidilmiş; Müslümanlık bağı olanlar muhacir olarak tanımlanmıştır. Fakat 1934'ten sonra Türkiye'ye göç edenlerde Türk kökenli olma şartı aranmıştır. Göçmen kavramı 1947'de İskân Kanununda yapılan değişiklikle kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemden sonra Balkanlardan göç edenlerin geliş sebeplerine bakmaksızın göçmen olarak tanımlandığı görülmektedir (İnliceliler, 2019, s. 27) Bu süreçte göçleri arıttıran bir diğer faktör de

bloklar arasındaki II. Dünya Savaşından sonraki ideolojik mücadeleler ve komünist toplum inşa edilmesi çabası olmuştur (İnliceliler, 2019, s. 43). Bu süreçte dünyada yaşanan politik gelişmeler sonucu Bulgaristan göçü olarak bilinen göçler yaşanmış ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlere Türkiye'de vatandaşlık hakkı tanınması başta olmak üzere birçok avantaj ve kolaylık sağlanmıştır.

Mübadele gibi karşılıklı anlaşmalarla da gerçekleşen bu göçlerin dayandığı esas nokta aidiyet duygusu, dinsel bağ ve milli duygular olduğu için toplumsal ve yönetsel zeminde daha yumuşak karşılanmıştır. 1970'lerin sonlarına gelindiğinde, İran'da yaşanan rejim değişikliği, Şah rejiminin yıkılıp, yerine sürgündeki Ayetullah Humeyni'nin başa getirilmesi sonucu İran'dan Türkiye'ye göçlerin başlamasına neden olmuştur. 1990'lı yıllara bakıldığında Körfez Savaşı'ndan kaynaklı Türkiye'de yeni bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali ve ABD müdahalesi neticesinde Irak'ta Kürtlerin isyan ettiği ve Kuzey Irak'ın kontrolünü ele geçirmeye çalıştıkları gerekçesiyle, Irak silahlı güçleri Mart 1991'de Kürt isyancılara saldırarak ele geçirdikleri bölgeleri geri almış, ardından Irak güçlerinden kaçan Kürtler Türkiye ve İran'a sığınmıştır. Ayrıca Saddam Hüseyin'in Halepçe kentindeki Kürtlere karşı kimyasal silah kullanması, sınır bölgesine doğru kitlesel Kürt akınına yol açmıştır. Bu süreçte nüfusu yaklaşık 260.000 olan Şırnak kısa bir süre içerisinde toplam nüfusuna eşit sayıdaki mülteciyi kabul etmiştir ve 175.000 nüfuslu Hakkâri Valiliği ise 200.000'den fazla mülteciye ev sahipliği yapmıştır (Kavak, 2011, s. 437).

Türkiye'ye doğru gerçekleşen dış göçün etkisi, Türkiye'de nüfus artışıyla ve kentleşmede yaşanan dönüşüm ile bağlantılı olarak iç göç de ivme kazanmıştır. 1980'lerde Türkiye'de yaşanan siyasi gelişmeler ve siyasi kararların iç göç hareketleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Söz konusu siyasal değişimler toplumsal zeminde de bazı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerden biri de iç göç sonucu kent nüfusunun artmasına neden olmuştur. Söz konusu iç göç durumu Türkiye'de düzensiz, plansız bir kentleşme olgusu ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur (Koyuncu, 2015, s. 27-31).

1980 yılları sonuna ve 1990 yılların başlarına baktığımızda özellikle doğu ve güney doğu bölgesinde yürütülen güvenlik operasyonları sonucu, doğu ve güneydoğu illerinden batıya illerine doğru yoğun bir göç yaşanmıştır. Yaşanan bu zorunlu iç göç, Türkiye'yi toplumsal ekonomik ve sosyal açıdan etkilemiştir. Bu süreçte iç göçün ağırlıklı olarak Güneydoğu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgesinde gerçekleştiği düşünülmektedir. Göçün ana nedenleri arasında olağanüstü hâl ilanı (1987'den bu yana), askeri çatışmaların yoğunluğu, köy asayişi düzenlemeleri, yaylaların yasaklanması, yaşam güvenliğinin bozulması gibi konular yer almaktadır (İniceliler, 2019). Neticede bölge halkı batı illerine doğru göç etmiş ve yaşanan bu içsel göç kendi akışına bırakılarak bir bakıma bundan sosyal asimilasyon olarak değerlendirilebilecek sonuçlar beklenmiştir.

Aynı zamanda, yaşanan bu iç göç planlı bir şekilde idare edilmediği için, doğu illerinden batıya göç edenlerin geldikleri batı illerinde yaşadıkları dil bariyerinden dolayı zorunlu bir entegrasyon sürecine dahil olmuşlardır. Zira, her ne kadar aynı ülkede yaşayan insanlar olsalar da aynı dili konuşmadıkları için dil bariyeri gibi bir engele takılmışlardır. Bununla birlikte var olan ön yargı ve kültürel farklılıklar da uyum sürecini hem kaçınılmaz kılmıştır hem de zorlaştırmıştır. Bu süreçte, devletin resmi bir sosyal entegrasyon politikası olmadığını ve toplumların karışarak yaşam döngüsü içerisinde sosyal entegrasyon sürecini yaşadığını söylemek mümkündür. Fakat, günümüzde yaşanan kitlesel Suriye göçü sonucunda, Suriyeli göçmenlerin Türkiye topraklarında uzun süre kalmaları ve uluslararası aktörlerin kendi çıkarlarını muhafaza etmek ve Avrupa ülkelerine olası göç akışını engellemek amaçları nedeni ile Türkiye'de sosyal uyum politikalarının üretilmesi ve uygulanması zaruri hale gelmiştir. Toplumda var olan ve çeşitli nedenlerle yükselen sosyal tansiyonu düşürmek adına, sosyal entegrasyon faaliyetlerine önem verildiği ve ulusal/uluslararası kurumların bu yöndeki projeleri desteklediği görülmektedir.

Yakın zamanda Suriyeli göçmenler dahil Türkiye'de yaşayan, 18-65 yaş arası ve yasal statüsü olan tüm göçmenlere yönelik uygulanan Sosyal Uyum ve Yaşam eğitimi (SUYE) sosyal uyum kapsamında sunulan en etkin proje olduğu söylenebilir. SUYE eğitim projesi İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve IOM iş birliği ile Halk Eğitim merkezlerinde uygulanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılına kadar 1,5 milyon yasal sta-

tüsü olan yabancıya SUYE kapsamında eğitim verilmiştir (Şahin, 2022). SUYE projesi çerçevesinde göçmenlere sekiz başlık altında sosyal uyumu kolaylaştırmak için eğitimler verilmektedir. Bu eğitim kapsamında, Türkiye'nin kültürel yapısı, gelenek ve görenekler, hak ve yükümlülükler, sosyal hayata ilişkin bilgilendirme, eğitim ve sağlık olanakları, medeni kanun, hukuki konular, geçim kaynaklarına erişim, faydalı bilgiler gibi eğitimler sekiz saat içerisinde verilmektedir (Hayatadestek, 2023). SUYE eğitimi Türkçe olarak verilmektedir. Ancak, başta Arapça ve Farsça olmak üzere ihtiyaca göre tercüman desteği sağlanmaktadır. Toplumsal huzurun sağlanmasının yetişkinlere sunulan fırsat eşitliğine bağlı olarak değerlendirildiği için bu anlamda verilen SUYE eğitimlerine oldukça önem atfedilmektedir (Duman, 2019). Sonuç olarak sekiz saat gibi sınırlı bir süre içerisinde dahi olsa Türkiye'de yaşayan yabancılara verilen bu eğitim sosyal entegrasyona katkı sunmaktadır. Ancak, bu tür oryantasyon eğitimlerinin dil ve beceri kurslarıyla birlikte verilmesi hem ev sahibi toplum bireyleri hem de göçmenler açısından yararlı olacaktır. Bu tarz eğitimlerle sadece bilgiyi arttırmakla kalmaz. Aynı zamanda eğitime dahil olanların özgüvenini de artıran, aidiyet duygusunu geliştiren ve yaşadıkları toplumla daha yapıcı ilişkiler kurmaya da sevk eden bir niteliğe sahiptir (Sarı, 2021). Fakat bu tarz eğitimler etkinliğinin ölçülmesi için daha derinlikli araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda, sosyal entegrasyona yönelik faaliyetlerin daha etkin biçimde uygulanması adına yerel yönetimlerle ve kurumlarla iş birliği yapılması, entegrasyon faaliyetlerinin istenilen düzeye ulaşmasına ve yaygınlaşmasına katkı sunacaktır.

3.4. TÜRKİYE GÖÇ YÖNETİMİNDE FARKLI DEVLET KURUMLARININ ROLLERİ VE SORUMLULUKLARI

Bir ülkede var olan göç politikaların uygulanması, söz konusu ülkenin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara ve yasal mevzuatlara dayanmakta ve ülkeler yasal düzenlemeleri ve taraf oldukları antlaşmaları kendi politik ve coğrafik hassasiyetleri çerçevesinde belirlemektedirler. Bu noktada, Türkiye'nin coğrafi konumu ve jeopolitik durumundan dolayı mülteci statüsüne çekince ile yaklaşarak bir sınırlama koymuştur ve mülteci statüsünü AB gibi ülkelere vermemeyi taahhüt etmiştir. Bu nedenle, Suriye gibi Ortadoğu ve Asya ülkelerinden gelenler mülteci kapsamında ve statüsünde değerlendirilmemektedir (İlan, 2021, s. 2). Bu yasal mevzuat ve tanım

Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin statüsü bakımından sınırlayıcı durum yaratmaktadır. Bu durum özellikle, beklenmeyen kitlesel göçleri yönetimini de zorlaştıran bir olgu olduğunu söylemek mümkündür.

Suriye göçü yakın tarihin en beklenemeyen sonuçlarını doğuran ve özellikle Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde uygulanan göç politikalarını yeniden şekillenmeye zorlayan bir faktör olmuştur. Suriye göçü olarak tanımlanan bu kitlesel insani hareket, Arap Baharı'nın etkisiyle, Mart 2011'de Suriye'de hükümet karşıtı gösteriler ile başlamış ve küresel etkisi olan bir göç hareketi ortaya çıkmıştır (Sezik & Ağır, 2016, s. 99). İlk etapta bu şekilde kitlesel bir göç hareketine dönüşeceği öngörülemez de söz konusu siyasi istikrarsızlık neticesinde, binlerce Suriyeli, Türkiye sınır bölgelerine doğru kitlesel bir hareket başlatmıştır. Türkiye daha sonra bir açıklama yaparak, sınır kapılarının zulümden veya savaştan kaçan isyancılara ve temel ihtiyaçlara açık olduğunu ve "açık kapı politikası" uygulandığını belirtmiştir. Akabinde, Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu giriş 29 Nisan 2011'de Cilve Gözü sınır kapısından gerçekleşmiştir. IŞİD'den kaçan Kürtler, Nusayriler, Ezidiler ve diğer gruplar Türkiye'ye sığınmaya başlamıştır. Bununla birlikte Suriye hükümetinin baskısından kaçmak isteyen Sünni Araplar da yönünü Türkiye'ye çevirmiştir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 317)

Suriye'de yer alan farklı dinsel kültürel ve etnik kimlikler Türkiye'de yerini almıştır. Beklenmedik şekilde gelişen ve sanıldığı şekilde geçici olmayan bu göç akınına karşı paralel bir şekilde göç yönetim operasyonları yapılmıştır. Bu anlamda, göç alındıktan sonra ilgili konuda politikalar zorunlu olarak üretilmiştir. Göç olgusu, göç akını ve göçün getirdiği yükümlülükler bir arada idare edilebilir düşüncesi ile yönetilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'ye acil ve insani koruma gerektiren durumlar sonucu giriş yapan Suriyeli göçmenlerin konumunun geçici olduğu düşünülmüş ve bu kapsamda geçici önemler baz alınarak değerlendirilmiştir. Yaşanan kitlesel Suriye göçüne müdahale kapsamında AFAD (Afet ve Acil durum Yönetim Başkanlığı) gibi kurumların, yerel STK'ların ve yerel yönetimlerin desteğiyle ilk etapta acil insani temel ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır. Bu destek kapsamında, Türkiye-AB anlaşması uyarınca, mültecilerin ve yerleştikleri toplulukların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak amacıyla AB bütçesi

ve üye ülkelerin ulusal katkılarıyla finanse edilen faaliyetler için ortak bir koordinasyon mekanizması devreye sokulmuştur. Bu kapsamda, Mart 2016'da AB üye ülkeleri Türkiye'nin göç yönetimi girişimlerine mali destekler sunmuştur ve bu kapsamda toplamda 6 milyar avroluk mali destek sağlanmıştır. Bunlarla birlikte, mülteci entegrasyonuna yönelik destekler verilmiştir. Bu hususta yapılan girişimler ve iş birlikleri önem arz etmekle birlikte entegrasyon konusunda net bir çerçeve sunan ulusal bir mevzuatın olmaması bu girişimlerin başarısını etkileyen bir kusur olarak nitelendirilmektedir (Şimşek, 2019). Bu duruma rağmen AB ülkeleri, entegrasyon politikalarını teşvik amaçlı Türkiye'de yaşanan Suriyeli göç olgusuna maddi olarak kaynak tahsis etmeye ve finansal destek sağlamaya devam etmektedir. Bu durum sonucunda, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların göç yönetimine dahil olarak planlı olmasa da mecburi bir iş birliği gelişmiştir. Hali hazırda bu iş birliği Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) üzerinden sürdürülmektedir. Bununla birlikte, İç İşleri, Dış İşleri, Kolluk Kuvvetleri, Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Kızılay, ilgili sosyal hizmetler kurumları ve kısıtlı da olsa yerel yönetimlerin göç yönetiminde ulusal ve uluslararası kuruluşlarla göç yönteminde yerini almaktadır.

Bu kurumların göç yönetimi ve sosyal entegrasyon kapsamında yürütmekte oldukları faaliyetlere Birleşmiş Milletlere bağlı ajanslar, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar tarafından fon sağlanmaktadır. Sağlanan bu fonlar Türkiye'nin göç yönetimini kolaylaştıran bir niteliktedir. Fakat, sağlanan bu fonlarla uygulanan faaliyetler kapsamında kadınların sosyal entegrasyonunu amaçlayan girişimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeterince gözetilip gözetilmediğine dair detaylı bir değerlendirmeye ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, Türkiye'de yerel yönetimlerin göç ve entegrasyon faaliyetlerine yeterince dahil olduğu söylenemez ve bu durum göç yönetimi ve sosyal entegrasyon açısından bir dezavantaj teşkil etmektedir. Türkiye'de göç yönetimi kapsamında uygulanan projelerin Göç İdaresi Başkanlığı tarafından denetlenerek sürdürüldüğünü söylemek mümkündür. Bu durum, göç yönetimine dair uygulamaların etkisinin objektif bir şekilde ölçülmesini sınırlamaktadır. Bununla birlikte, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerle de iş birliğini zorlaştırmaktadır.

4. BÖLÜM

İSVEÇ VE TÜRKİYE'DE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Toplumsal bağlamlarda erkekler ve kadınlar, kendilerine biçilen toplumsal cinsiyet rollerini üstlenirler. Zira, beklenen rolleri yerine getirmeleri için toplumdan ve bireylerin kendilerinden gelen normatif baskı kadın ve erkeklerin farklı davranışlar sergilemesine neden olmakta ve bireylerin sosyal gereksinimlere verdikleri yanıtları belirlemektedir (Eagly & Wood, 2011, s. 458-476). Toplumsal olarak benimsenen bu roller yaşamın her sürecini etkilediği gibi göç sürecini de etkilemektedir. Özellikle göçmenler arasında dezavantajlı gruba mensup olan kadınları ve hassas gruplara mensup bireyleri göz önünde bulundurduğumuzda, uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal uyum politikaları daha da önem kazanmaktadır. Çünkü gelinen ülkede ve geçiş yollarında, söz konusu olan cinsiyet temelli roller, cinsiyetçi yaklaşımdan kaynaklı ciddi kırılmalara ve ayrımlara sebep olmaktadır.

Uluslararası akademik literatür göç ve sığınma konularının toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmesi gerektiğini diğer bölümlerde tartışıldığı üzere ifade etmektedir (Göçmen & Yılmaz, 2017, Bozok, 2019). Zira, toplumsal cinsiyet rolleri ülkeden ayrılma kararından başlayarak, yolculuk sırasında yaşanan olaylar, yeni ülkeye kabul, beraberindeki hukuki ve idari işlemler, içtimai, iktisadi, istihdam psikolojik, adaptasyon göç/sığınma talebi ve yeniden yerleştirme süreçlerini etkileyen temel bir faktördür (Kıvılcım, 2016). Göç deneyimi kadınlar ve erkekler açısından da farklı deneyimlenen bir süreçtir. Bununla birlikte deneyimler irdelendiğinde benzer kültürden gelen ve şartlara sahip olan kadınların dahi göç sürecinde farklı engellerle karşılaştığı ve bu engellere farklı tepkiler verdiği görülmüştür (Hondagneu-Sotelo, 1992). Bu noktadan bakıldığında ülkelerde uygulanan sosyal uyum politikaları belirlenirken toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının hesaba katılarak yaklaşılması hayati önem arz etmektedir. Zira, kadınların ve hassas gruba mensup bireylerin vardıkları ülkelerdeki durumunu belirleyen temel unsurlardan bir tanesi hatta en önemlisi o ülkede uygulanan sosyal uyum politikalarıdır.

Kadınların göç sürecini deneyimleme biçimleri kendi geldikleri ülkelerinden ve vardıkları ülkelerdeki iktisadi ve hukuki boyutların yanında toplumsal cinsiyetten kaynaklı görev paylaşımıyla doğrudan ilişkilidir. Göç etmede kullanılan yöntemlerden biri olan evlilik bazen göç etmek için araç niyetine kullanılmakta bazen de amaç şeklinde kullanılmaktadır. Daha iyi şartlarda bir yaşam inşa etmek veya kadınları göçmen olarak yerleşmek istediği yerlerde istihdam edilmek için evlilik yoluna gitmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Bu tür durumlar göçmen kadınları zoraki olarak ataerkil kodların yeniden üretildiği alanlara itmekte ve kadınları cinsiyetçi her türlü istismara ve şiddetle karşı karşıya kalma riskini arttırmaktadır.

Bu bölümde tezin odak noktalarından olan göç ve toplumsal cinsiyet ekseninde; İsveç ve Türkiye’de özellikle göçmen kadınlara yönelik uygulanan sosyal entegrasyon faaliyetleri ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları kapsamında irdelenecektir. İsveç ve Türkiye’de göç politikaları kapsamında uygulanmakta olan entegrasyon faaliyetlerinin temel yaklaşımları ve farkları incelenecektir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği tutumunun İsveç ve Türkiye’de göç politikalarını nasıl etkilediği tartışılacaktır.

4.1. İSVEÇ’TE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARI

Literatürde kadınlara ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen girişimlere yönelik yapıcı politikalar izleyen İsveç, kendini feminist bir ülke olarak tanımlamaktadır. Bunlara ek olarak, ilgili alanda yapılan çalışmalar ve veriler İsveç’in genel toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarının başarısını doğrular niteliktedir. Ayrıca, İsveç Anayasası’nın 2. maddesi toplumsal cinsiyet eşitliğini teminat altına alırken, 16. maddesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan idari ve yasal hükümlerin ayrımcılık olarak kabul edilmeyeceğine de vurgu yapılmıştır (The Constitution of Sweden, 2023). İsveç’te gerçekleştirilen bu uygulama ve birbirini destekleyen düzenlemeler vasıtasıyla toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları önem kazanmıştır. En önemlisi de bu düzenlemeler demokratik değerlerin, adaletin ve insan haklarının bir parçası olarak atfedilmiştir. Bu durum, eşitlik düzenlemelerinin asıl hedefinin ve niyetinin, kadınların sosyal rollerini, yasal haklarını, istihdam olanaklarını ve siyasi gücünü erkeklerle aynı seviyeye getirmek olduğunu göstermektedir (Hagelberg, 2014). İsveç bu hedefi dört önemli yolla daha da geliştirmeyi planlamaktadır. Birincisi, kadınların ve erkeklerin

eşit fırsatlara ve haklara sahip olmasıdır. İkincisi, kadınların ve erkeklerin eşit istihdam fırsatlarına erişmelerinin sağlanmasıdır. Üçüncüsü, kadınlara yönelik dışlama, ayrımcılık ve şiddetin yasaklanmasıdır. Dördüncüsü ise, kadınların siyasi temsili ve katılımının artırılmasıdır. (Svensson, 2005). Bu yaklaşımlarla, İsveç'te toplumsal yaşamı düzenleyen yasal normların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları da yoğun bir şekilde uygulamaya çabaladığı görülmektedir.

Özellikle, 1960'lı yıllarda İsveç'te kadın ve erkeğin rollerine ilişkin tartışmalar daha ayrıntılı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Aynı zamanda, temel amacı kadın-erkek eşitsizliğine dikkat çekmek olan yeni ortaya çıkan kadın örgütleri ve hareketleri, genişletilmiş eşitlik politikalarını desteklenmiştir. Dolayısıyla bu dönemdeki ana tartışmalar kadın-erkek eşitliği üzerinde yoğunlaşmıştır ve kadın gruplarının talepleri dikkate alınmıştır. Ülkede eşitlik politikalarını uygulayacak ve takip edecek devlet kurumları oluşturulmuştur (Akarçay, 2019, s. 4-5). Bilhassa İsveç Sosyal Demokrat Partisi'nin (Sveriges Socialdemokratiska Arbetare Parti) geliştirmeye çalıştığı refah devleti politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, başlangıçta eşit istihdam ilişkileri yaratmak amacıyla uygulanmıştır ve bu bağlamda 1960'lı ve 1970'li yıllarda çalışma hayatında toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yönelik radikal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Öncelikle evli ve çocuk sahibi olan kadınların iş hayatına katılımını da kapsayan toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları geliştirilmeye çalışılmıştır. İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliğini konu edinen çalışmalar, hususiyetle refah devleti ideolojisi ile toplumsal cinsiyet eşitliği sonuçları arasında nedensel bir ilişki olduğunu belirlemiştir (Akarçay, 2019, s. 7). Bunlarla birlikte, yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde 1978'de İsveç Eğitim Bakanlığı tarafından, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği projesi hazırlanmış ve her bir sınıfta eşit sayıda kız ve erkek öğrencilerin olması, kız ve erkek öğrencilerin ders dışındaki spor ve sanat aktivitelerine birlikte katılımına dikkat edilmesi, eğitimcilerin kız ve erkek öğrencilere eşit yaklaşım içinde olmalarına özen gösterilmiştir. Bu noktada, cinsiyet eşitliğini toplumsal zeminde güçlendirmek adına atılan adımlar çok yönlü olarak desteklenmiştir.

Kadınların ekonomik olarak güçlenmesi ve sosyal yaşamda bağımsız bireyler olarak varlıklarını sürdürmeleri toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının başarılı olması açısından hayati önem arz ettiği İsveç tarafından da fark edilerek bu algı çerçevesinden Cinsiyet Eşitliği Yasası (Sex Equality Act) 1980 yılında yürürlüğe sokulmuştur. Bu

hususla kadınların ekonomik olarak bağımsız ve istihdam edilebilir olmalarını sağlayan ve refah devleti politikasından etkilenen bir dizi düzenlemede hayat geçirilmiştir. Özellikle, bu düzenlemelerin işgücü piyasası üzerindeki etkisi neticesinde 'İsveç modelinin' ortaya çıkmasına neden olmuştur (Hernes, 1987) . Yerli, göçmen, sığınmacı, mülteci ayırmaksızın uygulanan eşit vatandaşlık ve sosyal adalet ilkeleri marifetiyle gerek sosyal demokrasi gerekse toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları şekillendirilmiştir.

Bunlarla birlikte, 1990'lı yıllardan itibaren toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları anlamlı ve ehemmiyetli neticeler elde etmeye başlamıştır. 1990'lı yıllardan bu yana, sorumlulukları erkeklerle kadınlar arasında paylaştıran ve onlara neredeyse her alanda eşit haklar tanıyan yasalarla birlikte eşitsizlik ortamının nispeten değişmeye başladığını söylenebilir. İsveç Parlamentosunun 2006 reformları, kadınlara ve erkeklere eşit haklar, görevler ve fırsatlar veren yeni yasal düzenlemelere ve kadınları kamusal yaşamda güçlendiren uygulamalara odaklanmıştır. Daha sonraki yıllarda bu yöndeki reformlar devam etmiştir ve 2008 yılına gelindiğinde İsveç hükümeti bu konuda önemli gelişmelerin önünü açan yeni yönergeler geliştirmeye çalışmıştır (Rubery & Rafferty, 2013). Bu reformlardan beklenen netice kadın ve erkeklerin siyasi hayata doğrudan veya toplumsal örgütler aracılığıyla eşit ve aktif olarak katılabilmeleri, yerel/ulusal düzeyde kadın ve erkeklerin siyasi karar alma süreçlerine eşit katılımını sağlayacak politikaların güçlendirilmesi ve kalkınma/eşit ekonomik özgürlüğün sağlanmasıdır (Rubery & Rafferty, 2013). İsveç'in gerçekleştirdiği bu tür toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik düzenlemeler, İsveç'in refah düzeyini de arttıran etkenlerden bir olduğunu söylemek mümkündür.

İsveç'in yaptığı toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen yasal düzenlemeler ve siyasi alanda güçlendirici uygulamalar kadınları siyaset zemininde oldukça güçlü hale getirmiştir. Bu uygulamalardan bir tanesi parlamentoda uyguladıkları kadın kotasıdır. Bu şekilde parlamentoda kadın ve erkek temsiliyetinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu eşitlik anlayışını yönetim safhasına da taşımayı amaçlamışlardır ve bu niyetle 2014 yılında Sosyal Demokrat Parti, Yeşiller Partisi'nin ortaklığıyla kurulan hükümet 12 erkek ve kadından teşkil edilmiştir. Ayrıca, Başbakan Stefan Löfven yeni hükümeti "feminist" olarak tanımlamıştır (İnliceliler, 2019). İsveç, temel aldığı toplumsal cinsi-

yet eşitliği tutumunu göç politikalarına da yansıtmıştır. Bu anlamda, İsveç'in göç politikalarında gösterdiği gelişimin temelinde sanayinin iş gücü talebine cevap üretebilmek kaygısı yatmaktadır. Avrupa devletlerine göre daha az nüfusa ve hızlı gelişen bir sanayiye sahip olması İsveç'in iş gücü talebini artırmıştır ve İsveç kendi rızasıyla ülkeye iş gücü olarak gelen göçmenleri kabul etmiştir (Saraceno, 1997). İsveç'in ekonomik açıdan güçlü bir konumda olması ve iş gücü alanında çalışanlara ihtiyaç duyması, İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına yönelik çabalarına da katkı sunmuştur. İsveç çalışma alanı dahil yaşamın her alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen birçok yasal düzenlemeyi hayata geçirmiştir. Bunun nedeninin, toplumsal cinsiyet eşitliğini yaşamın her alanında gözeterek kadınların da iş gücüne katılmalarını sağlamak olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, çalışma hayatında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına çocuk bakımına yerel yönetimlerin verdiği hizmetleri dahil etmiştir. Örneğin, yerel yönetimler 1-5 yaş arası çocukların temel eğitimi ve günlük bakımını üstlenmişlerdir. Bu uygulama sayesinde kadınların çalışma hayatının içinde olma olanakları çoğalmıştır. Yerel yönetimler tarafından sağlanan bu çocuk bakım hizmeti Förskola olarak adlandırılmakta ve İsveç'te yaşayan ebeveynlere makul bir ücret karşılığında bakım hizmeti sunmaktadır. Ayrıca, benzer hizmetlerin 6-13 yaş arası çocukları için de mevcut olduğu görülmektedir. Yerel yönetimler, okul öncesi ve okul sonrası 6-13 yaş arası çocukların bakım desteğine ihtiyaç duyan ebeveynler için uygun bir fiyatla bakım hizmeti sağlamaktadırlar. Verilen çocuk bakımı desteği sayesinde ebeveynler çalışma hayatlarına devam etmekte ve çocuklar da temel eğitimlerini ve gelişimleri için gerekli olan bakım hizmetini almış olmaktadır (Akarçay, 2019). Ayrıca, mevcut çocuklara yönelik bakım hizmeti desteği İsveç'te kadınların istihdam oranını artırmıştır. Bu sayede İsveç'te kamu ve özel sektörde kadın istihdam oranını diğer Avrupa ülkelere oranla en üst sıralara yükseltmiştir (Wikman, 2005). Özellikle kadınları destekleyen olanaklar kadın ve erkelerin eşit şekilde istihdamını arttıran bir etken olmakla beraber toplumda yaşayan bireyleri ekonomik açıdan güçlendiren bir olgu olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında sunulan olanakların İsveç'e göç eden ve yasal statü alan göçmenler için de geçerli olması, özellikle kadın göçmenlerin sosyal entegrasyonuna katkı sunmaktadır. Çocuk bakımının göçmen kadınlar içinde geçerli olması göçmen kadınların sosyal entegrasyon faaliyetlerine etkin biçimde katılmalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca, İsveç'te STK'ların gerçekleştirdiği göçmen kadınlara yönelik kültürel kodlardan kaynaklı namus cinayeti ve şiddeti gibi olguların nedenini araştırmaya yönelik yapılan çalışmalar ilgili verileri ortaya koymaktadır. Bu verilere göre, söz konusu şiddet türlerinin daha ziyade göçmenlerin statü alamama ve sosyal entegrasyona yeterli bir şekilde dahil olamama gibi geçiş süreçlerinde gerçekleştiği gözlemlenmiştir (Righard, Emilsson, & Jensen, 2020, s. 17). Bu noktada, yapılan bu tür araştırmalar göçmen kadınların söz konusu şiddet türlerinden korunması ve sosyal entegrasyonlarına mâni olma potansiyeline sahip olguların ortaya konarak önlenmesi adına önemlidir.

Sosyal entegrasyon kapsamında düzenlenen faaliyetlerin ülkeye gelen tüm göçmenler için geçerli olması ve bu temelde göçmen kadınların sosyal entegrasyon faaliyetleri kapsamında istihdamının teşvik edilmesi İsveç göç politikasının önemli bir parçasıdır. Özellikle göçmen kadınların istihdam hayatına daha aktif katılmaları için, yerel ve ulusal kurumlar ile üçüncü sektör olarak adlandırılan inisiyatiflerin iş birliği yaparak göçmen kadınlara duygusal iyi oluş, güçlendirici, kendi kendilerine yetme konusunda motivasyonlarını artırıcı ve rehberlik hizmeti (Righard, Emilsson, & Jensen, 2020, s. 35) gibi destekleyici olanaklar sunması kadın göçmenlerin İsveç toplumuna entegre olmalarını kolaylaştırdığı söylenebilir.

Özünde bakıldığında refah devletlerinin başlıca amaçlarından birisi kadınların istihdamını teşvik ederek iş alanında cinsiyet eşitliği çabalarını desteklemektedirler. Bu anlamda ebeveynlere eşit doğum izni sağlanması, ailelere finansal olarak destek sunulması ve çocuk bakımı sorumluluklarının sosyal güvenlik sektörüne devredilmesi gibi önlemlerin geliştirilmesi kadınların iş hayatındaki sayısını arttıran faktörler olmuştur. İsveç'i bu anlamda diğer Avrupa ülkelerinden açıkça farklı kılan özellik refah devleti ve eşitlik politikasının iç içe geçmiş bir anlayışla yönetim biçimini şekillendirmesidir. Refah devleti fikriyatı İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliği açısından dönüşümünde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Eşit vatandaşlık ve sosyal adalet ilkeleriyle

belirlenen yönetim biçiminin uygulamalarda ayrımcılığı azaltan ve yerel halkı, göçmenleri, sığınmacıları ve mültecileri kapsayan bir niteliğe sahip olması hedeflenmiştir.

İsveç'te toplumsal cinsiyet eşitliğini sosyal yaşamın her alanında destekleyici nitelikte olan düzenlemeler, İsveç'e yerleşen göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. Ayrıca, göçmen kadınların yasal haklardan ve sosyal olanaklardan faydalanmalarını da destekleyen bir tutumdur. Sonuç olarak, ülkelerin benimsemiş olduğu toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı göçmen kadınların sosyal entegrasyonu belirleyen en temel etkenlerden bir tanesidir. Bu noktada, toplumsal cinsiyet eşitliğini politika sürecine yansıtarak kendini feminist olarak tanımlayan ve başarılı bir göçmen deneyimi olan İsveç'te yaşayan göçmen kadınların entegrasyon sürecindeki deneyimlerinin ve İsveç'in toplumsal cinsiyet ve göç eşitliği politikalarının incelenmesi göçmen kadınlara yönelik politikaları değerlendirmek açısından önemli bir veri sunacaktır.

4.2. TÜRKİYE'DE SOSYAL ENTEGRASYON VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARI

Türkiye'de eşitlik gibi kavramlar II. Meşrutiyet döneminde tartışılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte kadınlar yardım dernekleri kurarak bir nevi örgütlenmeye ve yaptıkları edebi yayınlarıyla kadın haklarına ve dolaylı olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine değinmişlerdir (Toprak, 2015). Türkiye'de Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği girişimlerini destekleyen yasal düzenlemeler yapılmıştır ve 1934 yılında kadınlar seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda bağımsız feminizm yaygınlaşmıştır. Medeni kanunlardaki toplumsal cinsiyet perspektifini destekleyen asıl değişiklikler ise 2000'li yılların başında yaşanmıştır. Fakat, Türkiye'de yaygın bir kanı olan "kültürel görecelilik" anlayışı nedeniyle söz konusu yasal düzenlemelerin istenilen düzeyde sosyal yaşama yansımalarına mâni olmuştur (Fıstık, 2019). Buna rağmen Türkiye'de kadın hareketlerinin ortaya koyduğu mücadeleye toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin gelişimine büyük bir katkı sunmuştur ve Türkiye'ye yerleşen göçmen kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı yaşadığı sorunlara da ışık tutmuştur.

Bununla birlikte, dünya genelinde yaşanan göç akımları ve göç alanında yapılan çalışmalar yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, göç çalışmalarında cinsiyetçi anlayışların neden olduğu sorunlara dikkat çekilmeye ve ilgili konular irdelenirken toplumsal cinsiyet eşitliği ışığında incelenmeye başlanmıştır. Uluslararası literatüre benzer şekilde Türkiye’de yapılan göç araştırmalarında kadın göçmenlerin ve hassas gruba mensup olan göçmenlerin deneyimleri yeni bir soluk kazandırmıştır. Dolayısıyla, özellikle son yıllarda yoğun göç alan Türkiye’de, göçü konu alan çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınmaya yeni başlanmıştır. Özellikle son zamanlarda Türkiye’de yaşayan göçmen kadınların yaşamış olduğu zorluklar ve sorunlar toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yeni irdelenmeye başlanmıştır. Bu temelde eski Sovyetler Birliği ülkelerinden çeşitli alanlarda çalışmak amacıyla Türkiye’ye gelen kadın göçmenlerin durumunun yanı sıra, iç göç sonucu, 1990’larda yaşanan zorunlu göç, yerinden edilme ve kentleşme bağlamındaki konumları üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır (Erder & Kaşka, 2003, Toksöz & Ulutaş, 2012, Çağlayan, Özar, & Doğan, 2011). Ancak 2011 yılından bu yana Suriye’den zorunlu göçle Türkiye’ye gelen kadın göçmenler arasında kadın göçmenlerin durumunun toplumsal cinsiyet perspektifinden araştırılması ve değerlendirilmesi daha da önemli hale getirmiştir. Ayrıca son yıllarda özellikle uluslararası gelişmelere paralel olarak Türkiye’de göç konusunda LGBTİ+’lar ve erkekliğin rolüne ilişkin araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Göçmen & Yılmaz, 2017, Bozok, 2019). Ancak toplumsal cinsiyet perspektifi ile eleştirel bakan çalışmalar hâlâ kısıtlı sayıda olmakla birlikte göç araştırmalarında ‘konu’ odaklı çalışmalar olarak hakimiyetini korumaktadırlar. Bunun yanı sıra, göçmenlerin birlikte yaşadıkları toplumlara entegre olmaları ve sosyal uyum içerisinde yaşamaları amacıyla üretilen diğer modellerinde toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmeden yapıldığını söylemek mümkündür (Biehl ve Danış, 2020). Bu durum, üretilen göç politikalarının kapsayıcılığını olumsuz etkilen bir etken olduğu söylenebilir. Bu noktada, göç yönetimini kolaylaştırmak adına üretilen politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel alınması göç politikalarını daha kapsayıcı ve işlevsel hale getirebilir.

Bu açıdan bakıldığında, göç alanında cinsiyet odaklı araştırmalar ve kadınlarla saha çalışması yapılırken feminist yöntemlerin benimsenmesi, araştırmacılar ve katılımcılar arasındaki hiyerarşilerin ortadan kaldırılması ve birlikte çözüm bulunmasına adına

önemlidir. Özellikle 1980'den itibaren göç araştırmalarında feminist yöntemlerin ifadelerine rastlanmaya başlanmıştır (Nawyn, 2010). Göç araştırmalarında feminist yöntemler gelişmeye devam ettikçe, kadın araştırmacıların saha araştırmalarındaki varlığı da giderek görünür hale gelmiştir. Bu tür çalışmaların artması göç politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyeti gözetilerek yapılmasına katkı sunduğu söylenebilir. Türkiye'de kadın ve toplumsal cinsiyet alanında çalışma yürüten programlar çerçevesinde özellikle göç ve toplumsal cinsiyet boyutuna değinilmiştir. Bu çerçevede, göç yönetiminde var olan mekanizmalar toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında irdelenmeye başlanmıştır ve bu temelde faaliyet yürüten kurum ve kuruluşların işlevselliği de irdelenmiştir. Bu şekilde göç çalışmalarında kadınlar daha görünür, aktif ve yetkin duruma gelmesi de sağlandığı söylenebilir.

Bu noktada, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitimsizliğinin neden olduğu sorunlar ve göçmen kadınlar üzerindeki etkileri ortaya koymak maksadıyla birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarla birlikte, Türkiye'de göçmenlere yönelik faaliyet yürüten STK'ların etkili biçimde göçmen kadınlara yönelik var olan şiddet vakalarında etkin bir biçimde görev almadıkları tespit edilmiştir. Örneğin, 'Türkiye'de Mülteci Barındırmaya dair Güzel Uygulama Örneklere' adlı ve 2020 yılında IGAM tarafından hazırlanan rapora göre, incelenen STK projelerinin sadece %3'ü mülteci kadınlara karşı şiddet alanında çalışmalar yürüttüğünü ortaya koymuştur (Soykan, Biehl, & Hazan, 2021, s. 22). SKT'lar tarafından yürütölen projelerde göçmen kadınlara yönelik var olan şiddet türlerine yeteri derecede değinmemesi, kırılıgan gruba mensuba olan göçmen kadınların sosyal yaşamda karşılaştığı cinsiyetçi tutumların ortaya çıkarılmasını ve etkin bir biçimde önlenmesini zorlaştıran bir durumdur. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemek, cinsiyetçi rollerin neden olduğu sorunlara çözümler üretmek ve özellikle de göçmen kadınların istihdamını arttırmak adına hayata geçirilecek projelerin cinsiyet eşitliği odaklı olmasının önemini ortaya koymaktadır. Zira, istihdam ortamı sosyal entegrasyonun temel ayaklarından biridir. İstihdam hayatına dahil olan mülteci bir kadın hem ekonomik bir bağımsızlık kazanmış olacak hem de sosyal yaşama dahi aktif dahil olarak topluma daha kolay entegre olabilecektir.

Göçmenlerin vardıkları ülkelerde var olan hizmetlere erişimlerini etkileyen bir diğer temel unsur da göçmenlerin eğitim durumudur. Özellikle, okuma yazma oranının düşük olması göçmenlerin var olan hizmetlere erişimlerini kısıtlayan ve sosyal entegrasyon faaliyetlerini de olumsuz etkilediği söylenebilir. Bir araştırmada, Türkiye’de yaşayan göçmen kadınların ilgi gösterdiği kursların oranlarını da ortaya koymuştur. Örneğin, göçmen kadınların katılım gösterdikleri kurslara bakıldığında birinci sırada %27 oranla en çok Kuran kursu, ikinci sırada Türkçe okuma yazma kursu, üçüncü sırada ise %18’lik oranla dikiş ve nakış kursu olduğu görülmüştür. Ayrıca, göçmen kadınların, göçmen erkeklerle kıyasla daha ziyade kuaförlük ve el işi kurslarına katılım sağlamaktadırlar (Tavukçu & Şahin, 2021). Bu noktadan bakıldığında, sosyal entegrasyon faaliyetleri uygulanırken, bu veriler göz önünde bulundurularak iş birliği yapılacak yerel kurum ve kuruluşlar belirlenebilir ve daha işlevsel olacak göç ve entegrasyon politikaları üretilebilir. Aynı zamanda, Türkiye’de yaşayan göçmen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç yükseltici faaliyetler ve oturumlar düzenlenebilir. Bu noktada, ilk olarak göçmen kadınlara dil eğitimi sağlanarak dil bariyerini aşmaları söz konusu faaliyetlerden yararlanmalarına büyük katkı sunacaktır. Örneğin göçmen kadınların dil öğrenme isteğini de kapsayan bir araştırmada, Türkiye’de kamp dışında yaşayan göçmen kadınlar, kamplarda yaşayan kadınlardan daha fazla Türkçe öğrenmeye istekli olduğu görülmüştür. Kamp dışında yaşayan kadınların günlük ihtiyaçları için daha fazla Türkçe konuşmaya ihtiyaç duymaları bu durumu açıklayıcı bir etmen olabilmektedir (Erçetin, ve diğerleri, 2018, s. 19). Dolayısıyla dil öğrenme yetisini geliştirecek faaliyetler Türkiyeli ve göçmen kadınların etkileşimini arttıracaktır ve uygulanan sosyal entegrasyona güçlendirici bir katkı sunacaktır. Bu veriler ışığında, toplumsal cinsiyet rollerinin kadın göçmenlerin istihdam, eğitim ve sosyal hayata katılımlarını büyük ölçüde belirleyici olduğu görülmüştür. Ayrıca, Türkiye’de çocuk bakımı konusunda yeteri derecede desteklerin olmaması, göçmen kadınların sosyal entegrasyonu hedefleyen faaliyetlere katılımlarını kısıtlayan ve olumsuz etkileyen bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda sadece göç araştırmalarında değil göç yönetiminin her safhasında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmenin ve özellikle sosyal entegrasyon pratiklerinin temel unsurlarından biri olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de STK’ların ve yerel yönetimlerin göç yönetimi faaliyetlerine kısıtlı biçimde dahil olmasının top-

lumsal cinsiyet eşitliği ve göçmen kadınların sosyal entegrasyonu bağlamında olumsuz bir etki yarattığı söylenebilir. Ayrıca, genel olarak Türkiye’de üretilen politikalarda ve söylemlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeteri düzeyde gözetilmemesi, göç ve entegrasyon politikalarını olumsuz etkileyen en temel olgu olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, söz konusu toplumsal cinsiyet eşitliğini önemsemeyen bu tutumlar Türkiye’de yaşamakta olan hassas gruba mensup göçmenleri özellikle olumsuz etkilemektedir.

5. BÖLÜM

İSVEÇ VE TÜRKİYE'DE UYGULANAN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ YAKLAŞIMLARININ SURIYELİ GÖÇMEN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Genellikle göçmenlerin göç rotalarını belirlemede, göç edilmek istenen ülkelerin sahip olduğu refah düzeyi, yaşamsal koşulları, güvenlik ve yönetim biçimi etkili olmaktadır. Bu manada, İsveç'te uygulanan göç politikalarının genel anlamda olumlu bir algı yaratması, İsveç'i göçmenler için cazip bir adres haline getirmiştir ve göçmenlerin rotasını İsveç'e çevirmesine neden olmuştur. İsveç'in bu üne sahip olmasında kabul ettiği göçmenlere yönelik var olan kolaylaştırıcı düzenlemeleri büyük bir etkiye sahiptir. Suriye'de yaşanan iç kriz sonucunda yurdunu terk etmek zorunda kalan birçok Suriyeli göçmen de yönünü İsveç'e çevirmiştir. İsveç diğer Avrupa ülkeleri arasında nüfusuna oranla en çok Suriyeli sığınmacıyı kabul eden ülke olmuştur. Örneğin 2011 ve 2016 yılları arasında 12.000 sığınmacıya kapılarını açmıştır (Migrationsverket, 2018). Bununla birlikte İsveç Göç Ajansı 2013 yılında yaptığı açıklamada ülkelere kabul edecekleri tüm Suriyeli sığınmacılara, vatansızlar dahil, geçici oturma izni verileceğini belirtmiştir.

İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda sergilediği politik duruş, demokratik değerlere yönelik bağlılığı ve temel insani haklara verdiği önem; İsveç'i göçmenler için cazip kılan diğer faktörlerdir. İsveç'in cinsiyet temelli eşitlikçi olanaklardan yerel ve göçmen toplumunun eşit bir şekilde faydalanmalarını sağlaması, İsveç'i kadın göçmenler ve cinsiyetçi yaklaşıma maruz bırakılmış bireyler için de güvenli bir göç adresi haline getirmiştir.

İsveç'te toplumsal düzenin bir parçası olarak uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, İsveç'e yerleşen göçmenlerde cinsiyetçi rollere dayanan geleneksel algılarında bazı değişiklikler yarattığı belirtilmiştir. Örneğin, İsveç'te toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında hayata geçirilen uygulamaların, İsveç'e yerleşen göçmenlerde var olan ataerkil geleneksel algıyla erkekleri aile ve kadınlar üzerinde güç figürü ola-

arak gören anlayışı da değiştirdiği görülmüştür. Örneğin, İsveç'e yerleşen Suriyeli kadınlar ve erkekler, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında rollerinin değiştiğini ve eskiden sahip oldukları rollerin, yeni geldikleri toplumda kabul görmediğini belirtmişlerdir (Gren, 2018, s. 72-81). Bu durum, Suriyeli kadınların lehine bir değişim olarak görülebilir. Zira, İsveç'e yerleşen Suriyeli kadınlar bu değişim sayesinde geleneksel ve ataerkil algıyla yaratılan cinsiyetçi rol dayatmalarından sıyrılarak, sosyal yaşama daha özgür ve haklarının farkında olan bireyler olarak dahil olabilmeye olanağı bulmuştur. Bir diğer örnek olarak, İsveç'te çocuk bakımı hizmetlerinin gelişmiş olmasının İsveç'te yaşayan Suriyeli göçmen kadınların iş yaşamına ve sosyal yaşama daha aktif bir şekilde katılımlarını kolaylaştırdığını söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, İsveç'te çok eşliliğe karşı ve katı bir duruş olduğunu belirtmek gerekir. Zira, İsveç'te çok eşlilik ataerkil normları yeniden ürettiği belirtilmekte ve İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına ters düşen bir olgu olarak görülmektedir (Rabo, Estrada, & Jörum, 2021, s. 1298). Buna rağmen İsveç'e çok eşli ve çocuk yaşta evli olarak giriş yapan göçmenler ve sığınmacılar mevcuttur. Örneğin 2016 yılında İsveç Göçmenlik Ajansı tarafından çocuk yaşta evli olup ve ülkeye giriş yapan 132 vaka tespit edilmiştir ve bununla birlikte tespit edilemeyen ve saklı olarak devam eden çocuk yaşta evlilik vakalarının tespit edilenin daha çok üstünde olduğundan endişe edilmektedir (Gün. & NBC, 2018). 2004 yılında yapılan bir yasal değişiklikle İsveç'te tanımlanan yasal çerçeveye girmeyen evlilikleri tanımadığını ilan etmiştir. 2014 yılında yapılan ek yasal düzenleme ile İsveç'e giriş yapmış ve İsveçli olmayanların İsveç evlilik yasası kapsamına girmeyen bazı durumlarda esneklik tanıyan bir yaklaşım olsa da 2018 yılında yapılan yasal değişiklik ile birlikte çocuk yaşta evlilikler kesin olarak yasa dışı sayılmıştır (Rabo, Estrada, & Jörum, 2021, s. 1298). İsveç çocuk evlilikleri engellemek adına 2020 yılında yaptığı düzenleme ile çocuk evlilikleri şüphesi durumunda mağdur çocuğa ve ebeveynlerine seyahat kısıtlaması hükmü getirilmiştir (Regeringe, 2020). Bu kısıtlama çocukları koruma kanununu sadece ülke içinde değil ülke dışında mağdur olacak ihtimali olan çocukları da koruma özelliğine sahiptir. Bu yaklaşım çocuk evliliklerini caydırıcılığını artıran bir olgudur.

Ayrıca, Suriye'de evliliğe zorlanmış kadınların İsveç'te yürürlükte olan cinsiyet eşitlikçi yasalara dayanarak boşanma talep ettikleri de görülmektedir (Al Wasl, 2020).

Aynı zamanda, İsveç'e yerleşen Suriyeli kadınlar arasında boşanma oranında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna neden olarak İsveç ve Suriye arasındaki yasal farklılıklar ve kadınlara sunulan ekonomik bağımsızlık alanı olarak görülmektedir. İsveç'in göç yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi ve İsveç'te yaşayan Suriyeli mülteci kadınların sosyal entegrasyon faaliyetleri kapsamında yasal hakları konusunda edindikleri bilgiler kendi hayatlarına dair karar almaları yönünde kadınları cesaretlendiren bir olgu olduğu da söylenebilir. Diğer taraftan, bu tutum ataerkil anlayışın dayatmalarına da mâni olduğu için toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarını da destekler niteliktedir. Göç yönetimine dahil olan kurum ve kuruluşlar durumlara müdahale ederken toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini genel politikaların bir parçası olarak gözetmektedirler. Bu durum sayesinde, İsveç'in benimsemiş olduğu toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarının göçmenlerin yaşamına da yansıtıldığı söylenebilir. Bu değerlendirmeler neticesinde, İsveç'te uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ve sosyal entegrasyon kapsamında mevcut hakları konusunda bilgilendirilen kadınların hem mevcut temel haklara erişimini hem de sosyal entegrasyona dahil olmalarını kolaylaştıran bir imkân sunduğu çıkarımı yapılabilir. Özellikle, göçmen kadınların çalışma, siyasi ve iktisadi yaşama katılımlarını destekleyen uygulamalar İsveç'te yaşayan göçmen kadınların sosyal yaşama entegre olmalarının yanı sıra; kadınların geleneksel ve kültürel kodlarla belirlenen cinsiyetçi rolleri sorgulamaya ve bu rollerden sıyrılmaya yönelik bir çabaya ittiğini de söylemek mümkündür. Bu uygulamalardan anlaşılacağı üzere, göçmenlerin vardıkları toplumda hâkim olan toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımından etkilendiğini ve yeniden inşa ettikleri yaşamlarına bu kapsamda yön verdiği söylenebilir. Bu noktada, ülkelerin olası yoğun ve düşük yoğunluklu göç akımlarını hesaba katarak göç politikaları üretmesi, göçmenlerin geldikleri ülkeye daha kolay entegrasyonunu ve göç yönetimini kolaylaştıracaktır. Zira, göç politikalarının yetersiz kalması yerel toplum ile göçmen toplum arasında sosyal gerginlikleri tetikleyebilir.

Bu noktada, İsveç'te son zamanlarda göçmenlere yönelik bakış açısının eskisi kadar olumlu olmadığını söylemek mümkündür. Bunun başlıca sebebi Suriye'den gelen yoğun göç akını ve var olan entegrasyon politikalarının yaşanan yoğun göç akınının yönetimi noktasında yeterli olmadığıdır. İsveç'te son 40 yılın 28 yılını iktidarda geçiren Sosyal Demokrat Partili Başbakan Magdalena Andersson 2022 yılında yaptığı

açıklamada son 20 yıldır İsveç'e kabul edilen göçmenlerin toplumsal entegrasyonunda başarısız olduğu ve bu durumun 'paralel toplum ve çete suçlarını artırdığını', bununla birlikte göçün çok yüksek olduğu bir dönemde sosyal entegrasyonun istenilen düzeyde etkili olmadığını aynı açıklamalarda dile getirmiştir (Euronews, 2022). Ayrıca, yapılan araştırmalarda göçmen toplumunun en çok vurgu yaptığı noktalardan birisi dil öğrenme zorluğunun toplumsal sosyal uyumu etkilediğidir. Neticede, dil öğrenme sosyal yaşam pratiklerine dahil olarak ve uzun bir zaman aldığı dile getirilmiştir (Gren, 2018, s. 87). Bu durum, İsveç'te yaşayan göçmenleri daha çok kendi toplumlarıyla zaman geçirmeye itmekte ve birlikte yaşadıkları diğer toplumlardan soyutlanmayı da beraberinde getirmektedir. Ait oldukları toplumla zaman geçirmek, aynı dili konuşmak, psikolojik açıdan göçmenleri iyi his ettirse de uzun vadede bu tür sosyal ilişkiler sosyal uyumu zorlaştırmakta ve marjinalliğe sebep olmaktadır (Wallin & Ahlström, 2006, s. 723-735). Söz konusu dil bariyeri; Suriyeli göçmenler dolayısıyla Suriyeli kadın göçmenlerin yerel toplumla etkin bir şekilde iletişim kurmasına ve entegre olmasına engel olan bir durum yaratmaktadır.

Bununla birlikte, göçmen ve yerel toplumun aynı yaşam alanını paylaşmaması ve göçmenlerin belirli alanlara yerleştirilmesi sosyal entegrasyonu olumsuz etkileyen bir diğer olgudur. İsveç'in uyguladığı sosyal entegrasyon politikalarının temel amaçlarından birisi 'paralel toplum' diğer bir deyişle gettolaşmayı engellemeye çalışmaktadır. Fakat, son 20 yılda İsveç'te ikamet eden göçmenler arasında yaşanan yoğun nüfus artışına da dikkat çekilmiştir ve göçmen nüfusun son 20 yılda 2 milyon aratarak mevcut toplumun beşte birine ulaştığı ifade edilmekte (Euronews, 2022) ve belirli bölgelerde yoğunlaşmasının istenildiği düzeyde önüne geçilmediği görülmektedir. Ayrıca, söz konusu gettolaşmanın yerel toplum ve göçmen toplumları arasında da ciddi gerginlik havası yarattığını söylemek mümkündür. Suriyeli erkek ve kadınların kendi ülkelerinde ırkçı tutum ve sosyal dışlanma karşı bir mücadeleyi gerektiren bir durum yaşamadıkları ve geldikleri ülke İsveç dahi olsa bunlara maruz kaldıklarını belirtmişler. Bununla birlikte İsveç toplumunun Suriyeliler hakkında olumsuz bir görüşe sahip olduğuna ve bu olumsuz önyargıyı değiştirmek için çaba göstermediklerine vurgu yapmışlardır (Gren, 2018, s. 84-85). Yaşanan yoğun nüfuslu göç akımı karşısında bazı aksaklıklar yaşansa da ürettikleri göç politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ve temel insani haklara dayanması hem sosyal uyum konusunda hem de göç yönetiminde etkinliğini

artırmak için katkı sunan girişimler olarak adlandırılabilir. Fakat diğer taraftan İsveç'in sıkı olarak uyguladığı cinsiyet eşitliği politikalarının sosyal entegrasyonu olumlu olarak etkilemediği ve paradoksal olarak İsveç toplumu ile Suriyeli sığınmacılar arasında bir tür ayrımcılığa neden olduğu saptanmıştır. Örneğin, İsveç'in güneyinde yer alan Oreby köyüne yerleştirilen Suriyeli sığınmacılar ve İsveç'li Oreby köy sakinleri arasında "üstün toplumsal cinsiyet eşitliği" iddiası üzerinden bir ayrışma olduğu görülmüştür. Zira, Oreby köyü sakinleri Suriyeli sığınmacıları toplumsal cinsiyet eşitliğini yeteri kadar önemseyen, daha az görgülü ve cinsiyetçi olarak nitelendirmelerine sebep olmuştur (Gren, 2018, s. 96). Bu durum toplumların cinsiyet eşitliği algısı ve tutumunun sosyal entegrasyonu etkilediğinin bir göstergesidir. Bununla birlikte, mülteci kavramı her ne kadar kendileri için bir yasal statü sağlasa da "mülteci" etiketi günlük yaşamda damgalayıcı ve faaliyet alanlarını kısıtlayıcı bir etkiye de neden olmaktadır (Gren, 2018, s. 97). Dolayısıyla, sosyal statüden ve toplumsal cinsiyet eşitliği algısından kaynaklı avantajlar sosyal entegrasyonun toplumsallaşmasını etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak bu durumlardan beslenen göçmen karşıtlığı aşırı sağcı partilere destek olarak ortaya çıkmış ve Eylül 2022'de yapılan seçimlerde aşırı sağcı bir parti olan ve Neo Nazi kodlarına sahip İsveç Demokratları adlı parti ikinci olarak iktidar partisinin ortağı olmuştur (Tiffany, 2022). İsveç'te yaşanan siyasi gelişme İsveç'te göçmenlere yönelik yaklaşımın habercisi olarak değerlendirilmektedir. Suriyeli göç akımının İsveç'in kapsayıcı politikalarını daha kısıtlayıcı olma yönünde etkilediği görülmektedir. Özellikle de mültecilere yönelik vatandaşlık kazanımı konusunda sağladığı kolaylıklar açısından, 2015 yılından sonra İsveç'in göç politikalarında kısıtlayıcı bazı tedbirleri hayata geçirmiştir (Barthoma, ve diğerleri, 2020). Şüphesiz, İsveç'te son zamanlarda yükselişte olan sağcı ve göçmen karşıtı partilerin tutumları Suriyeli kadınlar açısından da olumsuz bir durum yaratmaktadır. Söz konusu yaklaşımlar ihtiyaç sahibi ve cinsiyetçi davranışlara maruz bırakılan göçmen kadınların destek talebinde bulunma cesaretini olumsuz etkilemekte ve onları daha etkin bireyler olarak topluma katılımlarını sekteye uğratabilir. Aynı zamanda, kadınların istihdam, sosyal ve eğitim alanlarından çekilme riskini de beraberinde getirebilir. Bu durum göçmen kadınları 'paralel toplum' olarak nitelendirilen gettolaşmış ve ataerkil anlayışın hâkim olduğu alanlara sıkıştırabilir. Neticede genelde göçmenlerin ve özelde de göçmen kadınların

sosyal uyumunu da zorlaştıran bir olguya dönüşebilme riskini de taşımaktadır. Bununla birlikte İsveç'in göç politikaları ve sosyal entegrasyon konusundaki olumlu imajına da zarar verecek niteliktedir. Yalnız, İsveç hükümetinin göç yönetiminde eksik kaldıklarını ve beledikleri şekilde bir sosyal entegrasyon neticesine ulaşmadıklarını, bunun da göç karşıtlığını ve sağcı görüşleri körüklediğini açık bir şekilde ve öz eleştiri yaparak dile getirmeleri, İsveç demokrasi olgunluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Daha da önemlisi, İsveç hükümetinin bu sorunları sadece ifade etmekle kalmaması ve olası riskleri elimine edebilmek için önleyici tedbirler uygulama girişiminde bulunma çabasını göstermeye çalışmasıdır. Bu çerçevede, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanı Paulina Brandberg yaptığı açıklamada "ırkçılığın olduğu kristal kadar net, bunun hakkında bir şey yapmalıyız ve atak olmalıyız" ifadelerini kullanarak açık bir şekilde önlem alınması gerektiğine işaret etmiştir. (Global Haber, 2023). Bu ifadelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanı tarafından dile getirilmesi önemlidir. Zira, toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyeti üzerinden göç karşıtlığı ve sağcı yaklaşımlara karşı demokratik tavrın korunmasına katkı sunan bir olgu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı 2024 bütçesinde mücadele edeceği alanlara ayrımcılık ve ırkçılıkla mücadeleyi de eklemiştir. Aynı zamanda, mevcut ırkçı ve ayrımcı yaklaşımları azaltmak adına sosyal entegrasyon politikalarının geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (Regeringskansliet, 2023). İsveç'te yükselişte olan sağcı görüşlere ve göçmen potalarını sınırlandırma girişimlerine rağmen, göçmen entegrasyonu açısından en iyi ülkelerden biri olma konumunu korumaktadır. Bunun sebebi ise, İsveç'in demokratik normlara olan bağlılığı, hak temelli yaklaşımı ve çok kültürlü olgusuyla örtüşen göçmen politikaları olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye örneği üzerinden baktığımızda, Türkiye'de İsveç benzeri bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı henüz söz konusu değildir. Bu nedenle, uygulanan sosyal entegrasyon politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin özel olarak gözetildiğini ifade etmek zordur. Fakat, ulusal ve uluslararası kurumlar ile sürdürülen ve sosyal entegrasyonu amaçlayan çeşitli projeler hayata geçirilmektedir. Bu faaliyetlerde bir araya gelen Türkiyeli ve göçmen kadınların birlikte faaliyetlere katılarak hem sosyal hem mesleki kabiliyetlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu noktada, Türkiye'de özel-

likle Türkiyeli ve Suriyeli kadınların katılımıyla gerçekleşen projeler hayata geçirilmektedir. BM'ye bağlı ajanslar, ulusal ve uluslararası kurumlar kendi tüzüklerinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kuralını faaliyetlerine olabildiğince yansıtma çabalarındadır. Bu noktada, pratikte gelişen bir cinsiyet eşitliği bilincinden söz etmek mümkündür. Zira, söz konusu faaliyetlerde yapılan bilinç artırıcı oturumlar ve kadınların deneyimi paylaşımı sonucunda oluşan etkileşim toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç artırıcı bir etki yaratabilmektedir. Örneğin, bu faaliyetlerden biri SADA projesi kapsamında gerçekleşmektedir. UN Women ve ASAM'ın iş birliği ile hayata geçirilen projeler kadınların hem mesleki hem sosyal becerilerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Proje faaliyetlerine dahil olan kadınlarda, yapılan projelerin sosyal etkileşim neticesinde dil bariyerinin aşılmasına katkı sunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kadının emeğinin kooperatifleşmesi ve kadınların birlikte üretmesi bu projenin başarısını arttırmıştır. SADA projesi uluslararası alanda örnek gösterilen ve ödüllendirilen bir proje olmuştur (SGDD-ASAM, 2021).

UN Women ve SGDD-ASAM iş birliği ile yapılan ve Suriyeli kadınların genel durumunu değerlendiren araştırma sonucunda Suriyeli kadınların korunma hakları ve kendilerine sunulan hukuki destek hizmetleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Çalışma, Suriyeli kadın ve kız çocuklarının günlük yaşamlarında kötü muamele ve ayrımcılık riskiyle karşı karşıya olmalarına rağmen, %73'ünün şiddet veya tacizle ilgili olarak nereden yardım isteyeceklerini bilmediklerini ortaya koymuştur. Kadınların %74'ü çocukları için nereden yardım isteyeceklerini bilmemekte, araştırmaya katılan kadınların %11'i çocuklarıyla ilgili bir olay yaşadığını belirtmiştir. Bu kadınların %68'i ücretsiz hukuki danışmanlık; %59'u psikososyal destek ve %57'si çocuk bakım hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmadığını ortaya koymuştur (UN Women, 2018). Bu durum, göçmen kadınlara yönelik var olan hizmetlerin daha etkin biçimde kullanılması için bilgilendirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmen kadınların istihdam oranına yönelik yapılan anketlerde, gelir sağlayan bir işte istihdam edilen kadınların sayısını %10-15 olduğunu ortaya koymuştur ve bu durumun nedenleri olarak dil bariyeri, çocuk bakmak gibi cinsiyetçi rollerin kadınlara yüklenmesi ifade edilmiştir (Soykan, Biehl, & Hazan,

2021, s. 21). Suriyeli göçmen kadınların istihdamı konusunda bir diğer problem, kadınların eğitim durumudur. Yapılan bir çalışmada, Türkiye'ye göç ile gelen Suriyeli kadınların %18.4'ünün hiç eğitim almadığı, %16.1'i ilkokulu tamamlamadığı ve %33.0'ının ise ilkokul mezunu olduğu bildirilmiştir. Kadınların yalnızca %6.8'i üniversite mezunu iken, Suriyeli kadınlardan lisansüstü eğitimlerini tamamlayabilenlerin oranı ise %0.5'tir. Kadınların %50'den fazlası okuma yazma bilmeyen veya sadece okuma yazma bildiğini belirtmiştir. Araştırmaya dahil olan 250 kadından sadece 15'i üniversite mezunu olduğu bildirmiştir (Tavukçu & Şahin, 2021). Göçmenlerin yerleştikleri ülkede eğitim hayatına dahil olmaları, göçmenlerin entegrasyonun güçlendiren önemli bir uygulamadır. Genel olarak göçmenlerin ama özel olarak Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de eğitime katılımlarını gösteren bazı veriler okullaşma oranlarının çok farklı boyutlarda olduğunu ortaya koymuştur.

“Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre örgün eğitim alanında Suriyeli göçmen çocukların okullaşma oranları artan yaşla beraber düşüş göstermekte, 2019 yılı verilerine göre okul öncesi,... örgün eğitime erişimi sağlanan öğrenciler içinde kız çocukları %49 ve erkek çocukları %51 oranındadır. Okullaşma oranlarına kademeli olarak bakıldığında ilk ve ortaokul düzeyinde kız ve erkek çocukları arasında ciddi bir fark görülmezken, lisede erkeklerin çalışmaları gerektiği için, okula devam eden kız çocuklarının sayısının görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Farklı raporlara göre kız çocukları toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, erken yaşta evlilik, aile baskısı, çalışma, ev ve bakım sorumlulukları gibi sebeplerden dolayı eğitimden mahrum kalmaktadır. Yüksek Öğrenim Kurumunun 2019-2020 öğretim yılı verilerine göre yüksek öğrenimde kayıtlı olan Suriye uyruklu öğrencilerin %36'sı kadındır, buna kıyasla Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün istatistiklerine göre 2014-2019 yılları arasında yaygın eğitim programlarından yararlananlar arasında Suriyeli kadınlar %60 ile çoğunluktadır” (Soykan, Biehl, & Hazan, 2021, s. 22).

Bu verilere göre Suriyeli göçmen kadınların çeşitli durumlardan dolayı örgün eğitimde yeteri derece yer almadığı, fakat örgün olmayan ve uzakta var olan eğitim sistemlerine daha fazla ilgi gösterebildiklerini ortaya koymuştur. Bu noktada, Türkiye'de

yaşayan göçmen kadınların eğitim durumuna ilişkin verileri içeren çalışmaların irdelenerek bu doğrultuda entegrasyon faaliyetlerinin belirlenmesi ve modellemesi göçmen kadınların sosyal entegrasyonuna katkı sunacaktır.

Türkiye’de var olan geleneksel ve cinsiyetçi algıdan da kaynaklı Suriyeli kadınların ikinci eş olarak değerlendirilmesi ve erken yaşlarda evlendirilerek korunduğu düşüncesi, özellikle Suriyeli ve göçmen kız çocuklarını istismara açık hale getirmektedir. Bu durum, çocuk yaşta evlilikleri ve ikinci eş alma durumunu kolaylaştırdığı görülmektedir. Çünkü, evlilik adı altında kadınların ve kız çocuklarının korunduğu algısı ile bu yaklaşım meşrulaştırılarak sürdürülmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de yaşayan göçmenler arasında çocuk yaşta evliliğin ve çok eşliliğin yaygın olduğu görülmektedir.

Her ne kadar Türkiye’de çok eşlilik yasal olmasa da bu hususta toplumsal algıyı değiştirmeye yönelik ve yasal zeminde etkili bir müdahale olmadığı için, bu durum geleneksel ve dinsel algıyla değerlendirilmektedir ve meşru olarak görülmektedir. Bununla birlikte, göç eden toplumun ve yerel toplumun benzer tarihsel, dinsel ve kültürel kodlara sahip olması; her iki toplum açısından avantaj olarak görülse de var olan cinsiyetçi yaklaşımların yaygınlaşması riskini de taşımaktadır.

Örneğin, Türkiye’nin başlarda Suriyeli göçmenlere yönelik olumlu tutumları, akabinde Suriyelilerin ülkeye girişinin kolaylaştırılması ve tarihsel dinsel bağlardan kaynaklı yakınlık Suriyeli göçmen kadınlarda da olumlu bir tasvir olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de kadınların mecburi olarak iş yaşamına dahil olması ve kısmi ekonomik bağımsızlık kadınları geleneksel ve ataerkil anlayışın tahakkümünü sorgulatan ve cinsiyetçi yaklaşımlara karşı tutum almaya iten bir olguya dönüştüğü kadınların tecrübelerinden anlaşılmaktadır. Fakat bu durumun kadınlar açısından olumsuz tarafı ise çeşitli sektörlerde çalışan Suriyeli kadınların, işyerlerinde üstleri tarafından sözlü ve fiziksel tacize uğradıklarını, taleplerini yerine getirmemeleri halinde ise kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmelerinde görülmektedir. Ayrıca, bu tür durumlarla mücadele edemeyen Suriyeli kadınlar işlerini bırakmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir (Genç & Öztürk, 2016). Bununla birlikte, çalışan Suriyeli göçmen kadınların sosyal yaşama dahil olmaları ve ekonomik olarak bağımsız olmaları ev ortamında var olan cinsiyetçi rollerden de sıyrılmalarına neden olmuştur. Aynı zamanda, Suriyeli göçmen kadınların yaşadığı söz konusu değişim onları ev

ortamında ataerkil ve cinsiyetçi yaklaşımlardan kaynaklı şiddete maruz kalma riskini de arttırmıştır. Bu tarz cinsiyetçi yaklaşımların oluşu ve yeterli derecede kadınları koruyan etkin bir mekanizmanın yokluğu bazı Suriyeli kadınları ikinci eş sarmalına mecbur bırakmaktadır. Bu tür evliliklerin temelde üç nedene dayandığı söylenebilir. İlk neden olarak Suriyeli kadınla evlilik yapmanın az masraflı olarak görülmesi ifade edilmektedir. İkinci neden ise, Suriyeli kadınların ikinci sınıf ve itaat etmesi gereken bir konumda görülüyor olmasıdır. Üçüncü neden ise kimsesi olmayan, güvenli bir ortama ihtiyaç duyan ve zor durumda kalan kadınların bu kaygılarla evlenmeye mecbur bırakılmasıdır (İbrahimoğlu, 2022). Bu gibi durumlar çoğu zaman yasal olmayan ve Suriyeli göçmen kadınların aleyhine olan birlikteliklere neden olmaktadır. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen mekanizmaların eksikliği hassas gruba mensup olan Suriyeli sığınmacı kadınları genel olarak cinsiyetçi tutumların hâkim olduğu zoraki evliliklerin hedefi haline getirmektedir. Bu tür durumlarda özellikle göçmen kadınların başvuracağı yeterli düzeyde destekleyici mekanizmaların olmaması hem çocuk yaşta yapılan evlilikleri artırmakta hem de çok eşliliğin önlenmesini zorlaştırmaktadır. Neticede, toplumlar göç ettikleri yerlere kendi gelenek ve kültürlerini de taşımaktadırlar. Fakat, her ülkenin kendine has yasal düzenlemeleri, bazı durumlarda o ülkeye göç edenlerin geleneklere dayanan uygulamalarını kısıtlayabilmektedir. Bu noktada, cinsiyetçi yaklaşım ve istismarı önlemeyi amaçlayan yasal düzenlemelerin sıkı bir şekilde uygulanması önem arz etmektedir.

Türkiye’de kadınları korumaya yönelik olan mekanizmaların özellikle Suriyeli göçmen kadınlar için yeterli derecede etkin ve ulaşılabilir olduğunu söylemek zordur. Örneğin, kadına yönelik mücadele de ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi) önemli bir mekanizma olmakla beraber, mevzuatından kaynaklı bazı uygulamalar özellikle göçmen kadınlar için dezavantajlar yaratmaktadır. Örneğin, mevcut uydu kent uygulaması göçmen kadınların yasal şikâyette bulunmak için şiddete maruz bırakıldıkları illere geri dönmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, göçmen kadınları erkek şiddeti riskiyle tekrar karşı karşıya kalmalarına neden olan bir uygulamadır. Bununla birlikte, göçmen kadınların hukuki mekanizmalara başvurmak için sığınma evlerinde kaldıkları ilden kayıtlı oldukları illere gitmeleri gerekmektedir. Bu durum kadınları ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkilemektedir ve neticede şid-

deteye maruz bırakılmış kadınların boşanma taleplerini de ertelemelerine sebep olmaktadır. Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV) tarafından hazırlanan Kasım ve Aralık 2021 tarihli raporda, ŞÖNİM'in genelde Türkiyeli kadınlar ve özelde de göçmen kadınlar açısından koruma noktasında birçok eksik husus içerdiği, örnek ve deneyimlenen olgular üzerinden ortaya konulmuştur (Kadav, 2021). Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, şiddeti önlemek ve izlemek için kurulan bir mekanizmanın toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunacak şekilde güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu destekleyecek bir olgu olacaktır. Bunlarla birlikte, sosyal uyum kapsamında STK'ların gerçekleştirdiği çalışmalar kapsamında yaptıkları hane ziyaretleri esnasında Türkiye'de çocuk yaştaki evliliklerin ve çok eşliliğin yasal olmadığı bilgisinin paylaşılması önem arz etmektedir. Gelineen noktada toplumsal cinsiyet eşitliğinin üretilecek politikalarda esas olarak gözetilmesi son derece önemlidir (Blackburn, 1995, s. 382). Göç olgusuyla birlikte yaşanan cinsiyetçi yaklaşımlar ve var olan mekanizmaların yeteri derecede koruyucu ve kapsayıcı olmaması hassas grupların dolayısıyla da Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonunun önündeki temel engellerden bir tanesidir. Bu noktada, Türkiye'de sosyal uyum kapsamında verilen dil eğitimleri ve mesleki kurslar Suriyeli kadınlar açısından sosyal yaşama daha aktif katılmalarını sağlayan uygulamaların da yaygınlaşması ve sürekli hale gelmesi, Suriyeli göçmen kadınların var olan koruyucu destek mekanizmalarından faydalanmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, ülkelerin uluslararası ve bağlayıcılığı olan toplumsal cinsiyet eşitliği temeli sözleşmelerin tarafı olması, özellikle göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu etkileyen önemli bir etkidir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükten kaldırılması toplumsal cinsiyet eşitliğini ikinci plana atarak göçmenlerin cinsiyet ayrımcılığıyla karşı karşıya kalmasının önünü açması, göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu da olumsuz etkileyen bir olgudur. Zira, İstanbul Sözleşmesi'nin 60. maddesi uyarınca taraf devletlerin, Sözleşme'de belirtilen gerekçelerin her birini cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlaması gerekmektedir. Bununla birlikte, bu sözleşmede cinsiyetçi yaklaşıma maruz bırakılmış kişileri koruyan bir diğer madde ise sözleşmede belirtilen birkaç gerekçeye dayanan ve endişe yaratacak durumlar söz konusu olduğunda ilgili kişiyi mülteci olarak kabul etme yükümlülüğü bulunmasıdır. Başka bir deyişle, taraf devlet, yürürlükteki hukuka uygun olarak ve sözleşmede belirtilen meşru gerekçeleri

dikkate alarak başvuru sahibine mülteci statüsü vermeyi taahhüt eder (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. Madde 60). Ayrıca, şiddete maruz bırakılmış kadınlara yönelik “geri göndermeme ilkesi”, sosyal statü veya göçmenlik statüsüne bakılmaksızın düzenleneceği hükmü de yer almaktadır (2011 İstanbul Sözleşmesi'nin 61. maddesi). Kimlikleri henüz resmi olarak belirlenmemiş olan ve menşe veya ikamet ülkelerine zorla geri gönderilmeleri halinde cezai kovuşturmayla karşı karşıya kalabilecek sığınmacıların, İstanbul Sözleşmesi kapsamında benzer bir koruma statüsünden yararlanma imkânı da sunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğine, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesinden çekilmesi, Türkiye'de yaşayan ve temel insani haklardan faydalanma veya korumaya ihtiyaç duyan bütün kadınları cinsiyetçi yaklaşımdan daha fazla olumsuz etkilenme riskini de yaratmıştır.

Bu temelde, Türkiye İstanbul Sözleşmesini feshettikten sonra Suriyeli göçmen kadınlarla yapılan çalışmalarda, İstanbul Sözleşmesinin kadınlar açısından öneminin farkında olan göçmen kadınların, hakları konusunda endişe duyduklarını ve sözleşmeden çıkılsa dahi bu sürecin kendileri için önemli deneyim olduğuna da vurgu yapmışlardır (İbrahimoğlu, 2022). Bu durumdan anlaşılabilen üzere Türkiye'de gerçekleşen toplumsal cinsiyet eşitliği ile her türlü faaliyet ve girişim doğrudan göçmen kadınları da etkilemektedir. Ayrıca, Türkiye ile birlikte İstanbul Sözleşmesini imzalamayan Bulgaristan, Çekya, Slovakya ve Macaristan gibi ülkelerin ortak özellikleri genel olarak sağcı ve muhafazakâr çizgide olan hükümetlerin veya sağcı ve muhafazakâr hükümet ortaklarının olmasıdır. İtiraz ettikleri nokta ise ‘toplumsal cinsiyet’ kavramının ‘üçüncü cinsiyetin tanınması ve ‘geleneksel aile yapısının’ tehdit ettiği gerekçesiyle karşı çıkmaktadırlar (Aktaş, 2020). Neticede, bu ülkeler İstanbul Sözleşmesine karşı sergiledikleri bu tutumlarla toplumsal cinsiyet eşitliğini ötelirken, mevcut ataerkil sistemi destekleyen ve ‘meşrulaştıran’ bir yaklaşımı ortaya koymaktadırlar. Bu açıdan, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve hassas gruba mensup olan bireylerin korunmasını amaçlayan yasal düzenlemelerin ve sözleşmelerin yürürlükte olması ve uygulanması hayati önemdedir.

Bu noktada, Türkiye örneğine baktığımızda ise göçmenlere yönelik var olan yasal düzenlemeler cinsiyete duyarlı bir yorumlamayı zorunlu kılan bir içeriğe sahip olmadığı görülmektedir (Kıvılcım & Baklacioğlu, 2015, s. 27). Yabancılar ve Uluslararası

Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliğinde çeşitli statüler için bireysel başvurunun esas olması kadınlar için olumlu bir düzenlemedir. Ancak kadınların önemli bir kısmının okuma yazma bilmemesi, onları yazılı bilgilere dayalı idari işlemlerde ve ekonomik gereksinimlerinin karşılanmasında erkeklere bağımlı hale getirmektedir (Kıvılcım & Baklacioğlu, 2015, s. 31) “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ve “Geçici Koruma Yönetmeliği” ne bakıldığında, uluslararası koruma ve geçici koruma alan kişilerin cinsiyeti ve cinsel yönelimine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Her ne kadar yasa cinsiyetsiz gibi görünse de uygulama alanları ve şekli incelendiğinde yasanın heteronormatif varsayımlara sahip olduğu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, kadınları erkeklere bağımlılığını arttırdığı gibi LGBTİ+ bireyleri de görmezden gelmektedir. Bu durum bir nevi eril anlayışın ‘sesiz ittifak’ kurarak yarattığı ataerkil kodları yeniden üretilmesini de kolaylaştıran bir olgu olmaktadır ve göç süreçlerine hassas gruplara mensup olan bireylerin korunmasını ve temel haklara erişimini de zorlaştıran bir olguya dönüşmektedir. Ataerkil kodlarla örülü politik yapıya sahip ülkelerin demokrasi yolundaki en büyük çıkmazlarından biri toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımına karşı olmalarıdır ve bu tutumları doğal olarak uyguladıkları sosyal entegrasyon politikalarına da yansıdığı görülmektedir. Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğini zorlaştıran ve sosyal entegrasyon politikalarında olumsuz olarak yansıyan başlıca sebeplerden birisi ataerkil kodlara sahip olan bir yönetim ve toplumsal algının var olmasıdır. Bu durum, özellikle Müslüman ülkelerden veya ataerkil anlayışa sahip toplumlardan Türkiye’ye göç eden erkekler açısından olumlu bir ortam yaratmaktadır. Zira, erkek egemen anlayışı kendi oluşturduğu aile ve toplumsal yapıda varlığını daha rahat sürdürebilme olanağı bulmaktadır.

Ülkelerin kendi tarihsel geçmişi, sosyal yapısı ve dinamikleri, eğitim ve refah düzeyleri tüm politik tutumlarını etkilediği gibi toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını da belirleyici olan bir etken olabilmektedir. Türkiye ve İsveç’te Suriyeli göçmen kadınlara yönelik uygulanan sosyal entegrasyon faaliyetleri ve sonuçları incelendiğinde, ülkelerde uygulanan farklı toplumsal cinsiyet tutumları daha anlam kazanmaktadır. Örneğin, İsveç’te yaşayan bazı Suriyeli kadınlarla yapılan mülakatlarda İsveç’te sosyal yaşama entegre konusunda kolaylaştırıcı uygulamalar olduğunu aktarmışlardır (Cetrez, Maluk, & Rajon, 2021, s. 64). Ülkelerde var olan pozitif toplumsal cinsiyet

eşitliği yaklaşımı göç etmek zorunda kalan kadınların sosyal hayata dâhiliyesini kolaylaştıran bir mahiyettedir. Zira, kadın mülteciler genellikle daha fazla zorluklarla karşılaşmaktadır.

Neticede, İsveç ve Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından değerlendiren istatistiksel verilere ve farklara baktığımızda iki ülke arasındaki var olan toplumsal cinsiyet eşitliği tutumu daha da anlam kazanmaktadır. Örneğin, Dünya Ekonomi Forum'unun ülkelerin cinsiyet eşitliği istatistiğini içeren ve 2023 yılında yayınlan raporda Türkiye'nin 153 ülke arasında 0.638 puanla 129. sırada yer almıştır, İzlanda ise 0.912 puanla yine ilk sırada yer alırken, hemen ardından sırasıyla Norveç 0.879, Finlandiya 0.863, Yeni Zelanda 0.856 ve İsveç 0.815 puanla 5. sırada yer almaktadır (World Economic Forum, 2023). Ayrıca, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi ise, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki karnesini daha düşüreceği olasılığını artırmaktadır. İsveç ve Türkiye arasındaki bu sıralama iki ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini anlamak açısından önemlidir. Nitekim, İsveç toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu olarak ilk akla gelmektedir ve bu maddede diğer ülkeler arasındaki namını korumaktadır. Zira, İsveç toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları çerçevesinde yaptıkları reformlar ve uygulamalar ile toplumsal cinsiyet eşitliğini hayatın her alanında kadın ve erkeklerin fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Swedishgenderequalityagency, 2023). Genel olarak ülkelerin uyguladığı sosyal entegrasyon politikalarını toplumsal cinsiyet yaklaşımından bağımsız bir olgu olarak değerlendirmek olanaksızdır. Çünkü, ülkelerin uyguladığı politikalar genel biçimiyle ülkede hâkim olan toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımlarının bir yansımasıdır.

5.1. 2019-2023 BM AJANSLARI TARAFINDAN HAZIRLANAN RAPORLARDA GÖÇ VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Tez çalışması kapsamında Birleşmiş Milletler Dijital kütüphanesinde yer alan tarama altyapısı kullanılarak özellikle entegrasyon, mülteci ve toplumsal cinsiyet terimlerini içeren, 2019-2023 yılları arasında BM bağlı ajanslar tarafından hazırlanan 19 rapor incelenerek bu çalışmaya eklenmiştir. Bu raporlarda genel olarak mültecilerin yaşadığı sorunlara değinilmiştir. Aynı zamanda, taranan raporlarda toplumsal cinsiyet

eşitliği bağlamında mültecilerin yaşadığı sorunlara ve entegrasyon süreçlerine yer veren bulgular da ele alınmıştır.

Tez kapsamında taranan akademik çalışmaların ve Birleşmiş Milletlere bağlı ajanslar tarafından 2019-2023 yılları arasında hazırlanan raporların ortak noktası olarak göçmen kadınların ve dezavantajlı gruba mensup olan mültecilerin yaşadığı ortak sorunları genel bir çerçeveden ele almaları ve irdelemeleridir. Bununla birlikte, özellikle de göçmen kadınların ve kız çocuklarının göç yolları boyunca ciddi boyutta cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskiyle karşılaştığının vurgulandığı hem raporlarda hem de literatürde görülmektedir. Akademik literatürün raporlardan ayrıştığı nokta ise daha öznel ve ülkeler düzeyinde göçmen kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında maruz bırakıldıkları sorunlara değinerek, göçmen kadınların spesifik durumlarına da ışık tutacak veriler sağlamış olmasıdır. Örneğin, Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmen kadınların yeteri oranda istihdam hayatına dahil olmamaları ve toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı zamanlarının büyük bir kısmını bazen sağlıklı ve insani olmayan şartlarda ev ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları üstlenmek zorunda kalan göçmen kadınların yaşadığı zorluklara da dikkat çekilmiştir (Demirbaş & Akyiğit, 2018). Ayrıca, bu çalışmalarda zorlu koşulların göçmen kadınların sağlığını olumsuz yönde etkilediği; bazı durumlarda ise Suriyeli göçmen kadınların yetersiz beslenmeleri ve öz bakımlarını ihmal etmek zorunda kalmaları sonucunda sağlık sorunları yaşadıkları belirtilmiştir. Sağlık sorunları yaşayan Suriyeli göçmen kadınların, Türkiye'deki sağlık sistemine yabancı olmalarından kaynaklı zorunlu olmadıkça hastaneye baş vurmadıkları ve sonuç olarak çok sayıda Suriyeli göçmen kadınların kayıt altında olmayan sağlık hizmetlerinden yeteri oranda faydalanmadıklarının altı çizilmiştir (Barın, 2015). Literatür tarafından sağlanan spesifik veriler ülkelerin kendi koşulları içerisinde sorunları ele alıp ve bu temelde çözüm üretmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda, bu veriler ışığında cinsiyetçi ön kabullere karşı daha etkin bir mücadele geliştirmek mümkündür. Zira, göçmen kadınlar veya diğer sosyal olarak marjinalleştirilmiş veya dışlanmış gruplar biyolojik olarak hassas değildirler (çok özel durumlar hariç), ancak toplumsal yapılar ve belirlenen cinsiyetçi roller ve ön kabuller söz konusu hassasiyet durumlarına neden olmaktadır (Lavell, ve diğerleri, 2012, s. 81). Toplumsal algıda varlık gösteren cinsiyetçi yaklaşımlar göçmen kadınları ve hassas gruba mensup olan bireyleri çok daha olumsuz etkilediği söylenebilir.

Çalışma kapsamında irdelenen raporlarda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve eşitsizliğin hassas gruba mensup olan göçmen kadınların nasıl ve ne şekilde etkilendiğini ortaya koymaya çalışılmıştır. Zorla göç ettirilenlerin ve kaçak göçmen statüsünde olanların bu durumdan daha fazla etkilendiği belirtilmiştir (World Bank, 2023). Örneğin, bu tarz yaklaşıma maruz bırakılanlar suçu yerel makamlara bildirme imkânları kısıtlı olduğunda (örneğin belgesiz olduklarında) cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle karşılaşma riskleri daha da artmaktadır. Batı ve Orta Akdeniz rotalarında kadınların cinsel şiddete maruz kalma olasılığının erkeklere kıyasla yaklaşık üç kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Refakatsiz kadın ve kız çocuklarının insan ticareti, cinsel sömürü ve istismar maruz bırakılma olasılığı refakatçisi olan kadın ve kız çocuklarına kıyasla yüzde 71 daha fazla olduğu görülmektedir (World Bank, 2023, s. 122). Göçmen kadınların göç ettikleri yerdeki statü durumlarından kaynaklı olarak benzer biçimlerde etkilendikleri belirtmektedir. Zira, göçmenlerin kayıt altında olmamaları yasal haklarından mahrum kaldıkları ve umumi olarak fiziksel, psikolojik ve ekonomik istismara uğramakta oldukları bildirilmiştir (Tavukçu & Şahin, 2021). Genel olarak göçmenlerin yasal statüleri onların buldukları ülkelerdeki yasal hak ve sınırlarını belirlediği için, göçmenlerin entegrasyonunu da etkilemektedir.

Dünya Bankası tarafından hazırlanan raporda, hassas gruba mensup olan göçmenlerin buldukları ülkedeki statülerinden dolayı uzun vadede sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının göçmenlerin ortak sorunlardan birisi olduğu vurgulanmaktadır (World Bank, 2023). Türkiye'nin Sultanbeyli ilçesinde her dört Suriyeli mülteci den biri engellidir ve hanelerin yüzde 60'ında engelli en az bir kişi bulunmaktadır. İşgücü piyasasına erişimleri olsa bile, bu göçmenlerin kısa ve orta vadede tamamen kendi kendilerine yeter hale gelmeleri mümkün değildir. Bu noktada, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar, insan ticareti mağdurları ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakılanlar gibi diğer hassas grupları desteklemek için mali kaynaklara ve özel kurumsal yapılara ihtiyaç vardır. Mali açıdan sürdürülebilir destekler sunulurken benzer hassas gruba sahip mültecilere ve vatandaşlara yönelik aynı şekilde adil muamelelerin de gözetilmesi sosyal dengenin sağlanması adına önemlidir (World Bank, 2023, s. 251). Çünkü verilen hizmetlerin adilce olması yerel toplum ile göçmen topluluk arasındaki sosyal entegrasyona katkı sunan bir olgu olacaktır ve aidiyet duygusunun güçlenmesini sağlayacağını söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, raporlarda bireylerin sahip olduğu azınlık, etnik, yerlilik ve göçmenlik statüsünün, doğum öncesi ve perinatal bakım da dahil olmak üzere temel bir ihtiyaç olan sağlık ve destekleyici hizmetlere erişimi azaltan faktörlerle yakından ilişkili olabileceği belirtilmiştir (WHO & UNICEF, 2023, s. 16). Benzer şekilde, Türkiye’de hazırlanan akademik çalışmalarda göçmen kadınların temel sağlık hizmetlerine erişememesinin nedenlerine ve onları ne şekilde etkilendiğine değinilmiştir (Yağmur & AYTEKİN, 2018). Bu noktada göçmenlerin yaşamış olduğu kısıtlı maddi olanaklar, sağlık güvencesi ve sağlık politikalarının eksikliği, sağlık merkezlerinin yeterli olmaması ve dil bariyeri özellikle göçmen kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerini etkilemektedir. Bununla birlikte, göçmen ve mülteci kadınların doğum öncesi bakım alma, sağlık kuruluşunda doğum, doğum sonrası vitamin desteği ve üreme sağlığı hizmetlerinden daha az faydalandıkları; doğum öncesi bakım ve üreme sağlığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, kayıt altında olmayan göçmen kadınların önemli ortak sorunu olduğu ve neticede erken teşhise ve tedaviyi önleyecek düzeye erişerek, kadın ve çocuk göçmenlerin yaşamını tehdit eden bir olguya dönüştüğüne vurgu yapılmıştır (Yağmur & AYTEKİN, 2018). Neticede, bireylerin olduğu toplumsal statülerinden dolayı var olan hizmetlere yeterli erişimlerinin olmaması, toplumda var olan eşitsizlik olgusunu daha da derinleşmesine ve sosyal entegrasyonu da sekteye uğramasına sebep olabilmektedir. Çünkü, toplumda var olan eşitsizliklerin kadınlar ve kız çocuklarını, yaşlıları, bazı ülkelerde yerli halkı, engellileri, göçmenleri, mültecileri ve yoksulluk içinde yaşayan insanları, yani daha savunmasız durumda olan grupları orantısız bir şekilde etkilemekte ve bu eşitsizlikler neticesinde bu grupların ekonomik, siyasi ve sosyal hayattan dışlanmalarına neden olmaktadır (UN-HABITAT, 2022, s. 48). Sosyal ve yasal statülerden kaynaklı eşitsizliklerin kadın ve hassas gruba mensup olan bireyleri daha fazla olumsuz etkileyerek sosyal entegrasyon faaliyetlerini de dolaylı olarak olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu noktada, söz konusu eşitsizliklerin ve olumsuzlukların azaltılması adına çabaların ifade edilerek denkleme önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, çalışma kapsamında irdelenen raporların genel hatlarıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirecek olgulara da değindiği görülmektedir. Bu manada, sosyal koruma kapsamında var olan hizmetlerin artırılması, toplumsal cinsiyet eşit-

sizliğine neden olan uygulamaların azaltılması, kız çocuklarının ve kadınların özerkliğini artırılması ve yaşamları boyunca fırsat eşitliğine sahip olmaları için atılması gereken adımların desteklenmesi (UNICEF & ILO, 2023, s. 83) gibi noktaların altı çizilmiştir. Bu temelde değerlendirildiğinde ülkelerde var olan toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hizmetlerin görünür kılınması ve yaygınlaştırılması sosyal entegrasyona katkı sunan bir girişim olacaktır.

Bununla birlikte, özellikle hassas gruba mensup olan göçmenlerin sosyal entegrasyonunu desteklemek ve var olan hizmetlerden faydalanmalarını sağlamak adına toplum temelli şiddet türleriyle de mücadele etmenin önemi vurgulanmaktadır. Bu noktada, “*Özel Rapor: Antroposen’de İnsan Güvenliğine Yönelik Yeni Tehditler ve Daha Fazla Dayanışma İhtiyacı*” başlıklı raporda özellikle toplum temelli şiddet türlerinin göçmen kadınlar üzerindeki etkilerine de dikkat çekilmiştir. Genel olarak toplumsal yaşamda incelikli bir şekilde varlık gösteren ve kadınları etkileyen yapısal ve kültürel şiddette türlerine vurgu yapılarak, kadınları toplumsal yaşam sahasının dışına iten bir faktör olduğu belirtilmiştir (Tapia & Conceição, 2022). Zira yapısal şiddet, sosyal sistemlerin ve güç ilişkilerinin içine yerleşerek fırsat eşitsizlikleri, hizmetlere erişim ve karar alma süreçlerine yeterince dahil olmalarına mâni olacak şekilde kendini göstermekte ve ekonomik şiddet veya çocuk yaşta evlilik yoluyla devam ettirilmektedir. Her iki şiddet türü de kadınların sosyal yaşamda etkin birer birey olmalarını kısıtlamaktadır. Bununla birlikte, kültürel şiddet, toplumsal cinsiyet ve kadınlık hakkındaki geleneksel sosyal normların bir sonucudur ve kalıp yargılar, önyargılar, cinsiyetçi dil ve mikro milliyetçilik gibi farklı psikolojik ve duygusal şiddet biçimlerinde kendini gösterdiği vurgulanmıştır. (Tapia & Conceição, 2022, s. 99). Bu tespitler ışığında, sosyal entegrasyon politikaları ve faaliyetleri düzenlenirken yapısal şiddet olarak nitelenen bu şiddet türlerini de dikkate alarak düzenlemeleri yapmak özellikle mülteci kadın ve kız çocuklarına yönelik koruma mekanizmalarını güçlendirmek ayrıca önemsenmesi gereken noktalardır. Çünkü kadınlar ve kız çocukları, insani krizler sırasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar (Tapia & Conceição, 2022, s. 115). Buradan hareketle, göçmenlerin sosyal entegrasyonunu amaçlayan faaliyetlerin toplumsal şiddete dayalı şiddeti önleyici tedbirlerle birlikte yürütülmesini gerekli kıldığı söylenebilir. Bu noktada, İsveç’te benimsenen toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutum ve ilkelerin sosyal entegrasyon kapsamında İsveç’e

yerleşen göçmenlere de aktarılması, toplumsal cinsiyete dayalı olası şiddet türlerine karşı farkındalık yarattığı söylenebilir.

Sosyal entegrasyon politikaları üretilirken ve uygulanırken yukarıda söz edilen şiddet türlerini de göz önünde bulundurularak bu minvalde önleyici mahiyette farkındalık yaratan faaliyetler düzenlemek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alarak hassas yaklaşımlar sergilemek, hassas gruba mensup olan göçmen kadınların ve kız çocuklarının uygulanan sosyal entegrasyon faaliyetlerinden yaralanmasını arttıran bir yaklaşım olacağını söylemek mümkündür. *“Dünya Şehirleri Raporu 2022: Şehirlerin Geleceğini Tasarlamak”* başlıklı raporda ülkelerin uygulamış olduğu politikaların, sürdürülmekte olan sosyal entegrasyon faaliyetlerini doğrudan etki ettiğine dikkat çekilmiştir ve uygulanan kamu politikalarının; göçmenler, mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler gibi yeni gelenlerin ev sahibi toplumlara entegre olmasına katkı sunabileceğine vurgu yapılmıştır (UN-HABITAT, 2022, s. 45). Bu açıdan bakıldığında göç alan ülkelerin, göç ve entegrasyon olgusunu birlikte dikkate alarak politika üretmesi önem kazanmaktadır. Bu noktada, İsveç’in göç yönetim yaklaşımı bu tespiti doğrular niteliktedir. Zira, İsveç’te göç ve sosyal entegrasyon sürecinin birlikte yürütülmesi, hem göçmenlerin İsveç toplumuna entegre olmasını kolaylaştırmaktadır hem de ev sahibi toplumun olası göçmen karşıtı reaksiyonunun önüne geçilmiş olacaktır.

Raporlarda dikkat çekilen bir diğer nokta da sosyal entegrasyonun başarısının göç alan ülkede yaşayan toplum ile göçmen toplum arasındaki coğrafi, duygusal, kültürel bağlarla ilgili olduğudur. Ayrıca, söz konusu bu bağların göç politikaları ve sosyal tepkiye de etkilediği de ifade edilmektedir. Bu raporlar incelendiğinde, coğrafi ve kültürel homojenliğin ve duygusal yakınlığın kamuoyu desteğinin boyutunu ve potansiyel olarak siyasi tepkiyi önemli ölçüde belirlediğini görülmektedir (UNICEF & ILO, 2023, s. 55). Suriye ile Türkiye arasındaki kültürel ve coğrafi yakınlık düşünüldüğünde, bu hususun, Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan sosyal entegrasyon politikaları açısından bir avantaj sağladığını söylemek mümkündür.

Ayrıca, raporlarda göçmen kadınlara yönelik uygulanan sosyal entegrasyonun kapsayıcılığı arttıran ve azaltan faktörler ile sosyal entegrasyonu kolaylaştıran ve zor-

laştıran nitelikte olan uygulamalara da yer verilmiştir. Bu noktadan bakıldığında, kadın göçmenlerin vardıkları ülkelerde evin geçimini sağlayan kişiler olmakla birlikte, çocuk bakımı ve ev işlerini bir arada yürütmek zorunda kalmalarıdır (World Bank, 2023, s. 152). Bu durum, genelde göçmen kadınların sosyal entegrasyonunu artırmak amacıyla yapılan sosyal ve sanatsal faaliyetlere katılımlarını düşürmektedir. Fakat, diğer taraftan kadınların bu yaşamsal gerekliliklerini karşılamak için evden çıkmaları kadınları pratikte bir sosyal entegrasyona dahil olmalarını mecbur kılan bir olgu olduğu değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra, ülkenin büyük bölümünde göçmenlere tanınan serbest dolaşım hakkı sayesinde göçmenlerin, asgari yardımla geçinebilecekleri ve ekonomiye katkıda bulunabilecekleri, ekonomik açıdan daha güçlü bölgelere taşınma fırsatı bulabildikleri belirtilmiştir (World Bank, 2023, s. 248). Buradan hareketle, Türkiye’de bazı büyük şehirler hariç, genel olarak göçmenler için iş ve aile birleşimi gibi nedenlerle var olan serbest dolaşım hakkı dolaylı olarak göçmenlerin sosyal entegrasyonuna katkı sunmaktadır. Zira daha az dinamik bölgelere yerleştirilen göçmen ve mültecilerin iş edinme olanaklarına erişimini kısıtladığı ve bu durumun göçmen veya mülteci statüsünde olanların sosyal entegrasyonunu olumsuz etkilediği vurgulanmıştır (World Bank, 2023, s. 210). Bu çerçeveden bakıldığında, İsveç gibi ülkelere nazaran göç yönetimi konusunda daha az deneyime sahip olan Türkiye’de özellikle yaşanan Suriyeli göçü ile birlikte hayata geçirilen bazı uygulamalar ve 2013 yılında YUKK kapsamında yapılan yasal düzenlemeler sosyal entegrasyon ve göç yönetimi açısından olumlu bir etki yarattığı söylenebilir.

İncelenen raporlarda bilhassa Birleşmiş Milletlere bağlı ajanslar ve uluslararası kuruluşları tarafından uygulanan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen programlara değinilmiştir. Bununla birlikte, kurum ve kuruluşlarla yürütülmekte olan iş birliği programları kapsamında, hassas grupta olan ötekileştirilmiş kadınların ve bireylerin refahını artırmak ve potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerini sağlamak adına temel ihtiyaç duyulan, gıda güvenliği, okul temelli beslenme, su, hijyen ve sağlık alanlarındaki hizmet eksikliklerini giderme, çocuk yaşta evlilikleri önleme, gebelik süreçlerinde destek ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele gibi desteklerin önemine atıfta bulunmaktadır (UN World Food Programme, 2019, s. 49). Örneğin, bu noktada BM’nin nüfus fonu program faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve

kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine öncelik vermeye devam etmekte olduğu vurgusu yapılmıştır. 2020 yılında, 705,0 milyon dolar ve ilgili tüm program gelirlerinin %68,6'sının birincil hedefi toplumsal cinsiyet eşitliği/kadınların güçlendirilmesi olan ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunmayı amaçlayan faaliyetlere destek sunmak adına ayrıldığı belirtilmiştir (United Nations Population Fund, 2021, s. 61). Hedeflere ulaşılmasında söz konusu projelerin ve faaliyetlerin desteklenmesi önemlidir. Bununla birlikte, istenilen hedefe ulaşabilmek için uygulanan projelerin birbiriyle bağlantılı olan cinsiyet eşitliğini, çeşitlilik, yararlılık ve sürdürülebilirlik özelliklerini ihtiva etmesini gerekli kılmaktadır (United Nations Development Programme, 2019, s. 51). Bu noktada, ulusal ve uluslararası söylem ve girişimlerin şekli ve içeriği; genelde kadınların özelde de göçmen kadınların toplumsal yaşama katılımını ve entegrasyonunu etkileme potansiyeline sahiptir. Örneğin, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı önyargılar kadınların isteklerini etkileyebilir ve onları belirli kariyer veya meslek türlerini tercih etmekten caydırabilir. Dahası, küresel normlar genellikle ülkelerin kararlarını etkileyebilmektedir. Çünkü, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı normların küresel olarak yayıldığını görmek mümkündür (Human Development Report 2023/2024, 2024, s. 67-84-109). Neticede, küreselleşen dünyada karşılıklı etkileşimin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda da olabileceğinin göstermektedir.

Bu çalışmaların ortaya koyduğu verilere dayanarak, toplumda incelikli olarak farklı biçimlerde var olan cinsiyetçi toplumsal rollerle ve ataerkil kodlarla etkin biçimde mücadele etmek, cinsiyetçi algının etkilerini kırabilmek adına oldukça önem arz etmektedir. Bu mücadelenin istikrarlı ve kararlı bir şekilde sürdürülmesi göçmen kadınları da buldukları ülkelerde güçlendirebilme ve topluma entegre olmalarına katkı sunma potansiyeline sahiptir. Göç, entegrasyon ve toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirmeler içeren akademik literatürde yer alan çalışmalara ve BM'nin kuruluşları tarafından hazırlanan raporlar yoluyla paylaşılan verilere bakıldığında, benzer olguların farklı açılardan ele alındığı ifade edilebilmektedir. Temelde aynı sorunların öznel biçimleri farklı örnekler üzerinden incelenmiş, göç politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ile ele alınmasının önemi vurgulanmıştır. Göç eden kişinin cinsiyetçi yaklaşımdan kaynaklı normların sebep olduğu kırılğan bir gruba mensup olması, göç sürecini her şeyden çok etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Bu ne-

denle sosyal entegrasyon politikalarının istenilen düzeyde etkili olması, hayata geçirilen uygulamaların toplumsal cinsiyet eşitliğine katkısı ve etkisi her bir eylemin (coğrafi ve sosyal/kültürel; ülke/bölge ve görülme sıklığı) toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bakımından değerlendirmesiyle mümkün olacaktır (Gender Equality Strategy, 2020-2025).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tez çalışması kapsamında İsveç ve Türkiye'nin göç politikaları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve Suriyeli kadın göçmenlerin sosyal entegrasyonu bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliğinin göç politikaları üzerindeki etkisi mevcut akademik literatür ve BM ajansları tarafından 2019-2023 yılları arasında hazırlanan raporlarda yer alan veriler üzerinden tartışılmıştır. Bu noktada, toplumsal cinsiyet eşitliğini önemseyen bir ülke olarak bilinen İsveç ve yönetiminde ataerkil anlayışını benimseyen Türkiye'nin uygulamış olduğu göç politikalarının bu tutumlarından nasıl etkilendiğinde bakılmıştır. Bununla birlikte, İsveç ve Türkiye'de mevcut toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımlarının Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyonunun üzerindeki etkileri de anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu anlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamından birbirinin zıttı sayılabilecek uygulamalara sahip olan İsveç ve Türkiye, kitlesel yaşanan Suriye göçü ile birlikte ortak bir deneyimi paylaşmaktadırlar. Bu hususta her iki ülkenin Suriye göçü yönetiminde güçlü oldukları ve zayıf oldukları noktalar mevcuttur. Türkiye coğrafi ve siyasi konumu gereği tarih boyunca çeşitli göç akınlarına sahne olmuştur. Fakat, göç ve entegrasyon konusunda yakın zamanda politikalar üretmeye başlamıştır. Bu noktada, İsveç'in tarihsel geçmişinden kaynaklı olarak göç ve entegrasyon politikaları üretme ve hayata geçirme konusunda Türkiye'den daha tecrübeli olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, Türkiye ve İsveç'i farklı kılan temel noktalar ise göç politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda benimsedikleri tutumlardır.

İsveç'te var olan toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının göç ve entegrasyon sürecini kolaylaştırdığını ve göç yönetiminde uygulanan politikaların başarısını arttıran bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği esas alınarak göç politikalarının üretilmesi ve mevcutta var olan ilgili mekanizmaların işlevsel hale getirilmesi göç yönetimi açısından da önem arz etmektedir. İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliğini önemsemesi ve bu temelde göç ve entegrasyon politikalarını üreterek hayata geçirmesi, İsveç'i göç yönetiminde başarılı kılan temel unsurlardan biridir. Bununla birlikte, merkezi ve yerel yönetimlerin göç yönetiminde sorumluluk paylaşımı ve iş birliği yapması; özellikle belediyelerin çocuk bakımı gibi hizmetleri

göçmenlere de sunması, kadın göçmenlerin entegrasyon ve sosyal faaliyetlere katılımını güçlendirmektedir. Özellikle, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ve yerel yönetimler tarafından sunulan kreş gibi hizmetlerin İsveç'te yasal statü almış her birey için geçerli olması, İsveç'e yerleşen ve yaşamını sürdüren Suriyeli göçmen kadınların sosyal entegrasyon faaliyetlerine etkin bir biçimde katılımlarını kolaylaştıran bir destek türüdür. Bununla birlikte, İsveç'te mevcut yasaların feminist yaklaşım ve toplumsal cinsiyet eşitliği esas alınarak uygulanması, cinsiyetçi geleneklerin toplumsal zeminde önlenmesinde olumlu katkı sunan bir olgu olduğu söylenebilir.

İsveç örneğinde olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ülkede uygulanan tüm yönetsel politikalarda gözetilmesi göçmenlerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak sosyal alanlara, istihdam fırsatlarına ve eğitim imkanlarına nispetten daha eşit katılmalarını sağlamaktadır. Neticede, bu tutumlar ve fırsat eşitliği imkanları göçmenlerin İsveç toplumuna entegrasyonunu kolaylaştıran bir etkiye sahiptir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları diğer uygulanan tüm politikalarla uyumlu ve bütüncül bir şekilde uygulanması, özellikle kadın göçmenlerin sosyal entegrasyonuna katkı sunacaktır. Ayrıca, zorla yerinden edilme ve yer değiştirme göçmenlerin toplumsal cinsiyet rollerini etkileme ve değiştirmelerine neden olmaktadır. Bu anlamda varılan ülkelerde sunulan sosyal destekler, uygulanan sosyal entegrasyon politikaları göçmenlerin yaşamlarında yeni dönüşümleri beraberinde getirmekle birlikte, göçmen grupların hassasiyetinden kaynaklı hiyerarşik güç yapılarına yol açabilmektedir (Essed, Frerks, & Schrijvers, 20004). Muğlak varsayımlar ve toplumda hâkim olan ilişkilerin yanlış yorumlanması, göçmenlerin dışlanmasına ve ayrımcılığa maruz kalmasına, bununla birlikte ev sahibi toplumda karşıt görüşleri pekiştiren bir etkiye yol açmaktadır. Bu nedenle, göçmenlere yönelik sunulan hizmet ve entegrasyon faaliyetlerinin topluma açık ve anlaşılır bir şekilde aktarılması, yanlış anlaşılmadan kaynaklı olası toplumsal gerginliklerin önlenmesi adına hayati önem arz etmektedir.

Türkiye'de göç yönetimi politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin gerektiği gibi gözetilmemesi, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli kadın göçmenlerin sosyal entegrasyon pratiklerine etkin bir biçimde katılımını düşürmektedir. Bununla birlikte yoksulluktan kaynaklı olarak göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ve

bir nevi kümelendiği yaşam alanlarında temel haklara ve hizmetlere erişememe durumu göçmen kadınların ataerkil kodların yeniden üretildiği sosyal alanlara mahkûm etme riskini yaratmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm yaşamsal alanlarda olumsuz etkilediği gibi Türkiye’de uygulanmaya çalışılan sosyal entegrasyon faaliyetlerinin başarısını da olumsuz olarak etkileyen bir olguya dönüşebilir. Türkiye örneği üzerinden değerlendirildiğinde, Suriyeli kadın göçmenlere yönelik sosyal entegrasyon faaliyetlerinin içeriği belirlenirken, hedef kitlede olan kadınlara mülakat yapılması ve bu çerçevede faaliyetlerin hayata geçirilmesi; göç yönetimine ve entegrasyon faaliyetlerini daha işlevsel ve etkili bir nitelik kazandıracaktır. Toplumda göçmenlere sunulan hizmetler konusunda var olan yanlış bilgi ve önyargıları azaltıcı kamu spotları hazırlanması ve yayınlanması sosyal entegrasyonuna katkı sağlayan bir yaklaşım olacaktır. Bilhassa, zorla yerinden edilme durumlarında aileler parçalanmakta ve çocukların tüm sorumluluğu da kadınlara kalmaktadır. Çocuk bakımı dahil destek ağlarının yeterli olmaması nedeniyle göçmen/mülteci kadınlar işgücüne erişimde büyük zorluklarla yaşamaktadırlar. Ayrıca, Suriyeli göçmen kadınlar tam zamanlı iş ararken ayrımcılıkla da karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle, göçmen kadınların topluma entegre olmasını hedefleyen faaliyetler ve yasal düzenlemeler tasarlanırken toplumsal cinsiyet rollerinin olası etkilerinin göz önünde bulundurulmasında fayda olacaktır.

Sosyal entegrasyonu sağlamak amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini dayatmacı biçimde ve göçmen toplulukların kendi kültürel değerlerine saldırı duygusunu uyandıracak şekilde uygulanmaması önemlidir. Zira, zoraki yaklaşımlar değer kabul edilen kültürel kodların korunması güdüsünü harekete geçirerek göçmen kadınların ataerkil davranış biçimlerine daha fazla maruz bırakılmaları riskini doğurabilir. Ayrıca, göçmen kadınların buldukları toplumda hareket ve seyahat kısıntısına neden olabilir ve sosyal entegrasyon faaliyetlerine yeterli düzeyde katılmalarına mâni olan bir durum yaratabilir. Bu nedenle uygulanacak sosyal entegrasyon faaliyetlerinin toplumsal hassasiyetlerini de gözetilerek yapılması, entegrasyon faaliyetlerini hedef gruplarının nezdinde daha cazip hale getirecektir.

Türkiye'deki Suriyeli kadınların Türkiye'de geçirdikleri süre arttıkça Türk toplumu ile ilişkilerini artıracak ve sosyal entegrasyon sürecini hızlandıracak farklı faaliyetlere

ihtiyaç olduğu görülmektedir. Suriyeli kadınların sosyal entegrasyonuna yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi ve Türkiyeli kadınlarla daha fazla temas kurmasını destekleyecek faaliyetlerin çoğalması sosyal entegrasyon süreci üzerinde olumlu bir etki bırakması olasıdır. Bu noktada, düzenlenecek etkinlikler hem Suriyeli hem de Türkiyeli kadınlara hitap edecek şekilde olması sosyal entegrasyonu güçlendirici bir etki yaratma potansiyeline sahiptir. Aynı zamanda, Türkiye’de İsveç’e nispeten var olan esnek dolaşım hakkı ve kültürel benzerlikler; Suriyeli göçmenlerin ve Suriyeli göçmen kadınları topluma entegre olmalarına katkı sunan bir etkidir. Bunlarla birlikte, göçmenler ile yerel toplum arasında olası toplumsal gerginlikleri önlemek adına sosyal hizmet ve uygulamalarda adil yaklaşımları gözeterek bir denge oluşturmak hayati önemdedir. Zira, eşitsizlik ve adaletsizlik duygusu bireylerde mağduriyet hissine neden olmaktadır ve kontrolsüz kitlesel öfkeye dönüşme riskinin de beraberinde getirmektedir.

Türkiye ve İsveç gibi toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farklı tutumlara sahip iki ülke örneğinde görüleceği gibi; toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin önemsenmesi, uygulanan sosyal entegrasyonun başarısını ve göçmen kadınların sosyal yaşama daha aktif katılımını doğrudan etkileyen önemli bir etkidir. Bu nedenle ülkelerde uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ile sosyal entegrasyon politikalarının başarısının doğru orantılı olduğunu Türkiye ve İsveç örneği üzerinden söylemek mümkündür. Neticede, ülkelerin uygulamış olduğu toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ülkelerdeki her olguya sirayet etmektedir. Eğer bir ülkede toplumsal cinsiyet eşitliği hususunda bütüncül bir tutum yoksa uygulanan her uygulama bundan etkilenmektedir. Bu durum sosyal entegrasyon faaliyetleri ve göç politikaları için de geçerlidir. Bu çerçevede, sosyal entegrasyon politikaları üretilirken ve uygulanırken özenle dikkat edilmesi gereken bir diğer husus toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin mülteciler üzerinde yaratmış olduğu sosyal ve psikolojik tahribatlardır. Bu durumda olan kadın ve kız çocuklarına yönelik entegrasyon politikaları ve faaliyetleri belirlenirken, onların bu hassas durumları değerlendirilerek bir yaklaşım belirlenmelidir. Bu yaklaşım, sosyal entegrasyon politikalarının etkinliğinin artırılması adına önem arz etmektedir. Ayrıca, ülkede cinsiyet eşitliği gibi bir bakanlığın olması göç yönetim politikalarının ve hassas grupta yer alan göçmenlerin etkin biçimde korunmasını da kolaylaştıracak bir mekanizmanın oluşturulmasına katkı sunacaktır. Aynı zamanda,

böyle bir bakanlığın olması toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı sorunlara daha etkin mücadele edilmesini sağlayacaktır.

Bu noktada, göç sorunu nasıl küresel bir boyuta sahipse toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin küresel boyutta etkileri olabileceğini düşünerek, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda var olan iyi örneklerden faydalanmak ve bu anlamda uluslararası iş birliğini geliştirmek, uygulanmakta olan sosyal entegrasyonun istenilen düzeyde etkili olabilmesi adına önemle dikkate alınması gereken bir unsur olarak değerlendirilebilir. Nihayetinde, uygulanan toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, ülkelerin siyasal ve evrensel zeminde etkinliğini arttıran ve azaltan bir potansiyele sahiptir.

Sonuç olarak, akademik literatürde ve raporlarda ortaya çıkan verilerin göç yönetiminin ve politikalarının daha işlevsel olmasına katkı sunacak nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Zorunlu nedenlerle göç eden kadınların kaynak ve destek ihtiyaçlarının karmaşık ve dinamik doğası gereği, göçmen kadınlara yönelik hizmetlerin geliştirilirken tüm paydaşların katılımını zaruridir (Bradby, Papoutsis, Hourani, Akyüz Tursun, & Phillimore, 2023). Bu anlamda, BM'ye bağlı ajanslarla, uluslararası ve ulusal kuruluşlarla iş birliğine gidilmesi sosyal entegrasyon politikalarının yaygınlaşması ve daha nitelikli hale gelmesini imkân sağlayacaktır. Özellikle, BM bağlı ajansları tarafından göçmen/mülteci kadınların genel durumu hakkında söylemsel ve istatistiksel veriler içeren yıllık raporların irdelenmesi hem göç politikaları hem de sosyal entegrasyon politikalarına yönelik stratejiler belirlemede verisel olarak destekleyici bir olanak sağlayacaktır. Zira, göç sorunun yürütülebilir olması hem evrensel hem de ulusal çözümlerinin birlikte ele alınması ve bu çerçevede yapılacak iş birlikleriyle mümkün gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarçay. (2021). İsveç'te Göçmen Politikaları Kapsamında Aşırı Sağ Partinin Yükselişi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*,, s. 165-190.
- Akarçay, P. (2019). İsveç'te göçmen politikaları ve entegrasyon. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 207-222.
- Akarçay, P. (2019). İsveç'te Toplumsal cinsiyet eşitliği Politikaları. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1), s. 1-27.
- Aktaş, B. (2020, Temmuz 14). *İstanbul Sözleşmesi'ne karşı kimler kimlerle yanyana*. <https://serbestiyet.com/featured/istanbul-sozlesmesine-karsi-kimler-kimlerle-yanyana-37348/>
- Al Wasl, Z. (2020, 01 24). *Divorce Cases Mount Among Syrians in Sweden*. The Syrian Observer: <https://syrianobserver.com/news/55610/divorce-cases-mount-among-syrians-in-sweden.html>
- Ateş, B. (2019). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadın göçmenlerin entegrasyon süreci: Küçükçekmece ilçesi örneği*. İstanbul: (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), s. 10-56.
- Barthoma, S., Sivets, A., Rajon, A., Pettersson, J., Fritz, P., Rossi, A., . . . Larsson, O. (2020). *Reception Policies, Practices and Responses: Sweden Country Report (v.1)*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.3685151>
- Batha, E. (2016). Syrian Refugee Crisis is Changing Women's Roles: Aid Agency. *Reuters*.
- BBC Türkçe, B. N. (2019, 09 12). *Toplumsal cinsiyet eşitliği nedir, Türkiye'de neden tartışma yaratıyor?* BBC News Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49679143>
- Beauvoir, d. S. (2019). *İkinci Cinsiyet (1.bs)*. (G. Savran, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.
- Berktaş, F. K. (2004). *The Position of Women in Turkey and in the European Union: Achievements, Problems, Prospects*. New York: KA-DER Press.
- Biehl ve Danış, K. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları*. GAR Yayınları.
- Blackburn, S. (1995). How Useful Are Feminist Theories of the Welfare State? *Women's History Review*, 4(3), s. 382.

- Borevi, K. (2012). *The Flagship of Multiculturalism*, in. Palgrave: Macmillian.
- Bottomley, G. d., & Martin, J. d. (1991). *Intersexions: Gender, Class, Culture, Ethnicity*. Sydney: Allen ve Unwin.
- Bozok, M. (2019). Göç sonucu yaşanan erkeklik krizlerinin bir yüzü olarak erkekliğin kaybı”. *Journal of Economy Culture and Society*, 60.
- Bradby, H., Papoutsis, A., Hourani, J., Akyüz Tursun, S., & Phillimore, J. (2023). Something is (still) missing? Feminist services for forced migrants surviving sexual and gender-based violence in Sweden, Australia, Turkey and the United Kingdom. *Women's Studies International Forum* , vol.98.
- Cankurtaran, Albayrak, Ö. (2019). *From Syria to Turkey: Being a Woman*. Ankara: Merdiven Publishing.
- Cavlak, H. (2018). Yeniden Yurtlanma Sürecinde Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Göç Mevzuatının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), s. 364-373. <https://doi.org/10.35235/uicd.467015>
- Cetrez, Ö., Maluk, A., & Rajon, M. A. (2021). *Syrian Migrants in Sweden: A Survey on Experiences of Migration and Integration*.
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2017). Gender and refugee integration: A quantitative analysis of integration and social policy outcomes. *Journal of Social Policy*, 46(2), s. 211-230.
- Coleman, H. (2015). *Language and social cohesion: An introduction and lessons learnt*. *Language and social cohesion in the developing world*. 1-11.
- Conceição, P. (2022). *Human Development Report 2021-22: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World*. New York: United Nations Development Programme.
- Cornelius, W. A., & Rosenblum, M. R. (2005). Immigration and politics. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, s. , 99-119.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex. *University of Chicago Legal Forum*, (1), s. 139-167.
- Çağlayan, H., Özar, Ş., & Doğan, A. T. (2011). *Ne değişti?”, Kürt Kadınlarının Zorunlu Göç Deneyimi*. İstanbul: Ayizi.
- Dedeoğlu, S. (2014). *Migrants, Work and Social Integration, Women's Labour in the Turkish Ethnic Economy, Migration, Diasporas and Citizenship Series*. Amerika Birleşik Devletleri: Palgrave Macmillan.
- Dedeoğlu, S. (2016). *Türkiye'de Mevsimlik Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler, Mevcut Durum Raporu: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine, Kalkınma Atölyesi*. Ankara: Altan Matbaası.

- Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2020). Göç teorileri, göçmen emeği ve entegrasyon: Kadınların yeri. *Türkiye’de Göç Araştırmaları*, s. 20-34.
- Demirbaş, B., & Akyiğit, H. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınların Entegrasyon Sürecinde Sosyal Ağların Olumlu Ve Olumsuz Etkileri. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), s. 123-133.
- Doğan, H. Ö., & Piyal, B. (2017). Toplumsal cinsiyetle ilişkili sorunlar. *Turk J Public Health*, 15(2), s. 150-163.
- Donovan, J. (2010). *Feminist theory: The intellectual traditions*. A&C Black.
- Doucet ve Mauthner, A. (2006). Feminist Methodologies and Epistemology. *The Handbook of 21st Century Sociology* (s. 36-43). içinde SAGE Publications.
- Duman, T. (2019). Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye’deki Suriyeliler Örneği. *Sefad*, 41, s. 343-368.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2011). *Social role theory. Handbook of theories in social psychology*.
- Ecevit, Y. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erçetin, ř. ř., Potas, N., Açıkalın, ř. N., Yılmaz, P. M., Görgülü, D., Çelik, M., & Çevik, M. S. (2018). *Türkiye’deki Göçmenlerin Entegrasyonu Raporu*. Ankara: Uluslararası Bilim Derneğ.
- Erder, S., & Kaşka, S. (2003). *Irregular Migration and Trafficking in Women: the Case of Turkey, International Organization for Migration*.
- Erdoğan, & Gündoğdu, E. N. (2020). Giriş: Niçin-Türkiye’de-feminist yöntem. Türkiye’de feminist yöntem içinde. 1.
- Erdoğan, E. G. (2020). Giriş: Niçin-Türkiye’de-feminist yöntem. *Türkiye’de feminist yöntem içinde*, s. 1.
- Erdoğan, M., & Kaya, A. (2015). *Türkiye’nin göç tarihi*. İstanbul: İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Essed, P., Frerks, G., & Schrijvers, J. (. (20004). *Refugees and the transformation of societies: agency, policies, ethics, and politics* (Vol. 13. Berghahn Books.
- Euronews. (2022, 04 28). *Başbakan Andersson: İsveç göçmenlerin entegrasyonunda başarısız oldu ve çete suçları arttı*. Euronews: <https://tr.euronews.com/2022/04/28/basbakan-andersson-isvec-gocmenlerin-entegrasyonunda-basar-s-z-oldu-ve-cete-suclar-artt>
- Euronews. (2022, 04 28). *İsveç Başbakanı Andersson: Göçmenlerin entegrasyonunda başarısız olduk*. Euronews: <https://tr.euronews.com/2022/04/28/basbakan-andersson-isvec-gocmenlerin-entegrasyonunda-basar-s-z-oldu-ve-cete-suclar-artt>
- Fansa, M. (2021). Kimim ben? Göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma:. *Türkiye’deki Suriyeliler. Antakiyat*, 4(2), s. 289-306.

- Fernandes, A. G. (2015). (Dis)Empowering New Immigrants and Refugees through Their Participation in Introduction Programs in Sweden, Denmark, and Norway. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, s. 245–264.
- Fıstık, F. (2019, Ocak 22). *Türkiye'nin toplumsal cinsiyet tarihi*. GazeteKadıköy: <https://www.gazetekadikoy.com.tr/yasam/trkiyenin-toplumsal-cinsiyet-tarihi>
- Frisell, J. (2019, September 20). *The Swedish Feminist Foreign Policy*. Heinrich Böll Stiftung The Green Political Foundation: https://www.boell.de/en/2019/08/28/swedish-feminist-foreign-policy?dimension1=ds_femaupo
- Genç, H. D., & Öztürk, D. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar: Mevcut durumları, sorunlar ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, (84), s. 67-91.
- Gender Equality Strategy. (2020-2025). *Gender Equality Strategy 2020-2025*. Brussels.
- Global Haber, G. (2023, 01 10). *İsveç'te aşırı sağın yükselişi göçmen sorununu nasıl etkiliyor?* Haber Global: <https://haberglobal.com.tr/dunya/isvecte-asiri-sagjin-yukselisi-gocmen-sorununu-nasil-etkiliyor-224362>
- Göç İdaresi Başkanlığı, G. (2023, 11 12). *Göç İdaresi Başkanlığı*. Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma>
- Göçmen, İ., & Yılmaz, V. (2017). "Exploring perceived discrimination among LGBT individuals in Turkey in education, employment, and health care: Results of an online survey. *Journal of Homosexuality*, 64(8), s. 1052-1068.
- Gren, O. (2018). *Gender In Displacement: a phenomenological study of a Syrian refugee experience in Sweden from a gender perspective*. Digitala Vetenskapliga Arkivet: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1249105&dswid=-3504>
- Gün., G., & NBC. (2018, 11 19). *İsveç çocuk yaşta evliliğin önüne geçmeyi amaçlayan yasa tasarısını oylayacak*. Euronews: <https://tr.euronews.com/2018/11/19/isvec-cocuk-yasta-evliliğin-onune-gecmeyi-amaclayan-yasa-tasarisini-oylayacak>
- Hagelberg, H. (2014). *Gender Equality in Sweden*. Ministry of Education and Research Sweden Government Office of Sweden. Stockholm.
- Harding, S. (1986). *The science question in feminism*. Cornell University Press.
- Harding, S. (1996). Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem. S. Ç. (Ed içinde, *Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var Mı?* (s. 34). Sel Yayıncılık.
- Harding, S. (2004). *The feminist standpoint theory reader: Intellectual and political controversies*. Psychology Press.
- Hayatadestek. (2023, 10 23). *Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Nedir?* Hayata Destek Derneği: <https://hayatadestek.online/duyurular/sosyal-uyum-ve-yasam-egitimi-nedir/>

- Hernes, H. (1987). *The Welfare State Citizenship of Scandinavian Women*, Hernes, Helga (Der.). *Welfare State and Women Power. Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press.
- Hondagneu-Sotelo, P. (1992). "Overcoming Patriarchal Constraints: The Reconstruction of Gender Relations among Mexican Immigrant Women and Men. *Gender and Society*, 6 (3), s. 393-415.
- Human Development Report 2023/2024, U. (2024). *Breaking the gridlock: Reimagining cooperation in a polarized world*. UNDP
<https://digitallibrary.un.org/record/4040333?ln=en&v=pdf>
- İbrahimoğlu, M. (2022, 04 28). *Mülteci kadınların gözünden İstanbul Sözleşmesi*.
<https://yesilgazete.org/multeci-kadinlarin-gozunden-istanbul-sozlesmesi/>
- İçduygu, A. (2009). Bir siyaset ve siyasa alanı olarak uluslararası göç: Son yüzyılda Dünya ve Türkiye. *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere içinde, TÜBİTAK 106K291 Proje Raporu*.
- İlan, E. G. (2021). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuksal statüsü*. (Master's thesis) İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Ineli-Ciger, M. (2018). *Temporary protection in law and practice. In Temporary Protection in Law and Practice*. Brill Nijhoff.
- İnliceliler, D. N. (2019). 1923 yılından bugüne Türkiye'nin uluslararası göç politikaları ve sosyal-ekonomik etkileri. (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- İstanbul Sözleşmesi, M. 6. (2011, Nisan 07). *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*.
<https://istanbulsozlesmesi.org/>: <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>
- Kadav. (2021). *Kadınlara Dayanışma Vakfı*. KADAV resmi web sitesi:
https://kadav.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/6-kadavrapor_kasimralik2021.pdf
Erişim tarihi: 01.01.2024
- Karasu, M. A. (2017). Göç ve Uyum Sorunu. A. Yatkın içinde, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü içinde* (s.631-649).
- Karpat, K. H. (2015). Turkey's politics: the transition to a multi-party system. *Princeton University Press (Vol. 2395)*.
- Karpat, K. H., & Sönmez, A. (2003). *Türkiye'de toplumsal dönüşüm:kırsal göç, gecekondu ve kentleşme*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Kavak, G. (2011). *I. Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göçler ve Sonuçları*. İstanbul: (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

- King, R. (2012). Theories and typologies of migration: An overview and a primer". *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, s. 13.
- Kıvılcım, Z. (2016). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu ile geçici koruma yönetmeliği: Toplumsal cinsiyet perspektifiyle bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 71(3), s. 919-940.
- Kıvılcım, Z., & Baklacioğlu, Ö. N. (2015). *Sürgünde Toplumsal Cinsiyet: İstanbul'da Suriyeli Kadın ve LGBTİ Mülteciler*. Derin Yayınları.
- Kocadost,B.(26.02.2021)Kesişimsellik,Feministbellek:<https://feministbellek.org/kesisimselli/k/>
- Kontos, M. (2009). "Executive summary" Kontos, M. (der.), Integration of Female Immigrants in Labour Market and Society: A Comparative Analysis: Summary, Results and Recommendations . *Policy Assessment and Policy Recommendations (FeMiPol)*,s. 28–34.
- Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve Göç*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Lavell, A., Oppenheimer, M., Diop, C., Hess, J., Lempert, R., Li, J., & Myeong, S. (2012). Managing the risks of extreme events and disasters to advance climate change adaptation. *A special report of working groups I and II of the intergovernmental panel*.
- McAuliffe, M., & A. Triandafyllidou, e. (2022). *Dünya Göç Raporu*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- McDaniel, S. A. (2003). Social Cohesion and Gender: Reflections on Tendencies and Tensions. *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens de Sociologie*, s. 43–50.
- Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 Özel Sayı 2, s. 273-294.
- Mevzuat. (2013, 04 11). *Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu*. T.C Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Mies, M. (1996). Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem. S. Ç. (Ed) içinde, *Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru* (s. 48-64). Sel Yayıncılık.
- Migrationsverket. (2022) *Migrationsverket*. <https://www.migrationsverket.se/English/Private-individuals/Protection-and-asylum-in-Sweden/Nyhetsarkiv/2022-12-07-Women-from-Afghanistan-to-be-granted-asylum-in-Sweden.html>

- MSYDD. (2023). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2023*. Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği: <https://mulateciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim tarihi: 26.10.2023.
- Nawyn, S. (2010). Gender and migration: integrating feminist theory into migration studies". *Sociology Compass*, 4(9), s. 749-765.
- Neuman. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt. (5. Basım)*. İstanbul: Yayın Odası.
- Neuman, W. L. ((2007)). *Basics of social research*.
- Olimat, M. (2014). *Arab Spring and Arab Women*. London: Routledge.
- Özgüler. (2018). Göç kavramına ilişkin temel bilgiler. V. Canbeyü Özgüler, & M. v. Erdoğan içinde, *Göç ve Göçmen Sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Pasquarello, J., Bevelander, P., Törngren, P. B., Emilsson, H., & Irastorza, N. (2019). Sweden's Response to Syrian-Conflict Refugee Settlement. *University Technology Sydney. Retrieved*, 26.
- Punch, K. F. (2005). Introduction to Social Research—Quantitative & Qualitative Approaches. *In Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research (Vol. 7), No. 2*.
- Rabo, A., Estrada, T. P., & Jörum, E. (2021). Syrians in Sweden: Constructing difference regarding gender and family. *Journal of Refugee Studies*, 34(2),s. 1291-1306.
- Regeringe. (2020). *nya-lagar-inom-justitiedepartementets-omradenden*. regeringen: Nya lagar inom Justitiedepartementets omra`den den 1 juli 2020'. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/07/nya-lagar-inom-justitiedepartementets-omradenden-1-juli-2020/>
- Regeringskansliet.(10.04.2023).*Gender equality*. government.se: <https://www.government.se/government-policy/gender-equality/>
- Righard, E., Emilsson, H., & Jensen, T. G. (2020). *Gender Dynamics across Reception and Integration in Sweden*. Malmö: Malmö University.
- Riniolo, V. (2016). Sweden: A country of opportunities and constraints for migrant integration. *Paper Ismu*, s. 1-22.
- Rubery, J., & Rafferty, A. (2013). "Women and Recession Revisited". *Work, Employment & Society*, 27(3), s. 414–432.
- Rudiger, A. v. (2003). Social integration of migrants and ethnic minorities: Policies to. *Conference on the Economic and Social Aspects of Immigration*.

- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. S. Sağlam içinde, *Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme* (s. 33-44). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD).
- Sahgal, G., & Yuval Davis, N. (1992). *Refusing Holy Orders. Women and Fundamentalism in Britain*. Londra: Virago.
- Saraceno, C. (1997). Gender and Europe: National Differences, Resources and Impediments to the Construction of Common Interest by European Women. J. Klausen, & L. A. Tilly, *Perspective, European Integration in Social and Historical* (s. 249-266). Newyork/Oxford: 1850 to Present, Blouder, Rowman & Littlefield, .
- Sarı, A. Ç. (2021). Türkiye'ye göç eden yabancılara uygulanan sosyal uyum ve yaşam eğitimi programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, s. 186-206.
- Sarıgöl, P. (2020). Kesişimsellik teorisi ve farklılıkların feminizmi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, s. 331-352.
- Scott, K. (1999). The migrant experience: changing employment and income patterns in Sweden, 1970-1993. *Lund Studies in Economic History*. içinde Lund: Lund University Press.
- Sezik, M., & Ağır, O. (2016). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), s. 95-124.
- SGDD-ASAM. (2021, 02 21). *SADA'nın Öyküsü – SGDD-ASAM*. SGDD-ASAM: <https://sgdd.org.tr/sadanin-oykusu/>. Erişim Tarihi:14.02. 2024 adresinden alındı
- Simmons, A. M. (2016). Widowed, divorced, abandoned—Syrian refugee women forge new lives in Jordan. *The Los Angeles Times*, October 24.
- Soykan, C., Biehl, K., & Hazan, C. (2021). *Kadın mülteciler ve toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması*. Ankara: Ceid Yayınları.
- Staeheli, L., Kofman, E., & Peake, L. (2004). *Mapping Women, Making Politics, Feminist Perspectives on Political Geography*. New Yoek: Routledge.
- Svensson, E.-M. (2005). *Ökad målstyrning och ny kunskap inom jämställdhetsområdet*, Rothstein, Bo; Vahlne Westerhäll, Lotta (Der). *Bortom den starka statens politik*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sverigedemokraterna.(1994)*Sverigedemokraternasprincipprogram*.
<https://www.sverigedemokraterna.se>
- Swedishgenderequalityagency.(2023)jamstalldhetsmyndigheten:
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/swedish-gender-equality-agency/>
- Şahin, S. (2022, 12 23). *Türkiye'deki yaklaşık 1,5 milyon yabancıya sosyal uyum eğitimi verildi*. Anadolu Ajansı.: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyedeki-yaklasik-1-5-milyon-yabanciya-sosyal-uyum-egitimi-verildi/2770057>

- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*4(2), s. 172-187.
- Tapia, H., & Conceição, P. (2022). *Special Report: New threats to human security in the Anthropocene: Demanding greater solidarity*. UNDP
<https://digitallibrary.un.org/record/4011743?ln=en&v=pdf>: United Nations Digital Library
- Tavukçu, E., & Şahin, N. H. (2021). Türkiye’de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), s. 89-101.
- The Constitution of Sweden. (2023). *The Constitution of Sweden*. riksdagen: <https://www.riksdagen.se/globalassets/03.-dokument-och-lagar/bestall-och-ladda-ner/other-languages/grundlagar-2023-engelsk-web.pdf>
- Tiffany, W. (2022, 09 15). *İsveç seçimleri: Aşırı sağ ikinci parti oldu, sosyal demokratlar iktidarı kaybetti*. BBC Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckv8k5v9plvo>
- Toksöz, G., & Ulutaş, Ç. Ü. (2012). *Is Migration Feminized?. Turkey, migration and the EU: Potentials, challenges and opportunities*.
- Toprak, Z. (2015). *Türkiye’de kadın özgürlüğü ve feminizm (1908-1935)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- UN Women. (2018). *Access to housing, inability to speak in Turkish and employment are the biggest challenges for Syrian women in Turkey, finds new report*. UN Women.
- UN Women. (2023). *Women refugees and migrants*. UN Women. Org: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-refugees-and-migrants#notes>
- UN World Food Programme, U. (2019). *Annual performance report of the World Food Programme*.
- UN-HABITAT. (2022). *World cities report 2022: envisaging the future of cities*.
- UNICEF, & ILO. (2023). *More than a billion reasons: the urgent need to build universal social protection for children 2nd ILO–UNICEF joint report on social protection for children*. United Nations Digital Library.
- United Nations Development Programme. (2019). *Report of the Executive Board on its work during 2019* Economic and Social Council Official Records. the United Nations Population Fund and the United Nations Office for Project Services*. United Nations Digital Library.
- United Nations Population Fund. (2021). *Financial report and audited financial statements for the year ended 31 December 2020 and Report of the Board of Auditors*. United Nations Digital Library.

- USCIS. (2023, 11 10). *U.S Citizenship and Immigration Service*. U.S Citizenship and Immigration Service: <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status>
- Valenta, M., & Bunar, N. (2010). State assisted integration: Refugee integration policies in Scandinavian welfare states: The Swedish and Norwegian experience. *Journal of refugee studies*, s. 463-483.
- Wallin, A. M., & Ahlström, G. (2006). Cross-cultural interview studies using interpreters: systematic literature review. *Journal of advanced nursing*, 55(6), s. 723-735.
- WHO, t. W., & UNICEF, t. U. (2023). *Global report on children with developmental disabilities: from the margins to the mainstream*.
- Wickström, M. (. (2015). *The multicultural moment: The history of the idea and politics of multiculturalism in Sweden in comparative, transnational and biographical context, 1964–1975*. (Doctoral dissertation, Åbo Akademi-Åbo Akademi University).
- Wiesbrock, A. (2011). The integration of immigrants in Sweden: a model for the European Union? *International Migration*, Vol. 49 (4), s. 50-66.
- Wikman, A. (2005). Indicators of Changed Working Conditions. *Gustafsson, R. Å.; Lundberg, I. (Der.). Worklife and Health in Sweden*.
- World Bank. (2023). *World development report 2023: Migrants, refugees, and societies*. <https://digitallibrary.un.org/record/4010761?ln=en&v=pdf>.
- World Economic Forum, W. E. (2023). *Global Gender Gap Report 2023*. (n.d.). <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/in-full/benchmarking-gender-gaps-2023/> Erişim tarihi: 31.12.2023.
- Yağmur, Y., & AYTEKİN, S. (2018). Mülteci kadınların üreme sağlığı sorunları ve çözüm önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(1), s. 56-60.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- YUKK. (2013, 11 04). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>. s. Madde 61.
- Zafer, A. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 75-92.

EK 1. Orijinallik Raporu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih:24/06/2024

Tez Başlığı: Göç Politikalarının Suriyeli Kadınların Entegrasyonu Bağlamında Değerlendirilmesi: İsveç ve Türkiye Örneği
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca):.....

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 103 sayfalık kısmına ilişkin, 23/06/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 13'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- ALINTILAR dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Hacer Özmen Al Rahmani
	Öğrenci No	N20135106
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Dr. Öğr. Üyesi Pelin DİNÇER BOONE

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Date:24/06/2024

Thesis Title (In English): Evaluation of Migration Policies in the Context of Integration of Syrian Women: The Case of Sweden and Turkey

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 23/06/2024 for the total of 103 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 13 %.

Filtering OPTIONS applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ

Student Information	Name-Surname	Hacer Özmen Al Rahmani
	Student Number	N20135108
	Department	Sociology
	Programme	MASTER PROGRAMME ON WOMEN AND GENDER STUDIES

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Asst.Prof. Pelin DİNÇER BOONE

EK 2. Etik Kurul/Komisyon İzni ya da Muafiyet Formu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu Ethics Board Form for Master's Thesis	Revizyon No Rev. No.	00
		Revizyon Tarihi Rev.Date	

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 24/06/2024	
Tez Başlığı*: Göç Politikalarının Suriyeli Kadınların Entegrasyonu Bağlamında Değerlendirilmesi: İsveç ve Türkiye Örneği	
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:	
1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmaması gerektirmektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.	
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
24/06/2024	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Hacer Özmen Al Rahmani	
	Öğrenci No	N20135106	
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji	
	Programı	KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	
	E-posta/Telefon	hacerozman@hotmail.com	05417319913

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Dr. Öğr. Üyesi Pelin Dinçer Boone

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>		Revizyon No Rev. No.	00
		Revizyon Tarihi Rev.Date	

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF SOCIOLOGY	
Date: 24/06/2024	
Thesis Title (In English): Evaluation of Migration Policies in the Context of Integration of Syrian Women: The Case of Sweden and Turkey	
Thesis Title (In German/French):.....	
My thesis work related to the title above: My thesis work related to the title above:	
- Does not perform experimentation on people or animals. - Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). - Does not involve any interference of the body's integrity. - Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. - Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Hacer ÖZMEN AL RAHMANİ	

Student Information	Name-Surname	Hacer Özmen Al Rahmani	
	Student Number	N20135106	
	Department	Sociology	
	Programme	MASTER PROGRAMME ON WOMEN AND GENDER STUDIES	
	E-mail/Phone Number	hacerozman@hotmail.com	05417319913

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Asst.Prof. Pelin DİNÇER BOONE

